

”Jeg var på en måde anderledes”

En kvalitativ undersøgelse af tidligere
anbragte unges oplevelse af at have været
anbragt uden for hjemmet

Line Pape Thomsen (20141679)

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde,
Aalborg Universitet, København
August 2016

Vejleder: Kresta Munkholt Sørensen

Antal anslag: 239.332

Abstract

This thesis is a contribution to the highly-studied field of social work with (formerly) placed youth. The purpose, is to gain an insight into how formerly placed youths experience the impact of their placement, with a focus on their perception of normality and the strategies they use in order to appear as non-deviant.

Studies show that formerly placed youth, statistically speaking, suffer more, socially in their adulthood than the rest of the population. In order to allow the qualitative empirical data to lead the results, I use an inductive approach with the aim of getting the perspectives of the youths on the meaning of the placement. The analysis is based on five narrative life-history interviews with seven formerly placed youths and on research into the sociology of deviance, as developed by Erving Goffman and Howard Becker. The focus of the analysis is the effect the placement has on the self-perception and the social behaviour of the youths, including the impact of the expectations and prejudice from their surroundings, based on the young people's status as youths in foster care or institutions.

The analysis shows that the youths have very different and individual experiences regarding the placement in their upbringing. However, there are some similarities in the way the formerly placed youths have perceived certain aspects of the placement. As shown in the analysis, the decision regarding the placement outside the home, is experienced by the youth as a categorization, which leads to a membership of a new group – the minority group of the youths who are placed in foster care or institutions. The new affiliation entails firstly, a challenge of the previous concept of normality of the youths, due to the fact that the conditions of their upbringing, prior to the placement, differ from the concept of normality in society. Secondly, the youths experience new expectations from the outside world based solely on their status as being placed in foster care or institutions. These negative expectations occur on several levels and are experienced as a reduction from being seen as a human being to being associated with a set of unwanted characteristics, thus forming a stereotype. The new membership of the group plays a major role in the former placed youths narratives, both in terms of a distance from the minority group, or a greater identification with the minority group. This is shown in both everyday interactions and social relations.

Summing up, I will argue that the meaning of a placement outside the home in the upbringing is complex, but, in all circumstances, is bound to have great influence on the rest of a person's life. This thesis stresses

that fact, but at the same time calls for a wider perspective on the matter as well as acknowledgement of the fact that (formerly) placed youths should be seen as holistic persons with many aspects instead of just (formerly) young persons placed in foster care or institutions.

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	0
KAPITEL 1	1
INDLEDNING	1
1.2 PROBLEMFELT	3
1.3 PROBLEMFORMULERING	5
KAPITEL 2	6
FORSKNINGSVANDRING	6
2.1 GENERELT OM ANBRAGTE	7
2.1.1 Uddannelse	8
2.1.2 Relationer	9
2.1.3 Årsager til udsathed	11
2.2 DIFFERENTIERING AF MÅLGRUPPEN	11
2.2.1 Anbringelsesårsager	11
2.2.2 Antal (gen-)anbringelser	12
2.2.3 Alder	12
2.2.4 Anbringelsestyper	12
2.3 DE TIDLIGERE ANBRAGTE I CENTRUM	14
2.4 OPSAMLING	15
KAPITEL 3	17
METODE OG DESIGN	17
3.1 PRÆSENTATION AF SPECIALETS INFORMANTER	18
3.2 METATEORETISK FORSTÅELSESRAMME	19
3.2.1 Specialets ontologi og epistemologi	20
3.2.2 En todelt interviewproces	21
3.2.2.1 En fænomenologisk tilgang i fase et	21
3.2.2.2 En hermeneutisk tilgang i fase to	23
3.3 DET METODISKE DESIGN	23
3.3.1 Det eksplorative interview	25
3.3.2 Inspiration fra metoden livshistorieinterview	27
3.3.2.1 De tre faser	28
3.3.3 Gruppeinterviewet	30
3.3.3.4 Interviewets praktiske udførelse	32
3.4 SPECIALETS INFORMANTER	32
3.4.1 Målgruppeafgrænsning	33
3.4.2 Hvervning af informanter	34
3.4.3 Udvælgelseskriterier	34
3.4.4 At interviewe sårbare unge	35
3.5 INDEFRA-PERSPEKTIV	37
3.6 ETISKE OVERVEJELSER	37
KAPITEL 4	39

DET TEORETISKE BEGREBSAPPARAT	39
4.1 ERVING GOFFMAN	40
4.1.1 Stigma	40
4.1.2 Den moralske karrierer	41
4.1.3 Anstalt og menneske	42
4.1.4 Samhandelsordenen	42
4.2 HOWARD BECKER	43
4.2.1 Regler, stempning og afvigelse	43
4.2.2 Den afvigende karrierer	44
4.3 Opsummerende om stempningsteori	45
4.4 SUPPLERENDE TEORI	45
KAPITEL 5	46
ANALYSE	46
5.1 ANALYSENS OPBYGNING	47
5.2 ANALYSEDEL 1: OPLEVELSE AF NORMALITET	49
5.2.1 Tema 1: De unges normalitetsforståelse	49
5.2.1.1 Beslutningen om anbringelse som pejlemærke for normalitetsbegrebet	49
5.2.1.2 Anbringelsesstedet som pejlemærke for de unges normalitetsbegreb	54
5.2.1.3 Andre anbragtes betydning for de unges normalitetsbegreb	63
5.2.1.4 Opsamling	66
5.2.2 Tema 2: Omverdenens forventninger	67
5.2.2.1 Forventninger på mikroniveau	67
5.2.2.2 Forventninger på mesoniveau	75
5.2.2.3 Forventninger på makroniveau	79
5.2.2.4 Opsamling	81
5.2.3 Første delkonklusion	82
5.3 ANALYSEDEL 2: STRATEGIER OG HANDLINGER	83
5.3.1 Tema 1: De unges selvpræsentation	83
5.3.1.1 Afstandstagen i forhold til gruppen af anbragte	83
5.3.1.2 Tilknytning og identificering med gruppen af anbragte	87
5.3.1.3 Opsamling	92
5.3.2 Tema 2: Aktiv handlen	92
5.3.2.1 Afstandstagen i forhold til gruppen af anbragte	92
5.3.2.2 Tilknytning og identificering med gruppen af anbragte	94
5.3.2.3 Opsamling	99
5.3.3 Anden delkonklusion	99
KAPITEL 6	100
KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING	100
6.1 På tværs af de fire empiriske fund	102
6.2 PERSPEKTIVERING	103
LITTERATURLISTE	105

Kapitel 1

Indledning

Dette speciale tager udgangspunkt i en gruppe af mennesker, der har det tilfælles, at myndighederne på et tidspunkt i løbet af deres opvækst har bedømt, at de opfylder kriterierne i §52, stk. 2, nr. 7 i lov om social service. De har altså alle været anbragt uden for hjemmet i en kortere eller længere periode i deres opvækst. I 2014 blev der truffet 2.048 afgørelser om anbringelse af børn og unge¹, og det samlede antal unge, der var anbragt uden for hjemmet, var 11.614 (Ankestyrelsen 2014). Der er mange årsager til disse anbringelser, men et fælles underliggende motiv er at sikre de unge en tryggere og mere stabil opvækst end den, de ville have fået, hvis de var blevet hjemme hos de biologiske forældre.

Anbringelsesområdet er et flittigt diskuteret emne i og uden for akademiske kredse. Når et middagsselskab får viden om, at der sidder en socialrådgiver ved bordet, er det sjældent kontaktpersonsordninger og handleplaner, der bliver spurgt ind til, men derimod ofte anbringelsesområdet. Dette skyldes sandsynligvis, at en anbringelse uden for hjemmet ultimativt er en af de mest indgribende (og omkostningstunge) foranstaltninger, velfærdsstaten kan iværksætte over for sine borgere (Olsen et al. 2011:16; Østergaard et al. 2011:6). I 2014 blev der i alt brugt lige under 15 millioner på foranstaltninger til udsatte unge, hvoraf 9 millioner gik til anbringelsesområdet, hvilket betyder, at ca. 63 pct. af de offentlige udgifter til udsatte unge dette år blev brugt på anbringelser (Danmarks statistik 2016). De menneskelige og økonomiske faktorer er naturligt medvirkende til, at anbringelsesområdet har været genstandsfelt for adskillige undersøgelser gennem årene. Formålet med disse undersøgelser har bl.a. været at afdække, hvordan anbragte unge klarer sig efter anbringelsen. Her er de nedslående konklusioner, at indsatsen ikke i tilstrækkelig grad formår at kompensere for den svære start på livet. De tidligere anbragte unge udpeges således overordnet set som dårligere stillet end befolkningen som helhed på flere barometre, herunder kriminalitet, psykiske problematikker og arbejdsløshed (Olsen et al. 2011, Christoffersen 1993, Egelund et al. 2008).

En aktuel tendens er samtidig, at unge i højere grad end tidligere betragtes som kompetente sociale aktører, som bør inddrages i forskningen såvel som i det praktiske sociale arbejde (Jensen 2014; Schwartz 2009; Nielsen 2009). Der er således en stigende interesse i at inddrage de unges egne perspektiver på deres livssituation, og de betragtes som individer med en stemme og en ret til at blive hørt (Schwartz 2009:3). Dette speciales ærinde er netop at inddrage de tidligere anbragte unges perspektiv; at give dem en stemme. Ved at sætte de unge i centrum og lade deres livshistoriefortælling danne grundlag for specialet, ønsker jeg

¹ Fremadrettet i opgaven bruges betegnelsen ”ung” som en fællesbetegnelse for ”børn og unge”

at opnå indsigt i, hvordan de unge selv oplever betydningen af at have været anbragt. Hensigten er herigennem at bidrage til kritisk refleksion omkring anbringelsesområdet samt at anskueliggøre de processer, gennem hvilke specifikke grupper bliver stigmatiseret.

1.2 Problemfelt

Andelen af de 0-17-årige, der er anbragt uden for hjemmet, har igennem de seneste 100 år været relativt konstant og udgjort ca. 1pct. af den samlede befolkningsgruppe af 0–17-årige (Bryderup 2005:396f). En hurtig hovedregning viser, at 99pct. af befolkningen i den nævnte aldersgruppe dermed ikke er anbragt uden for hjemmet, hvilket betyder, at det at være anbragt uden for hjemmet er en statistisk afvigelse fra normalen (Becker 2005:25). Det er imidlertid ikke den statistiske afvigelse, der har dette speciales interesse, men derimod de processer, som placerer de tidligere anbragte unge i kategorien af afvigere, samt hvorledes de unge selv oplever og forstår de møder, hvor disse stemplingsprocesser finder sted (Ibid.:29).

Morten Ejrnæs eksemplificerer en sådan stemplingsproces ved selve afgørelsen om, at den unge bør anbringes uden for hjemmet (Ejrnæs 2006:191f). Denne beslutning kan ses som et udtryk for, at myndighederne finder det nødvendigt at sikre den unges trivsel og udvikling ved at give dem et andet opvækstmiljø end det hidtidige. Afgørelsen om anbringelse kan imidlertid samtidig ses som en institutionaliseret del af tænkningen om, hvordan man beskytter og normaliserer socialt udsatte unge, herunder at et miljøskifte er helende for unge, der lever under *”demoraliserende, afvigende eller farlige vilkår i deres familie”* (Olsen et al 2011:16). Beslutningen kan dermed opfattes som en implicit dom over den hidtidige livsførelse, idet denne anses for at være nødvendig at intervenere overfor (Lützen 1998). Beslutningen betyder samtidig, at de unge tildeles en ny gruppeidentitet i og med, at de nu kategoriseres som ”anbragte”. Dette medfører en anden stemplingsproces, nemlig den der foregår i de unges møde med omverdenen under eller efter anbringelsen (Goffman 2014). Her er det omverdenens reaktioner og forforståelse omkring den (tidligere) anbragte unge, der kan føre til, at den unge reduceres fra at være et helt og almindeligt menneske til at være et nedvurderet menneske. Denne reducere betyder, at den unge udelukkende opfattes og behandles som anbragt fremfor som et unikt individ (Ibid.:44). Det er særligt denne stemplingsproces, dette speciale vil have fokus på. Det bør bemærkes, at de unges opvækst *inden* anbringelsen også kan have en indflydelse på følelsen af at være stemplet som afviger. Under alle

omstændigheder kan stemplingen have store konsekvenser for den videre deltagelse i sociale sammenhænge samt den unges eget selvbillede (Becker 2005:50).

Mødet mellem de unge og omverdenen er således betydningsfuld, og derfor specialets omdrejningspunkt. Hvor de tidligere nævnte undersøgelser (Olsen et al. 2011, Christoffersen 1993, Egelund et al. 2008) udpeger tidligere anbragte unge som en samlet gruppe, hvis kendetegn er, at de er mere udsatte end resten af befolkningen, påpeger andre undersøgelser, at denne gruppe er differentieret. De tidligere anbragte unge, der enten ikke erindrer eller har haft en opfattelse af at have været anbragt, klarer sig f.eks. bedre end de, der har en erindring om at have været anbragt uden for hjemmet (Christoffersen 1993:110). Eksempelvis har unge, der har været slægtsanbragt, ikke i alle tilfælde opfattet dette som en anbringelse, imens andre som voksne ikke har kunne huske, at de har været anbragt, hvis anbringelsen f.eks. har været på en kost- eller efterskole eller på eget værelse². I KORAs undersøgelse af slægtsanbringelser (2005) er en af de fremhævede styrker ved at benytte denne anbringelsesform, at:

Det er lettere for den unge at fortælle kammeraterne i skolen og i fritiden m.m., at han bor hos sine morforældre, tante m.m. end, at han bor i en plejefamilie. Det vil sige, at den unge får et mere positivt selvbillede, idet slægtsplejeanbringelse, set fra omverdenens side, ikke opfattes som en offentlig foranstaltning, fordi barnet bor hos noget familie (Mehlbye 2005:14).

Dette vækker en nysgerrighed i forhold til om anbringelsens karakter har en betydning, således at den spiller en større rolle for de unge, der erindrer, at de har været anbragt uden for hjemmet, og en mindre rolle for dem, der ikke opfatter anbringelsen som en offentlig foranstaltning. Anbringelsen kan i den optik placeres på et kontinuum mellem normalitet og afvigelse, hvor placeringen på dette kontinuum kan have en betydning for de unges selvforståelse og dermed på anbringelsens betydning. Følelsen af at afvige fra normen på baggrund af at have været anbragt kan dermed være en måde at forstå, hvorfor de tidligere anbragte unge statistisk set klarer sig dårligere end gennemsnittet. Dette speciale positionerer sig således som et kvalitativt studie med de unge i centrum, men adskiller sig fra eksisterende forskning ved at benytte stemplingsteorien som analytisk greb i forståelsen af udsagnene fra de tidligere anbragte unge.

² Anbringelsestyper jf. §66 i lov om social service

Specialets ærinde er således at sætte de unge i centrum og lade dem fortælle om deres liv. Derigennem tilstræbes det at opnå en indsigt i, hvilken betydning de unge selv lægger det at have været anbragt uden for hjemmet, og hvilken rolle normalitet og afvigelse spiller i deres fortælling. Fokus er yderligere på, hvordan de tidligere anbragte unge skaber mening og aktivt positionerer sig ud fra deres udgangspunkt, som er kendetegnet ved, at de har haft en opvækst, der afviger fra majoriteten. Dette fører frem til nedenstående problemformulering.

1.3 Problemformulering

Hvilken betydning tillægger tidligere anbragte unge selv det at have været anbragt uden for hjemmet?

Analysespørgsmål 1: Hvilken betydning har anbringelsen haft i forhold til de unges oplevelse af normalitet?

Analysespørgsmål 2: Hvilke strategier og handlinger gør de tidligere anbragte unge brug af i forhold til, at de har været anbragt i deres opvækst?

Kapitel 2

Forskningsvandring

I dette kapitel præsenteres et udsnit af undersøgelser med relevans for specialets undersøgelsesfelt. Formålet er at udstyre læseren med en viden om eksisterende forskning i feltet samt at placere specialet i samme forskningskontekst. Undersøgelser er udvalgt ud fra, at de beskriver anbragte unges situation under og efter anbringelsen. Kapitlet indledes med en generel introduktion til forskning vedrørende gruppen af tidligere og nuværende anbragte unge. Herpå følger en gennemgang af forskning *ind* i denne gruppe med det formål at illustrere den differentiering der, blandt andet, vakte interessen for dette speciale. Slutteligt fremholdes kvalitative undersøgelser, der udpeger tematikker i de unges fortælling.

2.1 Generelt om anbragte

Fælles for undersøgelserne på anbringelsesområdet er, at det er en udfordring at producere viden med høj reliabilitet (Kvale & Brinkmann 2009:155ff). Undersøgelserne indeholder således både huller, tvetydigheder og uenigheder, hvilket også er et udtryk for den kompleksitet, der kendetegner området (Egelund et al. 2009:13). Først og fremmest er det svært at afgøre, hvorvidt forskellen på ”de anbragte” og en kontrolgruppe beror kausalt på selve anbringelsen uden for hjemmet, eller om det er tilstanden i hjemmet forud for anbringelsen, der er årsag til problemer senere i tilværelsen (Ibid.:37). Derudover er der etiske begrænsninger i forhold til at undersøge anbringelsens effekt; kontrolgrupper, hvor der trækkes lod om, hvem der anbringes, og hvem der skal fortsætte med at bo hjemme, kan være svære at forsvare (Ibid.). Det følgende skal læses med ovenstående in mente.

Dansk og international forskning udpeger overordnet set en statistisk større risiko for at få sociale problemer i voksenlivet, hvis man har været anbragt i sin opvækst. De negative udfald af en anbringelse er eksempelvis øget risiko for tidlig død (særligt selvmord), psykiske problemer, lavt uddannelsesniveau, hjemløshed, ensomhed og misbrug (fx Vinneljung 2006, Clausen & Kristofersen 2008). Mølholt et al. (2012) pointerer, at de tidligere anbragtes ringe prognose ikke alene bør måles ud fra hårde kompetencer såsom uddannelse og arbejde. Denne undersøgelse viser således, at de tidligere anbragte unge også klarer sig ringere i forhold til blødere kompetencer såsom psykisk trivsel og tilfredshed (Mølholt et al. 2012:114). De anbragte unges subjektive oplevelse af deres livssituation er også interessant. SFI (2015) har gennemført en forløbsundersøgelse af børn fra årgang 1995, der er eller har været anbragt uden for hjemmet. Datagrundlaget består både af personlige interviews med de anbragte samt registerdata (Laustsen 2015:5). Den tredje dataindsamling viser i tråd med de andre undersøgelser, at de anbragte og tidligere anbragte er

udsatte på en række områder, og at de anbragte f.eks. har en opfattelse af at have et dårligere helbred end deres jævnaldrende (Ibid.:107). Det samme gør sig gældende i en kvantitativ undersøgelse fra SFI vedrørende de anbragte unges trivsel (2014). Her ses det, at de anbragte adskiller sig negativt i bunden af skalaen, idet 23 pct. af de anbragte har en decideret lav tilfredshed med livet, imens dette kun gælder for 7 pct. af resten af befolkningen (Ottosen et al. 2014:91).

Olsen et al (2011) har ligeledes undersøgt langtidsvirkningerne af at have været anbragt uden for hjemmet i opvæksten. Denne undersøgelse adskiller sig fra de andre ved, at resultaterne er sammenlignet med en kontrolgruppe, der ligner de anbragte i videst muligt omfang med undtagelse af anbringelsen, samt en kontrolgruppe af jævnaldrene, der på intet tidspunkt har modtaget foranstaltninger efter serviceloven (Olsen et al. 2011:84). Også her viste undersøgelsen, at de anbragte unge i sammenligning med begge kontrolgrupper klarede sig væsentligt ringere på en lang række områder. De anbragte unge havde bl.a. hyppigere symptomer på psykiske og sociale problemer, adfærdsvanskeligheder, emotionelle problemer, og de havde sværere ved at knytte relationer til jævnaldrende (Lausten et al 2015). Denne undersøgelse anses for særlig interessant i forhold til nærværende speciale, fordi resultaterne giver et indblik i, hvorledes de anbragte adskiller sig fra befolkningen som helhed, men også fra andre unge med samme udgangspunkt bortset fra anbringelsen. Dermed kan forskellen mellem kontrolgruppen af socialt udsatte og de anbragte indikere, at det ikke blot er sociale problematikker i hjemmet inden anbringelsen, som er årsag til, at de tidligere anbragte har vanskeligheder i deres voksenliv.

I det følgende udspecificeres, hvorledes de unge placerer sig i forhold til uddannelse og relationer. Det er opfattelsen, at variablene ”uddannelse” og ”relationer” kan sige noget om de unges forudsætninger i forhold til specialets fokuspunkter: normalitet og afvigelse. Til slut samles op ved at præsentere mulige årsagsforklaringer på de tidligere anbragte unges udsathed.

2.1.1 Uddannelse

Uddannelse har vist sig som et væsentligt tema i empirien. Det er relativt veldokumenteret, at anbragte unge i høj grad har lave skolepræstationer, lavere uddannelsesniveau og klarer sig dårligere i voksenlivet i forhold til uddannelse og arbejdsliv end resten af befolkningen. I en forskningsoversigt fra 2003 konstaterer Tine Egelund og Anne-Dorthe Hestbæk, at anbragte unge har uforholdsmæssigt mange og store skoleproblemer (Egelund & Hestbæk 2003:119). Egelund og Hestbæk præsenterer bl.a.

undersøgelser, der peger på, at mobning i skolen og lærerernes lave forventninger kan være årsag til, at de anbragte klarer sig dårligere end de jævnaldrende (Ibid:135f). En anden forklaring er, at denne gruppe generelt har en turbulent skoletid (Egelund et al 2009:109). 16 pct. af de anbragte unge har i gennemsnit ikke modtaget undervisning 6 mdr. inden de blev anbragt, og hvis de har, betyder anbringelsens effektivering ofte et skoleskift (Ottosen et al.: 2014:42). En tredje forklaring er, at en stor del af de anbragte unge i langt højere grad end ikke-anbragte modtager undervisning uden for normalsystemet (hhv. 33 pct. og 10 pct.), og at undervisningen på disse interne specialskoler bærer præg af, at underviserne i højere grad koncentrerer sig om at udvikle de unges sociale og personlige kompetencer frem for at have fokus på at udvikle de faglige kompetencer (Lausten et al. 2015:85; Olsen et al 2011:54).

De dårlige skolepræstationer i opvæksten, og de som følge heraf begrænsede kvalifikationer, kan have store sociale konsekvenser for de anbragte unge (Christoffersen 1993:51; Egelund & Hestbæk 2003:132). Olsen et al. viser, at over 50 pct. af alle tidligere anbragte ikke har afsluttet en uddannelse ud over grundskolen. Til sammenligning er det 16 pct. af den generelle befolkning, der ikke har afsluttet anden uddannelse end grundskolen (Olsen et al. 2011: 80). Det ses endvidere, at ca. 18 pct. af de tidligere anbragte 24-årige modtager kontanthjælp. Til sammenligning er det kun 3 pct. af de jævnaldrende, der modtager kontanthjælp. Der ses således en tendens til, at de tidligere anbragte i midt 20'erne er marginaliserede på arbejdsmarkedet (Ibid.:83; Christoffersen 1993:48). Overordnet set har de anbragte unge en oplevelse af, at de er fagligt svage, med den konsekvens at deres ambition for fremtidig uddannelse generelt er lavere end både kontrolgruppen af jævnaldrende generelt og kontrolgruppen af de socialt udsatte unge, der ikke har været anbragt (Olsen 2011).

2.1.2 Relationer

Fokus på relationer er i tråd med specialets interaktionistiske perspektiv, som antager, at det relationelle samspil med andre er væsentligt for mennesket i forhold til selvopfattelsen. Fokus på relationer vil således være gennemgående i specialet og vil også optræde i analysen.

I SFIs undersøgelse af anbragtes trivsel fra 2014 beskriver 88 pct. af de adspurgte, at de har to eller flere nære venner. 12 pct. svarer, at de højst har én nær ven, imens 1 pct. svarer, at de slet ingen nære venner har (Ottosen 2014:78). Til sammenligning er det under 1 pct. af de ikke-anbragte jævnaldrende, der svarer, at

de kun har én god ven (Ibid.:82). Af SFIs tredje dataindsamling af årgang 1995 fremgår det, at de fleste anbragte unge har en opfattelse af, at de har flest venner fra skolen og på anbringelsesstedet og færre fra f.eks. fritidsaktiviteter og lignende (Lausten et al. 2015:64). Samme undersøgelse viser, at 65 pct. af de unge på opholdssteder tillægger relationerne til de andre unge på opholdsstedet særdeles stor værdi – både positivt og negativt (Ibid.:66). 14 pct. af de anbragte angiver ydermere, at de har overtrådt regler sammen med de andre unge på opholdsstedet (Ibid.:73).

Ottosen et al. (2014) finder, at de anbragte unge sjældent har besøg af venner på opholdsstedet eller i plejefamilien, men derimod oftere er på besøg hjemme hos vennerne. Unge på døgninstitutioner og opholdssteder er mindre sammen med venner i forhold til den eksisterende gruppe af anbragte (Ottosen et al. 2014:79). Af mulige årsager til dette foreslås den strukturerede og skemalagte hverdag, som hersker på en institution eller et opholdssted, samt at de anbragte unge ikke ønsker at vise institutionen frem (Ottosen 2014:79; Lausten et al. 2015:64). Undersøgelser peger således på, at unge fra opholdsstedet eller døgninstitutioner i højere grad befinder sig i et lukket univers uden tilstrækkelig mulighed for at etablere relationer til jævnaldrende, der ikke er anbragt (Ottosen 2014:7).

Christoffersen (1993) finder, at de tidligere anbragte unge er mindre engagerede i fritidsaktiviteter sammenlignet med en gruppe af udsatte unge, der ikke har været anbragt i opvæksten (Christoffersen 1993:47). Ligeledes ses det, at de anbragte unge føler sig mere ensomme end kontrolgruppen, og det på trods af, at de har lige så mange venner. De anbragte unge føler sig i højere grad afvist og beskriver, at de savner en nær ven (Ibid.:52f). Der ses således en diskrepans mellem den reelle situation og de tidligere anbragte unges oplevelse. Ottosen et al. finder dog 20 år senere, at størstedelen af de anbragte ikke føler sig ensomme (Ottosen et al. 2014:80).

Opsummerende tegner sig et billede af, at de anbragte sjældnere har venner end ikke-anbragte jævnaldrende, samt at de i højere grad har en oplevelse af ensomhed. Derudover tegner der sig et billede af, at anbringelsestypen spiller en rolle, således at unge, der er anbragt i ”institutionslignende forhold” har sværere ved at danne relationer til jævnaldrende, men at de til gengæld har venner på institutionen/opholdsstedet.

2.1.3 Årsager til udsathed

Jeg har i det ovenstående præsenteret undersøgelser, der indikerer, at tidligere anbragte overordnet set er mere udsatte end befolkningen som helhed. I det følgende vil jeg præsentere et udsnit af undersøgelser, der undersøger mulige årsager til dette.

Først og fremmest kan opvæksten og forældrenes betydning forud for anbringelsen spille en rolle. Det er forskningsmæssigt veldokumenteret, at anbragte unge kommer fra familier, der på en række områder er dårligt stillede (Egelund & Hestbæk 2003:13). Clausen og Kristofersen (2008) finder, at der er store forskelle på centrale levestandardsindikatorer i opvækstbetingelserne mellem de anbragte og de, der ikke har været anbragt, f.eks. indtægt og beskæftigelse (Clausen & Kristofersen 2008:54).

En anden forklaring på årsagen til de tidligere anbragtes udsathed er selve anbringelsen. Anbringelsen indeholder flere faktorer, der kan være kriseudløsende for den unge, f.eks. tab af kammerater, tab af rolle, tab af det umiddelbare samvær med forældre samt den fysiske flytning (Guldborg et al. 1991:27). Beslutningen om anbringelse træffes for at skabe bedre chancer for den unge, men undersøgelser antyder, at anbringelser af unge ikke formår at bringe dem på niveau med deres jævnaldrende (Egelund et al. 2009:36). Størstedelen af anbringelsesstederne oplever dog, at den unges problematikker ved anbringelsens start forbedres gennem anbringelsen. Dog ses det, at døgninstitutionerne sjældnere end eksempelvis familiepleje anser den unges problematikker for at være forandret til det bedre (Ibid.:269). Den svenske professor i socialt arbejde Bo Vinnerljung har gennemført en undersøgelse af tidligere anbragte unge og en kontrolgruppe bestående af deres søskende, som ikke blev anbragt. Resultatet var, at de unge, der blev anbragt, ikke klarede sig signifikant bedre målt på bl.a. uddannelsesniveau, arbejdsløshed og kriminalitet end de søskende, der blev i hjemmet (Olsen 2011:22).

2.2 Differentiering af målgruppen

Hvor ovenstående afsnit beskæftigede sig med den samlede gruppe af anbragte og tidligere anbragte, vil dette afsnit udpege forskellige aspekter ved anbringelsen, der har forskningsmæssigt belæg for at have en betydning for, hvordan anbringelsen opleves, og hvilken rolle den spiller i de tidligere anbragte unges liv.

2.2.1 Anbringelsesårsager

Årsagerne til anbringelsen kan spille en rolle ift. hvilken betydning anbringelsen får for det senere liv.

Årsagerne som lægges til grund for beslutningen om anbringelse er ofte mange, og der er sjældent kun én grund til, at et barn bliver anbragt (Egelund et al. 2008:85).

Vinnerljung har i sin undersøgelse om tidligere anbragtes risiko for problemer i voksenlivet fundet, at unge, der bliver anbragt på grund af deres adfærd, har større risiko for f.eks. tidlig død, indlæggelser i psykiatrien eller at begå kriminalitet, end unge der er anbragt som følge af forældrenes manglede evne til at yde omsorg (Vinnerljung 2006). Det skal dog bemærkes, at det er naturligt at gå ud fra, at unge, der er anbragt på baggrund af egne vanskeligheder, og hvis forældre også har store vanskeligheder, har højere risiko for at udvikle sig ugunstigt, end unge uden markante problemer, hvis forældre også kun har moderate problemer (Egelund & Hestbæk 2003:63).

2.2.2 Antal (gen-)anbringelser

Et andet element, der har betydning for, hvordan de tidligere anbragte klarer sig i voksenlivet, er antallet af genanbringelser. I en undersøgelse fra 1992, der omhandlede 18 unge anbragt uden samtykke, ses en tydelig sammenhæng mellem antallet af anbringelsessteder og den generelle tilfredshed med livet på interviewtidspunktet: jo flere anbringelser, jo mindre tilfreds med den nuværende livssituation (Kildedal 1996). En spørgeskemaundersøgelse fra 2010 viser, at 44 pct. af de anbragte unge har oplevet en eller flere sammenbrud og genanbringelser i deres anbringelsesforløb (Egelund et al. 2010:12).

2.2.3 Alder

Den unges alder ved anbringelsen har en betydning for stabiliteten i anbringelsen; jo yngre man er, når man anbringes, jo større sandsynlighed er der for, at anbringelsen bliver langvarig (Olsen et al 2011:70). Derudover viser en svensk longitudinelt kohorteundersøgelse fra 2009, at jo højere alder ved anbringelsestidspunktet, desto større sandsynlighed for et højt uddannelsesniveau samt mindre sandsynlighed for at begå kriminalitet (Egelund et al. 2009:42).

2.2.4 Anbringelsestyper

Visitationen af unge til forskellige anbringelsesformer afspejler i nogen udstrækning belastningsforholdene i hjemmet (Christoffersen 1993:138). Unge, der er anbragt som følge af adfærdsvanskeligheder, bliver i højere grad anbragt på døgninstitution eller på et socialpædagogisk opholdssted end i familiepleje eller i slægten. Af ankestyrelsens seneste anbringelsesstatistik fra 2014 fremgår det, at 60 pct. af de anbragte unge

var anbragt i plejefamilie, 20 pct. af de unge var anbragt på døgninstitution og 13 pct. på et socialpædagogisk opholdssted (Ankestyrelsen 2014:21).

Clausen og Kristofersen (2008) viser, at uddannelsesniveaet hos tidligere anbragte statistisk set hænger sammen med typen af anbringelsesform. Laveste uddannelsesniveau findes hos de, der har været anbragt på døgninstitution eller lignende; 77 pct. af denne gruppe har uddannelsesniveau svarende til grundskolen, og kun 4 pct. har en mellemlang eller længere videregående uddannelse. Til sammenligning har 56 pct. af de unge, der har været anbragt i plejefamilie eller i en slægtsanbringelse, ingen videre uddannelse end grundskolen, og 9 pct. har taget en mellemlang eller længere videregående uddannelse (Clausen & Kristofersen 2008:38). Det samme billede tegner sig, når der kigges på økonomisk understøttelse: 15 pct. af de, der har været anbragt på institution, modtager ingen form for økonomisk støtte, imens 33 pct. af de, der har været anbragt i plejefamilie eller i slægten, ikke modtager økonomisk understøttelse (Ibid.:46).

Jeg vil i det følgende udspecificere, hvad der gør sig gældende for de forskellige anbringelsestyper. Afsnittet opdeles i hhv. døgninstitution og socialpædagogisk opholdssted samt familie- og slægtspleje.

Døgninstitution og socialpædagogisk opholdssted

Overordnet set er unge anbragt på døgninstitution anbragt i en senere alder end de, der er anbragt i familie- og slægtspleje, og varigheden af deres anbringelse er også kortere (Egelund et al. 2008: 259). Det ses også, at unge, der tidligere har været anbragt i familie- eller slægtspleje, bliver genanbragt på døgninstitution eller opholdssted, hvis anbringelsen i første omgang er brudt sammen (Christoffersen 1993:148). Døgninstitutionsanbragtes skoleforløb er generelt mere turbulent og problematisk med skoleskift m.m. (Ibid.:141). Som tidligere nævnt deltager unge, der er anbragt på døgninstitution, sjældnere i fritidsaktiviteter, og de er sjældent sammen med venner (som ikke er fra anbringelsesstedet) i fritiden. En årsag til det kan være, at institutioner er professionaliserede omsorgsmiljøer til forskel fra en anbringelse i familiepleje, hvilket indebærer en række institutionsprocesser, der har betydning for de unges anbringelsesforløb (Egelund et al 2010:87f). En sådan institutionsproces er f.eks. institutionsmiljøets ”smittefare”. Fællesskabet med de andre anbragte unge er afgørende for de unges tilhørsforhold, og institutionsmiljøet kan dermed blive en katalysator for problematisk adfærd, hvor allerede udsatte unge bliver oplært eller indført i i institutionsmiljøet, hvilket kan medføre en afvigeradfærd (Ibid.:97).

Familie- og slægtspleje

Unge der er anbragt i familie- og slægtspleje har nogenlunde identiske opvækstvilkår forud for anbringelsen (Ibid.:263). De bliver generelt anbragt i en yngre alder, og har været anbragt i længere tid end unge anbragt på døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder (Egelund et al 2008:256). Årsagerne til anbringelsen er oftere forældrenes manglende evne til at yde tilstrækkelig omsorg, hvilket betyder, at disse unge i højere grad kommer fra resourcesvage familier (Ibid:259).

SFIs trivselsundersøgelse fra 2014 viser, at unge, der lever i plejefamilier, oftere er glade for deres anbringelsessted end unge på døgninstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder, samt at de er mere sammen med venner og sjældnere føler sig ensomme (Ottosen et al. 2014:5&80). Men som Christoffersen bemærker, så kan dette hænge sammen med, at belastningerne i hjemmet inden anbringelsen var voldsommere hos de unge, der kom på institution og opholdssted, end hos de der blev anbragt i familiepleje (Christoffersen 1993).

2.3 De tidligere anbragte i centrum

Som nævnt i indledningen har der de senere år været en markant udvikling i retning af at se de (tidligere) anbragte unge som kompetente aktører, der inddrages i vidensproduktionen (Egelund et al 2009:16; Jensen 2014:72). På trods af dette er de anbragte unges synspunkter svagt repræsenteret i forskningen (Egelund & Hestbæk 2003:200). Jeg vil i det følgende præsentere undersøgelser, der har inddraget de unges perspektiv.

En undersøgelse fra socialministeriet (2001) med fokus på, hvilke værdier der er i unges liv, når de er anbragt uden for hjemmet, viser, at de anbragte unge har et veldefineret billede af de alment accepterede normer på trods af, at deres eget liv (både før og efter anbringelsen) afviger fra disse normer (Knudsen & Liljenberg 2001:55). Andre undersøgelser giver et indtryk af, at de anbragtes billede af normalitet kan være med til at give de unge en følelse af at være placeret i en særlig kategori, som afviger fra eksempelvis pædagoger eller plejeforældre. En ung på et opholdssted fortæller:

De var de perfekte voksne, og vi var bare de der umulige unger. (...) Det var helt tydeligt, at de gik hjem og havde deres liv. De var bare perfekte, og vi var bare de dårlige (Kildedal 1996:64).

Et andet aspekt ved de unges stemme i den eksisterende forskning er, at de fællesskaber, der opstår på institutionerne, kan præge de unge og bidrage til, at de udvikler en såkaldt ”subkultur” (Egelund et al. 2010:94). På den måde bliver anbringelsen katalysator for, at de unge udvikler en uhensigtsmæssig adfærd. Unge, der f.eks. har haft et misbrug eller psykiske problemer inden anbringelsen, beskriver, hvordan de oplever, at de udvikler en eskalerende afvigeradfærd sammen med de andre unge (Ibid.:95). Som f.eks. i dette udsagn:

Jeg havde prøvet at ryge hash et par gange derhjemme, men det var aldrig noget. Så deroppe begyndte jeg at ryge fast, hver eneste dag nærmest. Bare sådan. Når nu det var der.

Som Egelund et al (2010) skriver, ses det ”i mange tilfælde at ungefællesskabet på institutionen bekræfter de unge i deres oplevelse af at være anderledes og det bliver det, de unge er fælles om. Der bliver med andre ord sat skub i en afvigeradfærd når de unge anbringes sammen med andre unge med tilsvarende eller mere voldsomme konflikter” (Ibid.:97). De unge søger således fællesskaber med ligesindede, hvilket også kommer til udtryk i dette citat fra en ung pige:

”... Jeg søger ALTID at være sammen med dem der også har problemer i hjemmet ligesom mig selv... er det normalt?” (Warming & Rasmussen 2005: 62).

Denne tendens optræder også i empirien til dette speciale og vil blive udfoldet i analysen.

2.4 Opsamling

Opsummerende viser eksisterende forskning på området, at anbragte unge generelt er mere udsat på en række områder herunder uddannelse og relationer end jævnaldrende. Derudover ses det, at visse omstændigheder, har betydning for anbringelsens indvirkning på de unges liv og selvopfattelse. Anbringelsesstedet spiller f.eks. en rolle. De unges egen stemme er forholdsvis svagt repræsenteret, men der er dog en stigende interesse i at få deres perspektiv. Dette kapitel har haft til formål at præsentere eksisterende forskning omkring (tidligere) anbragte unge. Nærværende speciale adskiller sig fra ovenstående undersøgelser, idet interessen er at undersøge de unges egen opfattelse af anbringelsens betydning ud fra et afvigerteoretisk begrebsapparat. Ved at bruge metoden livshistoriefortælling tilstræbes det at belyse

anbringelsesområdet ved hjælp af de unges egne ord, og ud fra det de unge selv fremhæver som betydningsfuldt for dem.

Kapitel 3

Metode og design

Formålet med dette kapitel er at redegøre for mine metodiske overvejelser. Anvendelsen af fænomenologien og interaktionisme som specialets overordnet ramme har betydning for den konkrete fremgangsmåde og i sidste ende for specialets fund og dermed konklusionen. Indledningsvist præsenteres specialets informanter, og herefter redegøres for undersøgelsens metateoretiske forståelsesramme samt det metodiske design. Derefter bliver der gået i dybden med de enkelte elementer af undersøgelsesdesignet og de metodiske overvejelser, der er gjort undervejs i processen.

3.1 Præsentation af specialets informanter

Anbringelse som indsats dækker over mange former for indsatser - fra tvangsanbringelser på institutioner til kortvarige slægtsanbringelser. Det betyder, at gruppen af tidligere anbragte er en forholdsvis heterogen gruppe. Jeg har derfor valgt at præsentere hver enkel informant for at give læseren et billede af den kontekst, den enkelte taler ud fra. Informanterne er ved starten af interviewene blevet bedt om at præsentere sig selv. Det er de unges egen præsentation tilført information om anbringelsesforløbet, der er anført i skemaet. Informanterne bliver præsenteret i den kronologiske rækkefølge, interviewene er udført i.

Navn på informant	Interviewets karakter	Info om informanten
Mark	Eksplorativt interview	16 år. Blev anbragt da han var 12 år i plejefamilie. Flere sammenbrud og genanbringelser i samme plejefamilie. Er pt på efterskole med kommunalt tilskud som et alternativ til anbringelse
Tine	Livshistoriefortælling + opfølgende semistruktureret interview	21 år. Blev anbragt på kostskole da hun var 13 år og efterfølgende på institution. Bor nu sammen med sin kæreste, er butiksuddannet og arbejder i Netto
Sanne	Livshistoriefortælling udført som gruppeinterview uden interviewer var til stede. Opfølgende semistruktureret interview.	20 år anbragt fra hun var 4 år. Flere brud i anbringelser. Bor i egen lejlighed. Flere sammenbrud i anbringelsen.
Mia	Livshistoriefortælling udført som gruppeinterview uden interviewer var til stede. Opfølgende semistruktureret interview.	20 år. Blev anbragt som 13 årig på institution. Har haft et sammenbrud i anbringelsen og er blevet genanbragt på anden institution.
Hannah	Livshistoriefortælling udført som gruppeinterview uden interviewer var til stede. Opfølgende semistruktureret interview.	20 år. Anbragt fra hun var 13 år og bor nu i egen lejlighed.
Liv	Livshistoriefortælling + opfølgende semistruktureret interview	22 år. Blev anbragt som 15 årig. Har været anbragt seks forskellige steder, både institutioner og plejefamilier. Læser på Medic- og journalisthøjskolen i Kbh.
Jon	Livshistoriefortælling + opfølgende semistruktureret interview	33 år. Anbragt, uofficielt, hos plejeforældre som 8årig. Bor nu i Kbh. med sin kæreste og børn. Studerer til socialrådgiver.

3.2 Metateoretisk forståelsesramme

I det følgende redegøres for specialets videnskabsteoretiske positioner. Dette afsnit tilstræber at skabe gennemskelighed ved at udstyre læseren med en indsigt i de ontologiske og epistemologiske grundantagelser, som specialet bygger på, samt disses betydning for den metodiske fremgangsmåde og i sidste ende resultaterne (Juul & Pedersen 2012).

Specialets videnskabsteoretiske position er forankret i fænomenologien suppleret af hermeneutikken. Fælles for de to er, at de tager udgangspunkt i, at individet tænker, opfatter og handler selvstændigt, samt at individets tænke- og handlemåder er med til at forme det sociale liv (Jørgensen 2008:222). Derudover trækker den analytiske del på den fortolkende interaktionisme, hvilket betyder, at det er den enkelte unges udsagn og tolkning, der danner udgangspunkt for, hvorledes den indsamlede empiri analyseres (Ibid.:237).

3.2.1 Specialets ontologi og epistemologi

Den overordnede analytiske forståelsesramme udspringer af interaktionismen og fænomenologien og danner grundlag for, hvorledes empirien forstås, bearbejdes og i sidste ende præsenteres i analyseafsnittet. Her anses identitet ikke som en statisk størrelse, men derimod som betinget af den sociale kontekst individet indgår og fortæller sin livshistorie i. Specialets ontologiske og epistemologiske ståsted trækker på elementer fra hhv. fænomenologien og interaktionismen. Det ontologiske og epistemologiske ståsted har betydning for hvorledes empirien forstås og analyseres, samt hvilke elementer der inkluderes og ekskluderes fra analysen.

Når jeg i specialets problemformulering formulerer et ønske om at undersøge, hvilken betydning de tidligere anbragte unge tillægger det at have været anbragt uden for hjemmet, indskriver jeg mig i en forskningstradition, der har fokus på, hvordan samfundsmæssige værdier og normer danner ramme for interaktionen mellem mennesker og menneskets selvdefinition (Mik-Meyer & Villadsen 2007:45). Omdrejningspunktet er således normernes betydning for individets (selv)forståelse, og specialets ontologiske udgangspunkt er, at samfundet er dynamisk og består af mennesker, der interagerer med hinanden (Levin & Trost 2014:115). Ydermere er udgangspunktet, at mening skabes i den sociale samhandling mellem mennesker - med andre ord bliver selvet betragtet som et produkt af en social proces (Mik-Meyer & Villadsen 2007:44). Det er centralt i analysen at undersøge, hvordan de tidligere anbragte unge tolker mening ind i deres og andres handlinger, og hvordan de ud fra denne tolkning positionerer sig selv (Hutchinson & Oltedal 2006:98f). Dette er i tråd med fænomenologiens ontologi, der foreskriver, at vejen til erkendelse går gennem menneskers subjektive og intentionelle erfaringsverden (Juul 2012:67). Oplevelserne er unikke for den enkelte unge, men sker i en intersubjektiv verden, som er tilgængelig for alle (Ibid.:77). De tidligere anbragte unge har altså erfaringer, som alene er deres, men de indgår samtidig i et socialt liv, som de deler med hinanden.

Når de unge gør sig erfaringer med omverdenens holdning til, at de har været anbragt, bliver disse ”typificerede” rolleforventninger internaliseret i deres personlighed (Ibid.:79). Adgangen til de unges spontane fortællinger om disse internaliserede rolleforventninger er forsøgt opnået ved fænomenologisk at gå ”til sagen selv” (Jacobsen et al. 2010:186). Dette ud fra devisen om, at forskeren bør efterstræbe at skabe ”absolut fordomsfrihed, netop ved at afholde sig fra en forudgivne stillingstagen til nogen som helst form for eksistens” (Juul 2012:71). Mit fokus har således mere været på de unges egen udlægning og opfattelse af virkeligheden, end hvad der egentlig hændte (Mik-Meyer & Villadsen 2007:44). Det betyder, at det epistemologiske udgangspunkt for specialet, i tråd med interaktionismen, er, at viden skabes af individets subjektive oplevelse af et fænomen eller en situation (Levin & Trost 2014:112). De unge er ikke passive, autentiske repræsentanter for sandheden, men de repræsenterer sandheden, som *de* oplever den.

Interaktionismen og fænomenologien bruges således som forståelsesramme for de unges meningsskabelsesproces, dels i deres møder med omverdenen, og dels i interviewsituationen.

3.2.2 En todelt interviewproces

Specialets dataindsamling har været opdelt i to faser, forstået på den måde, at de første tre interviews ikke var centreret omkring et specifikt tema (bilag 1). Efter at have bearbejdet data fra disse interviews blev specialets tema fastlagt, således at omdrejningspunktet blev normalitet og afvigelse. Herefter blev yderligere to interviews udført, denne gang med en teoribaseret interviewguide (bilag 2). Processen kan således inddeles i en fænomenologisk og en hermeneutisk fase. Hvor den fænomenologiske fase gav mulighed for at fokusere på, hvorledes anbringelsen som fænomen fremtræder for den enkelte unge, gav hermeneutikken mulighed for at fortolke de unges udsagn ind i en bredere sammenhæng (Berg-Sørensen 2012:217). Processen kan opsummeres således:

3.2.2.1 En fænomenologisk tilgang i fase et

Fænomenologien tilstræber at undersøge og beskrive menneskets livsverden og erfaringer, samtidig med at muligheden for at sige noget om dette er begrænset af, at undersøgeren selv er menneske (Zahavi 2011:123). Fænomeners fremtræden for os er altså betinget af vores forforståelser, men forskeren bør tilstræbe at være neutral og gå forudsætningsløst til værks. Konkret sker dette ved, at forskeren sætter parentes om sine forforståelser for derved at opnå en forudsætningsløs beskrivelse af de fænomener, der undersøges (Berg-Sørensen 2012:236). Der eksisterer ingen objektiv virkelighed, da virkeligheden er det,

der viser sig i erfaringen. Derfor kan virkeligheden ikke forklares uafhængigt af de subjekter, der erfarer den – i dette tilfælde: de tidligere anbragte unge (Juul 2012:65). Dette har haft den betydning, at interviewsituationerne har været præget af en åbenhed og en fordomsfrihed over for de unges udsagn (Skytte 2008:249). Som interviewer har jeg indtaget en tilbagetrukket rolle og har ladet de unge tale uden at blive afbrudt (Ibid:250). Jeg har mødt de unges fortælling fordomsfrit og intuitivt, og hvis jeg har ønsket at få uddybet specifikke udsagn, har det været åbne spørgsmål stillet med de unges egne ord. Et eksempel er i interviewet med Jon, hvor han fortæller, at han får indtryk af, at hans plejeforældre ikke har lyst til at fortsætte med at have ham boende:

Hvorfor tror du ikke det?

Jon: Jamen det er faktisk fordi, at der hvor jeg er 14 år gammel er jeg lige blevet smidt ud af nummer to skole. (...) Og jeg laver meget ballade

Hvad er "at lave ballade"?

Jon: Jamen... primært slås.

Her undersøges essensen af Jons udsagn ”jeg laver meget ballade” ud fra hans oplevelsesverden. Ved at Jon anspores til at beskrive, hvorledes han forstår begrebet ”ballade”, forsøges det at opnå fænomenets essens, som det fremtræder for Jon i hans livsverden (Brinkmann & Tanggaard 2010:190).

Specialet centrerer sig altså omkring den antagelse, at den vigtige virkelighed er den, mennesker opfatter (Kvale & Brinkmann 2009:43). Ved at kombinere elementer fra metoden livshistoriefortælling og et semistruktureret kvalitativt interviewdesign tilstræbtes det at opnå adgang til de unges oplevelse af deres livsverden (Ibid.:47). Livsverden skal her ses som det, der fremtræder umiddelbart for mennesket, uden skelnen til teoretisering eller dybere refleksion. Med andre ord er livsverdenen en førvidenskabelig erfaringsverden (Brinkmann & Tanggaard 2010:187). Dette betyder bl.a., at rollen som interviewer har været kendetegnet ved en åbenhed over for nye og uventede fænomener (Kvale & Brinkmann 2009:48). Formålet har ikke været at nå frem til en utvetydig og kvantificerbar mening, og de unge er derfor ikke blevet afkrævet at redegøre for den korrekte udlægning af en situation, hvis de eksempelvis har modsagt sig selv (Ibid.:49).

3.2.2.2 En hermeneutisk tilgang i fase to

Efter at have bearbejdet de første tre interviews kunne jeg identificere en række tematikker, der var gennemgående i de unges fortællinger. I denne fase suppleredes det fænomenologiske udgangspunkt med elementer fra hermeneutikken. Hermeneutikkens bidrag var en fortolkende tilgang, der muliggjorde en overskridelse af det umiddelbare foreliggende i forsøget på at indfange den intentionalitet, som er bagvedliggende, og som motiverer mennesker til at handle på en bestemt måde (Juul 2012:109). Hermeneutikkens indvirkning kom bl.a. til udtryk ved, at jeg opsøgte udvalgt teori samt eksisterende undersøgelser på området, som kunne bidrage med en forståelse af de unges udsagn. Denne fase var således kendetegnet ved en vekselvirkning mellem de unges udsagn og min forståelse af deres intenderede mening set i lyset af en større sammenhæng (Berg-Sørensen 2012:219). Således blev der dannet en såkaldt erfaringshorisont, som var bygget op omkring en række forforståelser, som jeg nu havde mulighed for at sætte i spil i mødet med de unge i mine opfølgende interviews (Ibid.:222).

Et eksempel på, hvorledes dette kom til udtryk i interviewsituationen, er i interviewet med Liv. Liv har både boet på institution, i plejefamilie og har været anbragt på eget værelse. På baggrund af eksisterende forskning samt afvigerteorien havde jeg en forforståelse omkring, at det ville være mindre stigmatiserende at bo på eget værelse end på en institution, da det at bo på eget værelse ville være relativt normalt og dermed lettere at forklare skolekammerater. Dette blev efterprøvet i interviewet og viste sig at holde stik. Imidlertid var det ikke noget, der optog Liv, hvorfor hun blot svarede kort og bekræftende og derefter fortsatte med at tale om det, der optog hende.

3.3 Det metodiske design

Ovenstående afsnit har haft til formål at præsentere specialets metateoretiske tilgang. Efter at have introduceret de overordnede teoretiske refleksioner vil jeg i det følgende redegøre for, hvilken konkret betydning dette har haft for den metodiske fremgangsmåde.

I overensstemmelse med min videnskabsteoretiske position samt ordlyden af min problemformulering, der vægter de unges oplevelse af betydningen af at have været anbragt uden for hjemmet, er specialets empiriske materialet indsamlet ved hjælp af kvalitative metoder. Det kvalitative interviewdesign giver mulighed for at forstå virkeligheden, som de unge opfatter den, og lade dem udfolde disse synspunkter (Kvale & Brinkmann 2009:17). Mit udgangspunkt er, at denne undersøgelse ikke skal (eller kan) give

endegyldige svar, men ved at kombinere elementer fra en abduktiv og analytisk induktiv tilgang ønsker jeg at bidrage med en ny og dybere forståelse af feltet samt at nuancere de eksisterende undersøgelser (Danermark 2002:91).

Specialets afsæt er en nysgerrighed, der er vakt af, at undersøgelser viser, at tidligere anbragte unge statistisk set har større risiko for at få sociale problemer i deres voksenliv end jævnaldrende. Dermed var den indledende antagelse, at en anbringelse uden for hjemmet har stor betydning for de unge. Ambitionen var at undersøge de tidligere anbragte unges udsagn og deres virkelighedsopfattelse, hvilket betød, at jeg som udgangspunkt valgte et induktivt design, hvor jeg har ladet empirien (de unges udsagn) pege på teorien (Jørgensen 2008:237). Konkret har det betydet, at jeg startede min proces med at udføre et eksplorativt interview. Ud fra dette identificerede jeg en række tematikker. Et gennemgående tema i det eksplorative interview - samt de efterfølgende interviews der blev udført efter metoden livshistorifortælling - var normalitet og afvigelse. Dette tema kom til udtryk på forskellige måder. Nogle subtile og andre mere åbenlyse. Dette gav anledning til at danne antagelsen, at følelsen af at afvige fra normen kan være medårsag til, at tidligere anbragte på sigt har større risiko for at få sociale problemer³ end jævnaldrende. Efter at have gennemført de første interviews ønskede jeg at efterprøve denne antagelse, hvorfor tilgangen til empirien fik en mere deduktiv karakter (Boolsen 2010:208f). Konkret betød dette, at interviewguiden i anden interviewrunde blev mere målrettet mod at undersøge normalitetsbegrebet hos de unge.

Den deduktive tilgang i anden interviewrunde gav mulighed for at se de universelle strukturerer i individets fortælling. Ved at tage udgangspunkt i de unges oplevelse og efterfølgende fortolke det ind i en afvigerteoretisk ramme fik fortællingen en ny betydning, hvilket gav en ny indsigt i feltet (Danermark et al. 2002:88, Boolsen 2010:207). Sagt med andre ord: kombinationen af en induktiv og deduktiv strategi, hvor der er en stadig bevægelse mellem empiri og teori, gav mulighed for at se "something" as "something else" (Danermark et al. 2002:93).

Det bør bemærkes, at jeg ved at lade det eksplorative interview være (med)bestemmende for specialets analytiske omdrejningspunkt risikerer at udelade andre ligeså relevante tematikker. Ligeledes bør det bemærkes, at hvis det eksplorative interview havde været med en anden informant, havde det måske

³ For definition af paraplybegrebet "sociale problemer" henvises til kapitel 2.

afstedkommet andre tematikker. Beslutningen om at forfølge afvigelses- og normalitetstematikken er således min. Idet min efterfølgende empiriindsamling er foretaget ved at lade mine informanter tale uden videre indblanding, har jeg dog bibeholdt en åbenhed over for andre temaer.

3.3.1 Det eksplorative interview

Som nævnt valgte jeg i overensstemmelse med min induktive tilgang indledningsvist at udføre et eksplorativt interview med en tidligere anbragt ung. Dette interview gav mulighed for at udforske undersøgelsesfeltet uden være lagt fast på teori, hvilket betød en fleksibilitet over for de tematikker, der åbenbarede sig (Harboe 2010:32). Udgangspunktet inden det eksplorative interview var alene, at undersøgelsens omdrejningspunkt skulle være de tidligere anbragte unges egen fortælling. Jeg havde ingen interviewguide ved dette interview, men bad den unge om at reflektere over betydningen af at have været anbragt. Formålet med denne fremgangsmåde var at være tro mod undersøgelsens formål: at det er de tidligere anbragte unges egen fortælling og dermed deres vægtning af det betydningsfulde, der er fremtrædende. Jeg stillede undervejs opfølgende, åbne spørgsmål og kan dermed ikke sige mig fri for at have præget den unges fortælling på trods af, at jeg tilstræbte at lade det være op til ham, hvilke tematikker der trådte frem. De syv temaer, jeg umiddelbart efter interviewet identificerede i informantens fortælling, var:

Eget anbringelsesgrundlag vs. andres	I beskrivelsen af eget anbringelsesgrundlag bliver tyndgen af problemerne gjort ubetydelig, men når et objektivt anbringelsesgrundlag skal italesættes lægges der vægt på voldsomheden af problemerne.
Anbringelsen som "selvudviklende"	Her ses anbringelsen som et afsæt til selvudvikling
Normal vs. unormal	Dette tema er gennemgående igennem hele interviewet hvor den unge flere gange italesætter et normalitetsbegreb med sig selv som modpol til de hjemmeboende jævnaldrende.
Indtag af rollen	Indtag af en rolle som en "hård negl", en overlever og "ude i noget lort".
Distancering fra rollen	Klar afstandstagen fra andre anbragte: jeg er jo ikke ligesom dem.
Handlekraftighed: anbringelsen som et aktivt valg.	Anbringelsen skete på foranledning af den unge selv og var et udtryk for handlekraftighed.
Opfattelsen af grundlaget for at man bliver anbragt	Her er det tydeligt at den tidligere anbragte ikke rigtig vidste hvorfor han egentlig blev anbragt. "uforsvarligt at bo hjemme", men ikke nærmere defineret.

Efter at have bearbejdet mit data fra det eksplorative interview valgte jeg at forfølge den unges centrering omkring normalitetsbegrebet, der bl.a. kom til udtryk ved en klar afstandstagen fra at tilhøre kategorien anbragte unge:

Mark: Jeg følte mig ikke som et plejebarn. Der gik tre måneder, før jeg sagde i min klasse, at jeg boede i plejefamilie.

Følte du dig ikke som de andre anbragte unge, da du sad i de 4 årstider⁴?

Mark: Nej. For de snakkede allesammen om sådan nogle syge ting. Det var deprimerende. Det lød ikke, som om at de havde det godt i deres plejefamilie eller noget godt i livet. De sad bare allesammen sådan: "jeg har cuttet igen", "jeg har det lidt svært", "jeg bliver mobbet i skolen, fordi jeg er plejebarn". Jeg var på en måde anderledes. Jeg tror også, at det er fordi, at mange af dem, ser sig selv som rigtig mærkelige, fordi de kommer i plejefamilie. Fordi at plejefamilier, det har jo ikke noget godt ry, kan man sige. Så når folk tænker "plejebørn", så tænker de "problembørn".

Herefter udarbejdede jeg en interviewguide med normalitet og samhandel som omdrejningspunkt - dog stadig indeholdende samtlige syv tematikker. Som interviewform benyttedes metoden livshistoriefortælling samt et opfølgende semistruktureret livsverdensinterview (Kvale & Brinkmann 2009:19). Metoden livshistoriefortælling gav mulighed for at få indblik i informantens betoning af minder og begivenheder, da det ikke er interviewerens opgave at stille spørgsmål (Horsdal 1999:105). Dermed er det de unges selv, der i deres fortælling italesætter og positionerer sig ud fra deres eget normalitetsbegreb. Interviewguiden blev benyttet ved det opfølgende semistrukturerede interview. Jeg vil i det følgende afsnit redegøre yderligere for begge interviewformer.

3.3.2 Inspiration fra metoden livshistorieinterview

Ambitionen med dette speciale er at belyse de tidligere anbragte unges subjektive erfaringer og oplevelser og at forstå sociale fænomener ud fra de unges perspektiv (Kvale & Brinkmann 2009:43). Ved at benytte metoden livshistoriefortælling sættes informanterne netop i centrum, og der opnås adgang til den mening, de unge skaber ud fra deres fortælling (Skytte 2008:258). Rollen som interviewer er ikke udspørgende og styrende, hvorfor jeg tilstræbte at træde i baggrunden og lade det være op til de unge, hvad de valgte at fortælle. Min interesse var ikke, at de unge nødvendigvis skulle fortælle den sande beretning om deres liv,

⁴ Netværks- og samtalegrupper for unge mellem 12-22 år som er/har været anbragt uden for hjemmet

men i højere grad at undersøge hvorledes de unge skaber deres identitet gennem fortællingen (Ibid.:252). I tråd med den hermeneutiske og fænomenologiske tilgang bygger specialet på antagelsen om, at de unges fortælling, og de aspekter af deres erfaringer de vælger af udtrykke, fortæller noget om deres livsanskuelse, hvilket har reelle konsekvenser for deres liv (Berg-Sørensen 2012:216f). En vigtig pointe er, at de unges fortælling aldrig vil være objektiv, men altid vil blive fortalt ud fra de unges øjebliksbillede. ”... There is no past to be captured, understood and described in its pure essence. There is only a past – or a plurality of pasts – constructed from the point of view of an ever-changing present” (Järvinen 2004:47).

Birgitte S. Jensen (2014) påpeger, at ”det er helt centralt i interviews med børn og unge, at de ikke får en oplevelse af, at de skal deltage i interviewet for at gøre forskeren tilfreds” (Jensen 2014:102). Jeg var derfor bevidst om at acceptere de unges fortælling, at lade dem føle sig anerkendt og gengive deres ret til at være, som de er. Dette betød, at jeg startede samtlige interviews med at gøre det klart, at jeg var interesseret i fortællingen om deres liv fra de tidligste erindringer og frem til fortælletidspunktet, og at kronologien, såvel som hvilke begivenheder de hhv. fremhævede og bagatelliserede, var op til dem (Horsdal 1999:105). De unge fik at vide, at de ville blive anonymiseret, samt at der ville være mulighed for at gennemlæse både transskription og den færdige rapport.

3.3.2.1 De tre faser

Et livshistorieinterview kan inddeles i tre faser: indledningsfasen, hoveddelen og spørgefasen (Ibid.:106). Jeg vil i dette afsnit redegøre for, hvorledes jeg udførte de livshistorieinterviews, der danner grundlag for den empiriske del af dette speciale.

Indledningsfasen

Som et led i indledningsfasen reflekterede jeg over interviewenes fysiske rammer og valgte at holde interviewene i et hjemligt miljø for at skabe en tryk og fortrolig stemning. Jeg lod det være op til de unge selv at vælge, men foreslog kun deres hjem, kontaktpersonens hjem eller mit eget hjem. Dette valgte jeg ud fra en overvejelse om, at de unge, jeg har interviewet, alle har været i berøring med det offentlige system, og at de har været vant til at fortælle deres historie i en kommunal kontekst. Det var derfor vigtigt for mig at signalere, at dette interview adskilte sig fra møder med deres sagsbehandler (Ibid.:107).

Min gatekeeper til de første fire informanter var de unges tidligere kontaktperson. Jeg havde en viden om, at de unge havde stor tillid til og respekt for hende, og det var mit indtryk, at hendes mellemmandsfunktion i nogen grad var med til at blåstemple mig. Hun var til stede i indledningsfasen af de to første interviews, hvilket bidrog til, at de unge kunne se mig an i en tryk kontekst og ikke var ladet alene med en fremmed ”voksen”. Vi startede med at tale om løst og fast i den første time, inden jeg tændte båndoptageren og begyndte det egentlige interview.

Ved det første interview med Tine besluttede jeg mig for at sætte tid af til at fortælle om mig selv. Dette gjorde jeg ud fra en overvejelse om, at min informant skulle dele sin personlige livshistorie med mig, og ved at fortælle om mig selv ønskede jeg at gøre relationen mere jævnbyrdig. Jeg fortalte kort om min baggrund og opvækst i en traditionel kernefamilie. Som interviewet skred frem, fik jeg imidlertid en fornemmelse af, at de informationer, jeg havde delt om mig selv, prægede Tines fortælling (se s. 30 for uddybning). Jeg undlod derfor at fortælle om mig selv ved de følgende interviews.

Hoveddelen

Hoveddelen af livshistorieinterview fordrer, at interviewereren holder sig tilbage og giver den interviewede plads til selv at selektere i, hvilke begivenheder der fremhæves, og hvordan de kædes sammen (Horsdal 1999:105f). Det er altså en forudsætning for, at interviewmetoden lykkes, at informanten er i stand til, og accepterer, at give efter for den narrative strøm i genoplevelsen af sine erfaringer (Andersen et al. 2005:104). Jeg havde betænkninger omkring, hvorvidt min målgruppe ville være i stand til netop dette. Disse betænkninger var dels på baggrund af mine egne erfaringer med målgruppen i mit tidligere arbejde som myndighedssagsbehandler på ungeområdet (se afsnittet ”indefra-perspektiv”) og dels på baggrund af erfaringer fra lignende undersøgelser med sårbare målgrupper (fx Bengtsson 2012). Ved mit første interview blev dette tema også italesat af Tine:

Jeg havde tænkt mig at dele interviewet op i tre dele. Jeg vil starte med at fortælle om mig selv. Det er første del. Den anden del bliver, at du taler, du skal bare fortælle alt det, du kan, og hvis du taler i en time, er det fint, og hvis du taler i fem minutter, er det også helt perfekt.

Tine: (afbryder) Ok, så må du heller spørge, fordi jeg ved ikke lige, hvad jeg skal fortælle. Hvis du gider?

Jeg havde ved samtlige interviews forberedt en række åbne spørgsmål, såsom ”fortæl om dit første minde”, ”fortæl mig om din skoletid” og lignende. Det var gennemgående, at de unge i starten gav udtryk for nervøsitet og manglende tiltro til egne evner. Ved interviewet med Tine valgte jeg at imødekomme hendes ønske og stillede flere åbne spørgsmål. Dette var dog kun nødvendigt i starten. Som det også viste sig ved de andre interviews, skete der et naturligt skift efter kort tid, hvor de unge blev trygge, og min rolle blev mere tilbagetrukket. Jeg stillede fortsat åbne spørgsmål, når jeg vurderede, at det var nødvendigt – f.eks. hvis den unge gik i stå eller signalerede at have behov for hjælp til at tale videre. Informanterne var på forhånd blevet fortalt om metoden, så de havde haft mulighed for at forberede sig på at fortælle deres historie.

Spørgefasen

Når de unge nåede til ”fortælletidspunktet”, opfattede jeg deres livshistoriefortælling som fuldendt (Horsdal 1999:105). Jeg spurgte her de unge, om de havde mere, de ønskede at fortælle, og hvis svaret var nej, foreslog jeg en kort pause inden spørgefasen. Den opfølgende spørgefase bestod dels i en uddybning af de unges fortælling ud fra noter, jeg havde gjort mig undervejs, og dels af spørgsmål jeg på forhånd havde forberedt. Min spørgeguide var i første interviewfase meget åben. I anden interviewfase var spørgeguiden mere stram og bygget op omkring normalitetsbegrebet, dog stadig med udgangspunkt i åbne spørgsmål af narrativ karakter (Andersen et al. 2005:105).

3.3.3 Gruppeinterviewet

Efter de to første interviews reflekterede jeg over, om informanternes udsagn bar præg af min tilstedeværelse, forstået på den måde at min status som ung universitetsstuderende fra middelklassen betød, at de unge i nogen grad tilpassede deres fortælling ud fra deres forventninger til mine reaktioner (Järvinen & Mik-Meyer 2005.:27f). En central pointe i et interaktionistisk undersøgelsesdesign er, at undersøgelsens materiale er et produkt af interviewsituationen, hvor forudsætninger og holdninger mødes og udfordres, hvilket betyder, at interviewer er medproducent af viden (Ibid.:29). Interviewsituationen var med andre ord ikke neutral, men blev en forhandling om kategorimedlemskab (Ibid.:35). Et eksempel på dette er

Tines høje vægtning af uddannelse og italesættelse af egne evner som begrænset af skoleskift i forbindelse med anbringelsen:

Jeg har altid lavet mine ting, jeg har altid været rigtig, rigtig god i skolen faktisk, der har ikke været noget at sætte sin finger på, overhovedet, slet ikke. (...) Jeg havde en barndomskammerat, jeg har kendt hele mit liv, og vi sad altid sammen og lavede altid vores ting sammen. Og de sidste år af vores folkeskole, der havde vi bare besluttet os for, at vi skulle have de bedste karakterer, så vi kunne komme ind på gymnasiet, så vi var stræbere. Vi havde sat to borde foran, og hvis der var nogen, der rakte hånden op og havde et svar, så bad jeg dem om at lukke røven, for jeg havde altid noget at sige først (Tine).

Jeg overvejede efterfølgende, om vægtningen af uddannelsen ville være den samme, hvis Tine talte med en jævnaldrende med tilsvarende (eller lavere) uddannelsesniveau. Jeg overvejede, om Tine måske i højere grad ville lægge vægt på andre aspekter af sin person og være mindre optaget af at positionere sig som ”fagligt dygtig”. Det ved jeg naturligvis ikke, om hun ville. Under alle omstændigheder anses denne positionering ikke som negativ, men tværtimod som et væsentligt fund, da de unges positionering over for mig er interessant i forhold til min problemformulering.

Jeg ønskede imidlertid at udforske de unges positionering og sociale (forhandlings-)strategier uden min tilstedeværelse og derved få indblik i deres positionering inden for samme sociale kategori med samme kulturelle egenskaber (Ibid.:32). Ved et ordinært kvalitativt interview vil der være en række forventninger og dermed et udtalt pres fra interviewerens side, hvilket kan stresser informanten. Lange pauser kan f.eks. være ukomfortable, og hvis informanten taler for langt væk fra emnet, og det kan mærkes på intervieweren, kan det ligeledes stresser informanten, der vil forsøge at tale om ”det rigtige”. Ved at intervieweren ikke er i lokalet gives fleksibilitet og frihed til, at de unge selv kan vælge emne uden at skulle undersøge, om intervieweren har et bekræftende og anerkendende blik (Allett et al 2011:3). Det bør dog bemærkes, at jeg som interviewer aldrig vil være i stand til at fjerne mig helt fra interviewsituationen. Jeg har sat rammen og præmissen for interviewsituationen: at de unge er udvalgt, fordi de har været anbragt og derved afviger fra normen. Et interview kan altså aldrig løftes ud fra den sociale sammenhæng, som har skabt det, og behandles som ”objektiv fakta” (Järvinen og Mik-Meyer 2005:28).

3.3.3.4 Interviewets praktiske udførsel

Jeg brugte først en time sammen med de tre piger og deres kontaktperson, hvor jeg havde sørget for morgenmad. Efter maden fortalte jeg kort, at mit ærinde med interviewet var at undersøge, hvilken betydning det har haft for dem, at de har været anbragt. Jeg satte en tidsramme på to timer og introducerede dem for en række spørgsmål, som jeg lagde på bordet med bagsiden opad. Spørgsmålene var i kronologisk rækkefølge og kunne bruges, hvis de skulle få svært ved at tale frit (bilag 3). Den ene af de tre piger valgte at kigge på spørgsmålene, mens de to andre talte uden hjælp fra spørgsmålene. Efter de to timer kom jeg tilbage til lejligheden og udførte et opfølgende interview med de tre piger ud fra samme interviewguide, som også blev benyttet ved de andre interviews. På den måde sikrede jeg mig, at pigerne reflekterede over anbringelsens betydning og normalitetsbegrebet.

Min intention med at lade de tre piger tale alene var, at undgå at interviewereffekten blev for markant, og at give pigerne mulighed for at tale mere uhæmmet uden min tilstedeværelse. I bagklogskabens klare lys kan en indvending imod dette valg være, at det udelukkede muligheden for at inddrage det nonverbale samspil mellem pigerne i min analyse. Det, at jeg ikke var til stede og kunne observere pigernes interaktion, strider imod min analytiske ambition, som tager afsæt i interaktionismen, hvor det netop er lige centralt, hvordan informanterne udtaler sig, som hvad de siger (Ibid.:39). Ydermere betød det, at mine opfølgende spørgsmål ikke kunne tage udgangspunkt i pigernes fortælling. Beslutningen om at forlade lokalet gav mig dog mulighed for at undersøge, om mit fravær i selve interviewsituationen ville vise noget andet end mine hidtidige interviews. Min fornemmelse under transskriberingen var, at pigerne hurtigt glemte båndoptageren og talte frit om deres oplevelser – også oplevelser der involverede kriminalitet og overtrædelser af reglerne på opholdsstederne, hvilket de højst sandsynlig ikke ville tale så bramfrit om, med mig i rummet.

3.4 Specialets informanter

Jeg har i ovenstående afsnit redegjort for mine metodiske overvejelser i forhold til processen omkring indsamling af empiri samt de forskellige interviewformer, jeg har benyttet mig af. Jeg vil i dette afsnit redegøre for mine overvejelser omkring specialets informanter og om målgruppen generelt.

3.4.1 Målgruppeafgrænsning

Formålet med dette speciale er at belyse anbringelsens betydning for de unge ud fra en afvigerteoretisk tilgang. Af min indledende empiri kunne jeg imidlertid se, at de mekanismer, der for mig var interessante ved at have været anbragt (stigmatisering), blev sidestillet med de mekanismer, der er på spil, når en ung i det hele taget kommer i kontakt med det kommunale system:

Mark: Man så mig nok som et problembarn

Hvad er et problembarn?

Mark: Det ved jeg ikke. Altså ifølge kommunen er det vel bare de børn, de snakker med. Alle de børn de snakker med, det er problembørn

Ok. Så hvis man har en sag på kommunen, så er man et problembarn?

Mark: Ja. Det tror jeg helt ærligt

Mark giver her udtryk for, at han mener, at det at have en sag på kommunen er tilstrækkeligt til at blive karakteriseret som et ”problembarn”. Dette gav anledning til en refleksion over, hvad der særligt adskiller tidligere anbragte unge fra gruppen af unge, der generelt har været i kontakt med det kommunale system. Ifølge Morten Ejrnæs kan en anbringelse uden for hjemmet ses som en proces, der sikrer, at normerne overholdes og opretholdes (Ejrnæs 2006:204). Samlet for denne gruppe er altså, at det offentlige har bedømt deres opvækst i hjemmet til at være afvigende fra det normale og det acceptable (Ejrnæs et al. 2010:92). Unge, der eksempelvis får bevilget samtaler hos en psykolog eller en støtte-kontaktperson, kan have lettere ved at skjule dette for omverdenen og oplever dermed ikke stigmatisering. Mit rationale på baggrund af dette er, at unge, der er anbragt uden for hjemmet, har størst sandsynlighed for at opleve stigmatisering.

3.4.2 Hvervning af informanter

Min empiriindsamling kan opdeles i to runder. Første rundes informanter er hvervet gennem en tidligere kollega, som har arbejdet som støtte- kontaktperson for de unge. Den tidligere kollega har fungeret som gatekeeper til feltet, hvilket har haft den fordel, at hun har godkendt mig over for de unge, der ellers er skeptiske over for nye voksne. Derudover har det betydet, at jeg har haft adgang til en gruppe unge, der ikke ellers ville stille op til interviews, hvilket de også selv har givet udtryk for.

Efter bearbejdning af disse interviews ønskede jeg at udføre yderligere interviews. Her trak jeg igen på mit netværk i feltet. Denne gang var mine gatekeepers blot bekendte til de tidligere anbragte unge og havde altså ikke samme tætte relation som i første empiriindsamlingsrunde. Dette havde som betydning, at de to sidste informanter i højere grad stillede op til interviewet ud fra en interesse i at fortælle deres livshistorie for at bidrage til at præge feltet i en positiv retning og at de repræsenterer en gruppe af tidligere anbragte unge der ofte stiller op til interviews.

3.4.3 UdvalgelseskrITERIER

I det følgende redegøres der for de kriterier, jeg har opstillet i udvælgelsesprocessen, og hvorfor de anses for relevante i forhold til undersøgelsen.

Først og fremmest har et udvælgelseskrITERIE været, at informanterne har været anbragt i deres opvækst. Under interviewet med Jon, som jeg havde fået kontakt til gennem en bekendt, viste det sig, at han ikke officielt havde været anbragt. Jon havde boet seks år hos sin aflastningsfamilie uden kommunens vidende. Ved det opfølgende interview spurgte jeg ham:

Opfatter du dig selv som anbragt?

Jon: Ej, jeg er jo ikke i den klassiske forstand blevet taget væk fra min mor. Men jeg er ret sikker på, at omstændighederne og vilkårene for det har været til stede, og hvis jeg ikke havde haft min familie, som jeg jo var anbragt hos, bare ikke officielt, så var jeg blevet det på et eller andet tidspunkt. Nu var jeg jo bare så heldig, at de her mennesker ikke så nogen grund til at have papir på det, men at jeg bare

kunne bo der.

Dermed kan det argumenteres, at Jon ikke lever op til mit første udvælgelseskriterie. Da jeg stadig medtager interviewet, er det fordi, Jon selv bruger betegnelsen anbragt gennem sin fortælling, og at han har meldt sig til interviewet med en viden om, at jeg søgte informanter, der havde været anbragt. Jons fortælling om anbringelsens betydning adskiller sig fra de resterende informanter ved at være positiv, hvilket er et væsentligt fund i forhold til mit problemfelt, som bl.a. omhandler anbringelsens karakter og omstændighedernes betydning for informantens selvbillede. Dette udfoldes yderligere i analyseafsnittet.

Jeg har som et andet kriterie fravalgt at interviewe unge med anden etnisk baggrund end dansk og unge med synlige handicaps. Dette med begrundelse i, at et menneskets udseende ud fra en afvigerteoretisk begrebsramme spiller en rolle i forhold til, hvordan vedkommende bliver kategoriseret (Goffman 2014:44). Derudover påpeger undersøgelser, at netop gruppen af tidligere anbragte unge med anden etnisk baggrund end dansk er særligt udsat (Mølholt et al. 2012:85). Det kan derfor være vanskeligt at afgøre, hvorvidt en følelse af stigmatisering afhænger af personens udseende (eller etnicitet) eller af anbringelsen.

3.4.4 At interviewe sårbare unge

I gennemgangen af eksisterende kvalitative undersøgelser på området (fx Holm-Petersen 2004; Nagel 2005) er det overordnede indtryk, at det primært har været de mere velfungerende tidligere anbragte, der er kommet til orde. Dette kan der være mange forklaringer på; en indlysende grund er, at det kræver overskud at deltage i et interview og at engagere sig i at belyse området.

Mine informanter må som gruppe generelt siges at være sårbare. Med begrebet sårbar mener jeg unge, der på hver deres måde er præget af en opvækst med voldsomme episoder, hvilket kommer til udtryk ved f.eks. gentagende indlæggelser i psykiatrien, misbrug af hash og hårde stoffer samt problemer som hjemløshed, psykiatriske diagnoser og fængselsstraffe.

Gruppens sårbare karakter var et opmærksomhedspunkt. Ambitionen om at udføre livshistorieinterview, hvor de unge selv fortæller deres historie, krævede, at de unge var i stand til at opbygge en (nogenlunde) kronologisk fortælling uden ydre styring. Jeg prioriterede en grundig forberedelse til interviewene og havde nedfældet en række uddybende, åbne spørgsmål i kronologisk rækkefølge til de unge (bilag 3). Interviewene blev indledt med en italesættelse af, at det kræver stor tillid og mod at fortælle sin livshistorie til en

fremmed. Derefter en forsikring om at jeg var overbevist om, at de unge ville være i stand til dette. Her blev henvist til de respektive gatekeepers forsikring om de unges formåen. Det var min oplevelse, at de unge følte en vis stolthed ved dette, og at det gav dem selvtillid i interviewene.

Samtlige interviews foregik i hjemlige rammer. Dette valg blev truffet ud fra, at de unge ikke skulle associere interviewsituationen med en samtale i det kommunale system. Jeg ønskede at belønne informanterne for at stille op, men var i tvivl om hvordan. Jeg rådspurgte mig hos informanten fra det eksplorative interview og fik som svar, at en pakke cigaretter ville være i høj kurs. Således gav jeg mine informanter en pakke røde Prince inden påbegyndelse af interviewene. Dette viste sig at være den helt rigtige gave. Ydermere oplevede jeg, at cigaretterne havde den bonuseffekt, at de unge følte sig anerkendt og mødt, og i modsætning til en flaske vin eller en plade chokolade medvirkede cigaretterne til en neddæmpning af situationens formelle status samt min position som forsker. Derudover kan det fremhæves, at jeg med cigaretterne signalerede, at jeg ikke stigmatiserede de unge.

Specialets ærinde har været at undersøge de unges egne oplevelser, hvorfor det har været et bevidst valg ikke at udfordre de unges udlægning af en situation. Undervejs i interviewene har det været min fornemmelse, at de unges fortælling ikke nødvendigvis har været i overensstemmelse med eller har været en overdrivelse af sandheden, som f.eks. Mias fortælling om sin personlighed inden hun blev anbragt:

Mia: Jeg var rigtig, rigtig voldelig. Jeg var et rigtig ubehageligt menneske at være sammen med, før jeg flyttede på opholdssted. Virkelig. Mine egne venner var bange for mig. Jeg har fået alle folk til at ryge smøger, de turde ikke sige nej til mig. Alle dem jeg har gået i skole med: jeg har fået dem allesammen til at ryge smøger. De gør det stadig den dag i dag, fordi at nu er det jo blevet en afhængighed for dem. Hver gang jeg var sammen med dem proppede jeg smøger i munden på dem, for jeg skulle fandeme ikke stå og ryge alene.

I denne situation brød de andre informanter ind og grinede sammen af Mias fortid. Jeg forholdt mig passiv, indtil dette stilnede af, og stillede derefter det samme spørgsmål til en af de andre piger, hvorefter interviewet fortsatte. En anden oplevelse har været, at flere af de unge har forsøgt at ”imponere” mig ved at fortælle om voldsomme episoder. Dette har jeg ikke reageret på med opfølgende spørgsmål eller tilkendegivelser af voldsomheden, da jeg ikke har villet opmuntre til, at de skulle gå i detaljer omkring misbrug eller vold.

3.5 Indefra-perspektiv

Jeg har selv arbejdet som myndighedssagsbehandler på anbringelsesområdet og er i dag kontaktperson for en tidligere anbragt ung. Dette har givet anledning til en række refleksioner i forhold til min rolle som forsker i feltet. En risiko var, at jeg med en forudgående viden om anbringelsesområdet ville være mindre åben over for nye vinkler, som min empiri udfolder, men derimod være tilbøjelig til at finde data, som passer til de hypoteser, jeg har dannet mig (Nielsen & Repstad 2006:8ff). I selve indsamlingen af min empiri har jeg imidlertid oplevet det som en fordel, at jeg har et kendskab til de unges liv samt en fortrolighed med de ting, der er på spil for dem (Jensen 2014:97). Min oplevelse under interviewene har været, at de unge har følt sig trygge og anerkendte, og at de har følt, at de kunne fortælle mig episoder fra deres liv, f.eks. om kriminelle handlinger eller selvmordsforsøg, uden at jeg har reageret med misbehag eller afstandstagen.

3.6 Ethiske overvejelser

Som Kvale og Brinkmann påpeger, er en interviewundersøgelse et moralsk foretagende, hvor selve interviewsituationen vil påvirke interviewpersonerne, ligesom den viden, der produceres efterfølgende, vil påvirke både feltet og målgruppen (Kvale & Brinkmann 2009:80). Dette har afstedkommet en række etiske refleksioner. Der er dels etiske overvejelser omkring selve interviewsituationen; som Marianne Horsdal påpeger, bør det overvejes, hvilken betydning den valgte fremgangsmåde har for informanterne (Horsdal 1999:104). Jeg har ikke udfærdiget en skriftlig samtykkeerklæring til de unge, da skriftlig formidling kan virke formelt og stift, hvilket var det modsatte af, hvad jeg ønskede at signalere. Jeg prioriterede imidlertid at tale med de unge om formålet med interviewet for at gøre dette så transparent som muligt. Derudover understregede jeg, at de til hver en tid havde mulighed for at trække sig fra interviewet, hvis de følte sig misforstået eller ombestemte sig (Jensen 2014:113). De emner, interviewene har berørt, er af både personlig og sårbar karakter, og jeg har derfor valgt at anonymisere de unge i analysen (Kvale & Brinkmann 2009:91). Jeg har nævnt nogle uddannelser, hvilket jeg anser for legitimt, da disse uddannelser har en relativ stor volumen af studerende. De unge har fået mine kontaktoplysninger, og jeg har understreget, at hvis de havde brug for at tale med mig efter interviewet, var de velkomne.

Herudover er der etiske overvejelser forbundet med den analytiske fremstilling af de unge i specialet. Når jeg i min empiriindsamling udforsker menneskers livsverden - og dermed deres private liv - og lægger disse

opdagelser offentlig frem, har jeg været opmærksom på ikke at udstille de unge, men derimod at være tro mod deres udsagn.

Kapitel 4

Det teoretiske begrebsapparat

Dette afsnit har til formål at præsentere de overordnede teorier med relevans for specialets undersøgelsesfelt, som bruges som greb ind i analysen. Specialets overordnede teoretiske afsæt er den afvigelsesociologiske *stemplingsteori*, som er kendetegnet ved, at omverdenen sanktionerer en afvigende person på baggrund af en subjektiv opfattelse af, at denne person afviger fra normen (Ejrnæs 2010:155). Denne stempling kan føre til forværring af eksisterende afvigelse eller presse den afvigende ud i nye former for afvigelse. Således trækkes på hhv. Erving Goffman og Howard S. Beckers forfatterskab.

4.1 Erving Goffman

I det følgende præsenteres indledningsvist den Canadisk-amerikanske sociolog Erving Goffmans teoretiske arbejde samt centrale analysekoncepter. Herefter begrundes det, hvorledes dette teoretiske udgangspunkt er relevant i besvarelsen af specialets to analysespørgsmål.

4.1.1 Stigma

Goffman er optaget af individers interaktion med hinanden, men lader sig ikke ensidigt placere i en interaktionistisk tradition (Jacobsen & Kristiansen 2007:46). Goffman tillægger de samfundsmæssige strukturer betydning for menneskers samhandel og pointerer, at menneskets tanker og handlemåder er styret af de sociale strukturer, der eksisterer i samfundet. Mennesker definerer altså sig selv i overensstemmelse med den sociale ordens statusser, roller og relationer (Mik-Meyer & Villadsen 2007:45). Afvigelse ses som et ”resultat af samfundsmæssige definitionsprocesser samt som sanktionering af bestemte adfærdsformer” (Jacobsen & Kristiansen 2007:117). Goffmans værk *Stigma* handler om menneskets ønske om at blive anerkendt og frygt for at blive afsløret som afviger (Jacobsen & Kristiansen 2004:14). Samfundet, herunder de aktører der er en del af samfundet, opstiller måder at kategorisere mennesker på, og det besluttes, hvilke egenskaber der skal opfattes som sædvanlige og naturlige, og hvilke egenskaber der står i kontrast til disse (Goffman 2014:43). Møder mellem mennesker vil til alle tider være omfattet af en række normative forventninger på baggrund af f.eks. udseende eller en egenskab ved personen, hvilket gør os i stand til at placere vedkommende i en passende kategori. Eksempelvis vil det at have været anbragt kunne ses som en særlig egenskab ved en person og betyde, at vedkommende vil blive klassificeret ud fra dette faktum (Ibid:45). Når dette sker reduceres vedkommende fra at være et almindeligt, flersidigt menneske til at være et nedvurderet menneske med en karaktermæssig fejl (Ibid.:45f).

Denne stempning indebærer et stigma og kan betyde, at den stigmatiserede tolker egne små, tilfældige fejl som direkte udtryk for dette stigma (Ibid.:56). Derudover bliver stigmaet også en retfærdiggørelse af, at ”de normale” kan opfatte og behandle den person, der er belastet med et stigma, som et ikke rigtigt menneske, samt i øvrigt tillægge personen yderligere defekter ud over det oprindelige stigma (Ibid.:47). Dette kan betyde, at personen begrænses i sine udfoldelsesmuligheder, f.eks. ved at han afskærer sig fra samfundet for at undgå at blive konfronteret med omverdenens opfattelse af ham, eller at vedkommende opsøger grupper, der er sympatisk indstillet over for folk med vedkommendes stigma, f.eks. folk med samme stigma (Ibid.:60f).

4.1.2. Den moralske karrierer

Mennesker med et særligt stigma vil gennemgå nogenlunde samme udviklingsforløb og anvende nogenlunde samme tilpasningsstrategier (Jacobsen & Kristiansen 2007:122). Dette kalder Goffman den moralske karriere. Begrebet har både en subjektiv karakter i kraft af, at personens perspektiv på sit liv som helhed forandres, samt en objektiv karakter der har en indvirkning på, hvilken status personen har i samfundets hierarki (Ibid.:125). Personen med stigmaet vil først blive opmærksom på og tilegne sig omverdenens opfattelse af normalitet. Herefter vil han blive opmærksom på, at han ikke selv kan leve op til dette normalitetsbegreb, samt hvilke konsekvenser dette medfører (Goffman 2014:73).

Når de unge bliver anbragt, har de en forestilling om, hvem de selv er, men ved ankomsten bliver deres forskellige behov fremefter varetaget gennem en skemalagt og bureaukratisk facon, hvilket betyder, at gruppen af forskellige unge bliver samlet til én (Goffman 1967:14). Dermed bliver de berøvet den støtte, som de tidligere forestillinger har givet dem og de må erkende, at deres tidligere rolle er gået tabt for dem. Idet de indtræder på institutionen tilhører de en ny kategori af ”anbragte” (Goffman 1967:19f). Inden de anbragte bliver indskrevet på opholdsstedet, er det vidt forskelligt, hvordan de vil blive beskrevet, men når de ankommer til institutionen, vil de blive stillet over for ensartede vilkår og reagere på disse på afgørende ensartede måder (Ibid.:98).

Det gennemgående fokus i analysen vil altså være, hvorledes de unge forholder sig til deres nye tilhørsgruppe, forstået som flere individer i samme situation (Goffman 2014:153). Dette nye tilhørsforhold

er ofte karakteriseret ved en ambivalens, som kan komme til udtryk ved enten en afstandstagen til de andre gruppemedlemmer eller en følelse af stor tilknytning til gruppen (Ibid.).

4.1.3 Anstalt og menneske

Visse institutioner har en sådan status, at de, der er en del af dem, henter en stor del af deres sociale status i dette medlemskab (Goffman 1967:11). Goffman kalder disse for totale institutioner. Disse institutioner har altomfattende egenskaber for de der er tilknyttet dem, hvilket betyder, at det kan være svært at blive ordentligt integreret i samfundet, fordi disse altomfavnende egenskaber kan være svære at undslippe (Ibid.:17). Den sociale bevægelighed mellem institutionen og omverdenen er således stærkt begrænset, og medlemmerne indgår ikke som en del af samfundet (ibid.:14f). Der kan dels være en praktisk barriere i forhold til interaktionen med omverdenen i form af høje mure i et fængsel, men også en indirekte barriere i form af, at det tvungne samvær med de andre medlemmer af institutionen betyder, at det primært er dem, man interagerer med (Ibid.:13).

Gennem procedurer formes de unge til et objekt, der kan puttes ind i institutionens administrative maskineri (Ibid.:21). Hermed bliver de anbragte unge først og fremmest anbragte og sekundært samfundsborgere. Den totale institution prøver at sikre, at de, der er indskrevet på institutionen, opretholder de normer og selvregulerende mekanismer, der er gældende her, når vedkommende kommer ud i det ”virkelige samfund” (Ibid.:58). Derfor vil den sociale position udenfor aldrig blive helt den samme, som før de kom ind på institutionen (Ibid.:59).

4.1.4 Samhandelsordenen

Afsættet for dette speciale er, som tidligere nævnt, en nysgerrighed over for, om følelsen af at afvige fra normen på baggrund af at have været anbragt uden for hjemmet kan være en (med)forklaring på, hvorfor de tidligere anbragte statistisk set klarer sig dårligere end gennemsnittet. I præsentationen af Goffmans stigmabegreb blev det vægtet, at tilstedeværelsen af såkaldte ”normale mennesker” med stor sandsynlighed vil forstærke den stigmatiseredes følelse af at være anderledes. Det er ved disse såkaldt blandede kontakter, at den stigmatiserede vil være tvunget til at tage stilling til den indvirkning, stigmaet har på hans person (Goffman 2014:55). Jeg vil derfor kort redegøre for Goffmans samhandelsbegreb, som kan bruges til at forstå disse interaktioner.

Som et helt centralt analytisk begreb i Goffmans forfatterskab står *samhandlingsordenen* (Jacobsen & Kristiansen 2007:73). Samhandlingsordenen henviser til den unikke struktur og orden, der er gældende i det sociale møde, og som foreskriver en særlig form for adfærd (Jacobsen & Kristiansen 2004:18f). Goffman er særligt optaget af de ritualer, hvor mennesker forsøger at understøtte interaktionen så den ikke falder fra hinanden samtidig med forsøget på at præsentere sig selv som det forventes (Jacobsen & Kristiansen 2007:77). Samhandlingsordenen påvirker og regulerer således menneskers møde med hinanden ved at opstille regler eller konventioner for mødet (Mik-Meyer & Villadsen 2007:51).

Essensen i begrebet er, at mennesket benytter diverse strategier for at opretholde den sociale samhandlingsorden, dels for at beskytte sig selv og fremstå så fordelagtig som muligt, og dels for at beskytte de andre tilstedeværende for situationens sammenbrud (Ibid.:88). Den måde, vi præsenterer os på over for verdenen, afspejler vores selv, og vores motivation er at præsentere et bestemt udtryk over for både os selv og andre (Ibid.:91f). Denne strategiske interaktion synliggør også de normative principper, som ethvert samfund er styret af, og som forplanter sig og reproduceres på det individuelle niveau (Mik-Meyer & Villadsen 2007:49).

4.2 Howard Becker

Omdrejningspunktet i den amerikanske sociolog Howard S. Beckers bog *Outsidere* er beskrivelsen af den sociale proces, hvorigennem et individ stemples som afviger, samt de konsekvenser dette har for vedkommende (Becker 2005). Her introducerer Becker bl.a. begrebet afvigende karrierer, som i dette speciale bidrager til en forståelse af, hvorledes afvigelse og normalitet spiller en rolle i de tidligere anbragtes livshistoriefortællinger. Jeg vil i det følgende redegøre for, hvorledes Beckers analytiske begrebsapparat er relevant for dette speciale.

4.2.1 Regler, stempling og afvigelse

Hos Becker skal årsagen til afvigelse ikke findes i menneskets personlighed, men derimod i en social kontekst, hvor samfundet definerer og sanktionerer en bestemt adfærd som afvigende (Becker 2005:29). Becker formulerer det således: ”Afvigelse [er] ikke en egenskab ved den handling, personen begår, men snarere en konsekvens af andres anvendelse af regler og sanktioner i forhold til en ”regelbryder”. Afvigeren er en person, som denne etiket er blevet hæftet på med succes; afvigende adfærd er adfærd, som mennesker betegner som afvigende” (Ibid.:29f). Afvigelse er således ikke noget iboende hos personen eller en

egenskab ved den handling, der begås, men derimod en konsekvens af de regler og sanktioner, der sættes ind over for handlingen (Ibid.:23ff). Når de unge i deres fortælling positionerer sig selv som afvigere, kan en forklaring på dette være – som skrevet i indledningen - at der i beslutningsprocessen implicit ligger en dom over den unge og familiens livsførelse og dermed en statuering af en bestemt livsform som kritisabel og nødvendig at intervenere overfor (Lützen 1998:425).

Becker præsenterer forskellige opfattelser af afvigelse, hvor den *åbent afvigende* og den *hemmeligt afvigende* er relevant i dette speciale (Ibid.:39). Den åbent afvigende er den åbenlyse overtrædelse af regler, hvorimod den hemmeligt afvigende er en overtrædelse af regler, der ikke bemærkes, og dermed ikke reageres på (Ibid.:40). Dette er interessant, idet en anbringelse bl.a. ses som en afvigelse, da årsagen til anbringelsen er, at opvækstbetingelserne i den biologiske familie ikke lever op til samfundets normer. Ifølge Becker vil det sige, at en ung, der vokser op i et voldeligt hjem, ikke nødvendigvis bliver betragtet som afviger, så længe den unge skjuler de blå mærker. En ung, der er anbragt, vil ligeledes være en hemmelig afviger, hvis vedkommende hemmeligholder anbringelsen.

4.2.2 Den afvigende karrierer

Begrebet afvigende karrierer dækker, ligesom Goffmans moralske karrierer, dels over eksterne forhold i form af positionering i de sociale strukturer, og dels over interne forhold såsom egne ambitioner og motivation (ibid.:43). Begrebet kan både tilpasses studiet af karrierer, der fører til yderligere afvigelse, men også karrierer, der fører til en mere konventionel livsstil (Ibid.:44). Første skridt i de fleste afvigende karrierer er en tilsigtet eller utilsigtet overtrædelse af et bestemt sæt regler (Ibid.:44). Herefter er det, at blive opdaget og offentligt stemplet som afviger, naturligvis et afgørende stadie i den processuelle karriere, men det kan også være den afvigende, der, uden at blive opdaget, stempler sig selv som afviger (Ibid.:50). Begge har store konsekvenser for ens selvbillede og deltagelse i sociale sammenhænge. Afsløringen og rubriceringen af personen som eksempelvis ”en anbragt” og den efterfølgende behandling i overensstemmelse med forventninger til denne etikette eller en selvorganisering af identiteten omkring et mønster af afvigende adfærd bliver det primære statustræk som går forud for andre identifikationer (Ibid.:50). Dette kan få den betydning, at omverdenen vil møde personen med en formodning om, at personen besidder andre negative træk, som er forbundet med den oprindelige afvigelse (ibid.:51f). Det, at blive afsløret som afviger og behandlet i overensstemmelse med dette prædikat, kan blive til en selvopfyldende profeti eller frembringe yderligere afvigelse (Ibid.:53). Det sidste skridt i en afvigerkarriere

er, at man bevæger sig ind i en afvigergruppe (Ibid.:56). Afvigergruppen har især det til fælles, at de har samme afvigelse, hvilket betyder, at medlemskabet medfører, en understøttelse af det afvigende statustræk, samt en retfærdiggørelse af den nuværende, eller en yderligere, afvigelse (Ibid.:56). De nye gruppemedlemmer kan samtidig lære *tricks* af de ældre medlemmer (Ibid.:57).

4.3 Opsummerende om stempingsteori

Jeg har i det ovenstående redegjort for Becker og Goffmans stempingsteorier. Hvor Goffman er optaget af omgivelsernes stigmatisering af afvigeren, som kan lede til sanktioner eller diskrimination, er Becker optaget af, hvorledes afvigeren internaliserer stempingen og de negative forventninger. Teorierne er ikke deterministiske, og det er således ikke alle, der afviger fra normen, der vil ty til yderligere afvigelse (Ibid.:54). Det skal slutligt pointeres, at dette speciale ikke ser stempingsteorien som den absolutte årsagsforklaring på de tidligere anbragte unges handlinger og udlægninger af deres historie (Ibid.:177). Stempingsteorien er blot én udlægning og forklaring på, hvilken betydning det har at have været anbragt i opvæksten. Der suppleres undervejs i analysen med relevant teori. Denne teori vil blive kort præsenteret herunder.

4.4 Supplerende teori

Den primære teori suppleres bl.a. med Edwin Sutherland og Robert Merton. Hvor Goffman og Becker mener, at afvigelser opstår på baggrund af interaktionen mellem mennesker, inddrager Merton i højere grad en strukturfunktionalistisk tankegang (Clinard 2011:145). Det er således det strukturelle samfundspres i form af uoverensstemmelse mellem samfundets mål og de midler, de unge har til at opnå dem, der skaber afvigelsen (Ibid.). Afvigende adfærd er en reaktion på den givne sociale situation og kan kommet til udtryk ved, at de unge f.eks. indordner sig under samfundets regler, eller at de trækker sig tilbage fra samfundet (Ibid.:149f). Merton kan således anvendes til at forklare de unges reaktioner på at, de bliver mødt som afvigere. Sutherland mener ikke, at det er samfundets strukturer, der skaber afvigelsen, men ser derimod afvigelsen som en indlært adfærd, de unge lærer i interaktionen med andre (Sutherland & Cressy 2011:155). Sutherland kan benyttes i forklaringen af de unges betoning af de andre anbragtes indflydelse på deres adfærd.

Kapitel 5

Analyse

5.1 Analysens opbygning

Analysen opdeles i overensstemmelse med specialets to analysespørgsmål. Disse analysespørgsmål har fungeret som pejlemærke for specialet samt udgangspunkt for interviewguiden og lyder:

Analysespørgsmål 1: Hvilken betydning har anbringelsen haft i forhold til de unges oplevelse af normalitet?

Analysespørgsmål 2: Hvordan kan vi forstå de tidligere anbragte unges strategier og handlinger i forhold til, at de har været anbragt i deres opvækst?

Som beskrevet i metodeafsnittet har tilgangen til feltet været kendetegnet ved en vekselvirkning mellem det induktive og det deduktive. Den metodiske tilgang har været formet af metoden livshistoriefortælling, som er kendetegnet ved, at informanten sættes i centrum og interviewerens rollen er tilbagetrukket (Skytte 2008:258). Den overvejende induktive tilgang medfører, at informanternes udtalelser kommer til at være bestemmende for temaerne i analysen. Analysen udspringer altså fra empirien, som har gennemgået en meningskondensering for at begrebsliggøre og kategorisere de unges udsagn (Kvale & Brinkmann 2009:224). Således er de transskriberede interviews struktureret og meningskondenseret i overensstemmelse med de unges beskrivelser af normalitet og afvigelse samt tematikker i Goffman og Beckers stempelingsteorier. Ved at læse de unges udsagn fordomsfrit og herefter bestemme udvalgte temaer som fremtræder i deres udsagn, tilstræbes det at være tro mod de unges fortælling. Dog udbygges disse ved at lægge nye perspektiver ned over de fænomener, der beskrives (Kvale 1997:192). Således er empirien analyseret ud fra min fortolkende forståelse der udspringer af en vekslende mellem specialets teoretiske og forskningsmæssige kontekst og de unges udsagn (Juul 2012:110).

Analysen er inddelt i to:

1. Analysedel 1 har fokus på, hvilken betydning anbringelsen får som led i de unges stræben efter at konstituere et normalitetsbegreb. Her ses det, at opvæksten *inden* beslutningen om anbringelsen og anbringelsesstedet *efter* beslutningen om anbringelse bliver brugt som modpoler i de unges fortælling. Beslutningen om anbringelse bliver, for de unge, en indikator på, at opvæksten er unormal. Anbringelsesstedet indeholder imidlertid også elementer, der, af de unge, anses for ”unormale”.

Temaerne, der eksemplificerer dette, er: 1) de unges normalitetsforståelse og 2) omverdens forventninger.

2. Analysedel 2 har fokus på de unges refleksioner omkring, hvordan de kan påvirke andres opfattelse af dem. Dette kommer til udtryk ved, at de er opmærksomme på, hvordan de præsenterer sig selv, og hvordan de kan handle strategisk. Det overordnede analytiske fokus er de unges positionering i forhold til gruppen af hhv. anbragte og ikke-anbragte. Dette bliver eksemplificeret ved, at de unge veksler imellem at tage afstand fra statussen som anbragt til at udføre deres rolle i overensstemmelse med denne status. Her er temaerne: 1) de unges selvpræsentation og 2) de unges aktive handlen.

Gennemgående i analysen er et fokus på, hvorledes de unge opfatter og håndterer deres status som anbragte eller tidligere-anbragte. Dette kommer bl.a. til udtryk gennem de unges refleksion og positionering i forhold til deres relation til hhv. gruppen af anbragte (minoriteten) og gruppen af ikke-anbragte (majoriteten). Det indledende afsnit omhandler de unges opfattelse af normalitetsbegrebet samt de unges opfattelse af, hvilke forventninger der er til dem på baggrund af deres status som anbragte. Afsnittets delkonklusion fungerer som afsæt til analysens anden del, der belyser de unges selvpræsentation samt deres strategiske samhandel i forhold til deres status som anbragte. På denne måde tilstræbes en logisk fremadbevægende analyseopbygning.

Skema over specialets informanter findes på side 19.

5.2 Analysedel 1: Oplevelse af normalitet

Analysedel 1 beskæftiger sig med, hvilken betydning anbringelsen har haft for de unge i forhold til deres oplevelse af normalitet. Fokus er på, hvordan de unges normalitetsforståelse skabes i mødet med omverdenen, hvorledes de unge kategoriseres eller kategoriserer sig selv som afvigere, samt hvordan denne kategorisering indvirker på deres selvopfattelse. Som præsenteret i teoriafsnittet ser Becker afvigelse som produktet af en transaktion, der finder sted mellem en social gruppe og en person, der af den pågældende gruppe betragtes som regelbryder (Becker 2013:29). Etiketten ”afviger” bliver påhæftet de unge, fordi de ikke lever op til de sociale regler og derfor opfattes som en særlig slags person (Ibid:23). Omdrejningspunktet for delanalysen er opsummerende anbringelsens betydning for de unges normalitetsbegreb, samt hvordan de unge oplever at blive mødt på baggrund af deres status som anbragte unge.

5.2.1 Tema 1: De unges normalitetsforståelse

Tema 1 beskæftiger sig med de unges egne refleksioner i forhold til begrebet *normalitet*, samt hvilken betydning normalitet har for de unge. Der indledes med en belysning af, hvordan beslutningen om anbringelse afstedkommer en refleksion over normalitetsbegrebet hos de unge. Dernæst belyses anbringelsesstedets fysiske rammers betydning for de unges oplevelse af, hvad der betegnes som normalt, og til slut hvorledes andre anbragte bliver brugt af de unge til at positionere sig ud fra.

5.2.1.1 Beslutningen om anbringelse som pejlemærke for normalitetsbegrebet

Som beskrevet tidligere er et fællestræk for de interviewede unge, at det offentlige har bedømt deres opvækst i hjemmet til at være afvigende fra det normale og det acceptable (Ejrnæs et al 2010:92). Det er fremtrædende i de unges fortælling, at selve beslutningen om anbringelsen er centralt for selvopfattelsen. Her fortæller Jon om hans opfattelse af et anbringelsesgrundlag. Jon har boet uofficielt hos sin aflastningsfamilie fra han var otte år og indtil sin 14-års fødselsdag. Kort tid efter at han flytter hjem til sin mor igen, bliver Jon tilbudt et værelse på en ungdomspension. Jon fortæller, at han ser dette som ”myndighedernes accept af, at han ikke skal bo hos sin mor” (Jon). Dette foranlediger følgende spørgsmål:

Du sagde tidligere, at du lever under de samme vilkår som børn, der bliver anbragt. Hvad tænker du, at der skal til for, at man bliver anbragt?

Jon: ”Omsorgssvigt og mishandling. Det er de første to ord, der kommer ind i mit hoved”.

Jon beskriver, at han anser kommunens tilbud om et værelse på en ungdomspension som en tilkendegivelse af, at situationen hos hans biologiske mor er uacceptabel. Jon fortæller ydermere, at hans opfattelse af et anbringelsesgrundlag er ”omsorgssvigt og mishandling”. Flytningen over i den nye kontekst (ungdomspensionen) kan i dette lys ses som flytningen fra det uacceptable (”omsorgssvigt og mishandel”) til et sted, der er accepteret af kommunen som det bedst mulige alternativ til opvæksten (Becker 2005:23). Oplevelsen af myndighedernes beslutning om anbringelse som en dom over den hidtidige opvækst ses også i andre af de unges udsagn. Her er det Mark, der reflekterer over, hvorfor han mener, at han skulle bo i en plejefamilie:

At jeg skulle derud, det var jo fordi min mor og jeg havde levet, som vi havde levet. Det var fordi, at jeg skulle ud og se, hvordan en almindelig familie lever. Fordi på det tidspunkt var vi ved at æde hinanden op af angst, der havde vi det ikke så godt (Mark).

Marks statuering af plejefamilien som ”en almindelig familie” kan tolkes som et udtryk for, at Mark anser anbringelsen hos plejefamilien som en måde, hvorpå han kan få indsigt i et normalt familieliv. Mark placerer plejefamiliens normalitet som modpol til sit eget liv og opvækst, hvilket tyder på, at Mark har en underliggende opfattelse af anbringelsen som en form for læringsproces, hvor indsigten i et almindeligt familieliv kan ændre ham til det bedre. Som han siger på et senere tidspunkt: ”I starten troede jeg jo, at det var godt for mig. At jeg kunne ændre mig. Samtidig fandt jeg ud af, at jeg ikke rigtig kunne være mig selv derude” (Mark). Dette udsagn indikerer, at Mark deler opfattelsen af at en anbringelse kan ses som en normaliseringsproces og dermed som noget positivt (Olsen et al 2011:16). Processen bliver dog ikke som tiltænkt i og med, at Mark oplever at han ikke kan være sig selv i plejefamilien.

Beslutningen om anbringelse får stor betydning for de unge, og effektuerer samtidig de unges nye status som anbragt og dermed deres indtræden i gruppen af andre anbragte. Beslutningen kan altså ses som samfundets måde at fortælle de unge, at de tilhører den brede gruppe af normale medborgere, men at de samtidig er anderledes (Ibid.:163). Indtræden i gruppen af anbragte bliver afsæt til en ny identitetsforståelse, som har betydning for, hvordan de unge håndterer deres nye status (Goffman 2014:147f). Et centralt

element i dannelsen af den nye identitet, og positionering i forhold til deres nye tilhørsgruppe, er den årsag, der ligger til grund for beslutningen om anbringelsen. Sanne beskriver det således:

Jeg synes ikke, man kan jo ikke sætte os i én gruppe. Fordi selvom at vi har denne her ting tilfælles er der ikke nogen af os, jo måske mig og Mia ligner hinanden, men lige på det der grundlag [anbringelsesgrundlaget], så er vi så vidt forskellige som overhovedet muligt. Vi har hver vores grund til at have været der (Sanne).

Sannes udsagn giver indtryk af, at hun tilkendegiver, at anbringelsen er en ting, hun har tilfælles med andre anbragte. Dog differentierer hun gruppen af anbragte ved at fremhæve årsagen til anbringelsen. Denne refleksion giver et indtryk af, at Sanne betragter sig selv og andre anbragte ud fra det bredere samfunds synspunkt, men at hendes afstandtagen til gruppetilhørsforholdet er et udtryk for, at hun ikke ønsker at blive betragtet som en del af en sådan gruppe (Ibid.:157).

Det formelle vs. det uformelle

Beslutningen om anbringelse medfører altså en refleksion over det hidtidige liv, herunder opvækstbetingelserne i den biologiske familie. Denne refleksion kommer bl.a. til udtryk ved, at de unge sammenligner det hidtidige liv med den kontekst, de placeres i, som et alternativ til dette. Følelsen af at afvige kan imidlertid ikke alene opstå på grund af beslutningen om anbringelsen, men også som følge af oplevelsen af, hverdagen i den nye kontekst. Denne oplevelse kan konfrontere de unge med karakteren af deres eget opvækstmiljø. Jon adskiller sig fra de andre informanter ved, at han ikke har været officielt anbragt, men derimod har boet uofficielt hos sine aflastningsforældre fra han var otte til 14 år. Jon beskriver det selv således:

Jeg får ret hurtigt en nøgle, og de bor sådan forholdsvis tæt på, og de siger "du kommer bare når du vil". Og det ender jo så med, at jeg kommer der mere og mere og giver udtryk for, at jeg egentlig bare gerne vil bo der. Men uden egentlig at vide hvad det betyder. Og der var jeg så i et par år, hvor jeg er der lidt løst, men føler mig ret hurtigt som en del af deres familie (Jon).

En voldsom episode til Jons 12-års fødselsdag resulterer i, at Jon flytter fast ind hos aflastningsfamilien. Flytningen aftales mellem aflastningsfamilien og Jons mor på den præmis, at moren får lov til at beholde børnepengene: ”Og de [aflastningsforældrene] siger ”jamen det er fint, vi behøver ikke at gøre noget officielt. Vi kan bare lade drengen bo her”” (Jon). Jon fortæller, at han selv ønskede at bo hos aflastningsforældrene, uden egentlig at vide hvad det betød. Han føler sig som en del af deres familie og får en nøgle til lejligheden. Jons udsagn giver tilsammen et indtryk af, at Jon har opfattet anbringelsen som en uformel aftale mellem sin mor og plejeforældrene. Anbringelsen er sket gradvist (fra aflastning- til plejefamilie) og efter Jons eget ønske. Jon adskiller sig også fra de andre informanter, idet han, som den eneste, fremhæver anbringelsen som positiv i forhold til sit nuværende liv. Det kommer her til udtryk i Jons sammenligning mellem sine søskende og sit eget nuværende liv:

Jon: Min lillebror og min søster er en del af det miljø, som jeg altså ikke kunne tåle at færdes i, fordi jeg i mange år havde en meget anfægtelig moral og samvittighed, altså jeg stjal simpelthen, jeg var kriminel. Brød ind i folks hjem og stjal. Og det er ikke noget, man ser ned på hos min mor og hendes mand og min lillebror. Det er tværtimod noget, man tilskynder. Man ser kun ned på det, hvis man bliver taget eller ikke fik penge nok ud af det. Så de har ikke noget imod den verden. Og jeg er simpelthen blevet et bedre menneske af ikke at være bundet til den familie, jeg tilfældigvis havnede i, da jeg blev født.

Hvordan er det sket?

Jon: Jeg ved det simpelthen ikke. Det har jeg selv spurgt mig selv om mange gange. Det har helt klart haft noget at gøre med, at jeg har haft de der plejeforældre. Det er ligesom også det eneste, der har skilt min opvækst fra mine søskendes. Det var bare en normal familie uden vold og uden ødelæggelse og ingen intriger. Det var med tryghed og kærlighed og omsorg og ro. Og en normal livsførelse. Og måske vigtigst af alt nogle ordentlige værdier. Fordi jeg bliver beriget med et andet billede af, hvordan mennesker også kan leve. Og der var ligesom nogle mennesker, der prøvede at appellere til min samvittighed, når jeg blev anholdt, og som ikke slog mig, når man havde gjort noget forkert, men som forklarede og snakkede til ens sunde fornuft. Det vil jeg tro var det.

Jons refleksioner afspejler et andet interessant tema. Det ses i Jons fortælling, at følelsen af at være unormal

ikke stammer fra tiden i plejefamilien, men derimod fra tiden hos sine biologiske forældre. Afvigerfølelsen kan således både stamme fra anbringelsen, men i ligeså høj grad fra tiden *inden* anbringelsen. Det er i mødet med aflastningsfamiliens ”normale livsførelse”, at kontrasten til Jons biologiske hjem bliver tydelig og får betydning for Jons opfattelse af normalitet. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at Jon placerer plejeførældrene i modforhold til sin egen familie, hvilket underbygger Goffmans pointe om, at det er i mødet med omverdenen, at den afvigende bliver opmærksom på sit stigma. Hvis Jon ikke var blevet anbragt og dermed konfronteret med omverdenens normalitetsbegreb, er det ikke sikkert, at han havde reflekteret over sin biologiske families livsførelse.

En anden pointe er, at der her ikke er truffet en officiel beslutning om anbringelse. Jons afstandstagen til sin opvækst stammer altså ikke fra en udefrakommende dom. Det er mødet med normaliteten i plejefamilien, der definerer Jons forhold til opvæksten. Jons fremstilling af anbringelsen som positiv samt betoningen af det uformelle aspekt hænger godt sammen med, at unge i slægtsanbringelser ofte har et ”mere positivt selvbillede, idet slægtsplejeanbringelse, set fra omverdenens side, ikke opfattes som en offentlig foranstaltning, fordi barnet bor hos noget familie” (Mehlbye 2005:14). Det uformelle aspekt, sammenholdt med at Jon hurtigt følte sig som en del af familien, kan give et indtryk af, at det uformelle og familiære aspekt er væsentligt for følelsen af at høre til i den nye kontekst.

Liv og Mark har en anden udlægning af deres tid i plejefamilie. I det følgende udsagn fortæller Liv, hvordan hun ikke oplevede at høre til i sin plejefamilie:

Man kan drømme om at komme væk fra det, man kommer fra. Men det er ikke nogen fest at bo i plejefamilie eller på institution. For selvom du bor i plejefamilie, og den er enormt kærlig, så er du også bare dem, der ikke hører til. Det er tydeligt. Og der er nogle plejefamilier, der er rigtig gode, og hvor man også kan få lov til at fortsætte med at komme. Men du er gæst. Og der gik langt tid, f.eks. første gang jeg var alene hjemme, vidste jeg ikke, om jeg måtte tage ketchup i køleskabet. Og det var sådan: Det er mit køleskab, men alligevel ikke (Liv).

I tråd med Liv beskriver Mark, hvordan han tror, at anbringelsen i plejefamilien er årsag til, at han har det svært. Mark bliver bedt om at uddybe dette udsagn og svarer:

Man har altid følt sig sådan lidt speciel, når man har været anbragt: alle andre bor hjemme, og man bor selv hos to personer, man faktisk kun har kendt et lille stykke tid. Og så skal man jo se på dem som mor- og far-figurer, man føler sig unormal, ikke? Så begynder man at komme ind i de der grupper, hvor de andre også er ude i noget lort, kan man vel sige, fordi man selv er sådan "nå, fuck alt". Og så er det sådan, ja, det er nok der, jeg har fået alle mine kontakter lige så stille (Mark).

Her kommer konfrontationen med plejefamiliens status som repræsentanter fra normalen til at betyde, at Liv føler, at hun "ikke hører til", ligesom Mark føler sig "unormal". Således kan det opsummeres, at anbringelsen giver de unge anledning til en kritisk refleksion over deres hidtidige normalitetsbegreb, samt at de nu positionerer sig ud fra en ny gruppeidentitet. Det er dog ikke nødvendigvis selve beslutningen og den indbyggede dom over den hidtidige opvækst, der alene har betydning for de unges normalitetsbegreb. Kontrasten mellem opvækstmiljøet og det nye miljø kan ligeledes spille en afgørende rolle i konstitueringen af et normalitetsbegreb. I nedenstående afsnit belyses rammerne hos den biologiske familie kontra rammerne på opholdsstedets rolle i de unges fortællinger.

5.2.1.2 Anbringelsesstedet som pejlemærke for de unges normalitetsbegreb

Det foregående afsnit har vist, hvordan afgørelsen om anbringelse af den unge kan være anledning til, at de unge bliver udfordret på deres selvopfattelse. Flytningen fra en kontekst, der er dømt til at være uacceptabel, og over i en anden, giver anledning til en refleksion over det eksisterende normalitetsbegreb. Anbringelsesstedet spiller i den forbindelse en rolle i de unges higen efter et normalitetsbegreb. Til belysning af dette inddrages elementer fra Goffmans beskrivelse af *den totale institution* (Goffman 1967:9). Liv fortæller her om sine første oplevelser, efter hun bliver anbragt på en døgninstitution:

Jeg kom ligesom fra en verden hos min mor og far, og så kommer jeg hen et sted, og så kommer der en masse fremmede mennesker hen til mig og siger, at alt det er forkert, og at det var overgreb, og kalder det alle mulige voldsomme ting, som jeg ikke rigtig kan identificere mig med, for det var normalitet for mig. Og så kommer jeg hen på en institution i en *anden* virkelighed og tænker "ok, så er det sådan, det er, når man ikke bor hjemme". Men f.eks. så kommer maden ude fra lageret. Det er den måde, den kommer ind i køleskabet på. Altså man ser aldrig en regning, eller hvordan den bliver betalt. Og f.eks. så ved du aldrig, hvem der står inden for din dør, når du kommer hjem. De havde

aldrig rigtig styr på det der med vagtplaner. Så jeg lærte mig deres biler at kende, så når jeg kom, kunne jeg nogenlunde se, hvem der var på arbejde, men man kunne også risikere, at der stod tre fremmede mennesker, når man kom hjem til det sted. Ja, altså, vi så det som en blanding af at være i fængsel, på sygehuset til behandling og så et hjem (Liv).

Liv fortæller, at anbringelsen for hende indebar en dom over hendes opvækst som værende ”forkert”. Liv bruger betegnelsen ”anden virkelighed” om institutionen, hvilket indikerer, at Liv har en forventning om, at institutionen står i kontrast til den ”virkelighed”, hun kommer fra. Liv beskriver dog hvordan de praktiske rammer, indkøb af madvarer og stor udskiftning af personale, får betydning for hendes opfattelse af institutionen. Institutionen beskrives som en blanding af ”at være i fængsel, på sygehus til behandling og så et hjem”. Sammenligningen med et fængsel og sygehusvæsenet, som er kendetegnet ved at være offentlige institutioner, står i kontrast til begrebet ”hjem”. Et fængsel er kendetegnet ved, at man som indsat er afskåret fra samfundet. En indlæggelse på et sygehus kan meget vel betyde det samme. Livs opfattelse af opholdsstedet har således flere fællestræk med Goffmans totale institution. Fælles for totale institutioner er, at det er steder, hvor ligestillede individer sammen fører en indelukket og formelt administreret tilværelse i en parallel verden, afskåret fra samfundet (Ibid.:9). Dette bliver endnu tydeligere for Liv, da hun efter et par år flytter til København. Her starter hun på Danmarks medie- og journalisthøjskole. Hun bliver udskrevet af sin anbringelse og bor privat hos en dokumentarist, hun møder gennem studiet. Mødet med uddannelsesmiljøet og med dokumentaristens familie konfronterer Liv med det faktum, at livet på en institution ikke udgør det normale, og at tilknytningen til institutionen indirekte udgør en barriere for at indgå i samfundet:

Jeg er jo vokset op i en verden, som for mig er normal, så kommer der nogle mennesker og siger, at det ikke var normalt, at din mor gjorde de her ting, at din far gjorde de her ting, og så lærer jeg ligesom den verden at kende, og så kommer der lige pludselig nogen og siger "Jamen den verden, den er heller ikke normal. Her ude foran vores dør sker der alle de her ting" Og man er fuldstændig fucked oppe i hovedet. Så det er ligesom en parallelverden, man lever, i når man bor på institution (Liv).

Her kommer endnu en dimension til Livs normalitetsbegreb: Opvæksten hos de biologiske familie er ikke normal. Og mødet med verdenen *uden for* institutionens dør konfronterer Liv med, at livet på institutionen

”heller ikke er normal”. Livs normalitetsbegreb bliver altså udfordret af den omkringliggende verden. Liv beskriver her institutionen som en ”parallelverden”, hvilket netop er en del af definitionen af den totale institution. Livs udsagn kan også ses som et udtryk for, at hun oplever institutionsmiljøet som en såkaldt ”subkultur”, og at reglerne og normerne i denne subkultur afviger fra det øvrige samfunds regler og adfærdsnormer (Becker 2005:49). Her bliver det altså ikke kun de fysiske rammer, der er forstyrrende for følelsen af normalitet, men også de andre medlemmer af institutionen (Ibid.:12). På institutionen interagerer Liv primært med de andre anbragte ud fra stedets gældende regler. Men mødet med verdenen ”uden for hendes dør” betyder, at hun her bliver bedømt efter andre regler. Livs kommentar om, at hun er ”fuldstændig fucked oppe i hovedet”, og tilkendegivelsen af at institutionen er en form for ”parallelverden”, indikerer, at hun har internaliseret opfattelsen af, at hun ikke evner at leve op til det øvrige samfunds regler (Becker 2005:50). Det øvrige samfund får her en stor betydning for Liv, fordi hun tillægger dets medlemmer en social position, der giver dem magt til at stemple hende på baggrund af, at hun bor på institution, hvilket får betydning for hendes følelse af at afvige fra normen (Becker 2005:38). Hvis Liv *ikke* havde accepteret disse regler, havde situationen været en anden. Dette illustreres i Marks fortælling om sin håndtering af folks opfattelse af ham:

Jeg har det sådan lidt, der er dem, der lever et mere normalt liv, men jeg ser det ikke som normalt, fordi jeg er ligeglad! Jeg har det fint nok med mit liv, som det er. Det er kedeligt at være normal. Jeg har det fint nok med mit liv (Mark).

Marks udsagn kan tolkes på tre måder: For det første medgiver Mark her, at han er klar over, at der er ”dem, der lever et mere normalt liv”, men fortæller samtidig, at han er relativt uberørt af dette. Han fortæller, at han anser de, der ”lever et mere normalt liv” for at være ”kedelige” og giver dermed udtryk for, at han ikke lader sig mærke af sit stigma. Ifølge Goffman er dette udtryk for, at Mark finder beskyttelse i sine egne private identitetsforestillinger (Goffman 2014:48ff). Marks italesættelse af, at han er klar over, at der er dem, der lever et mere normalt liv, kan dog give det indtryk, at Mark alligevel har tilegnet sig omverdenens opfattelse af normalitet, og at han er opmærksom på, at han ikke selv kan leve op til denne opfattelse. En anden tolkning af Mark udsagn er således, at Marks insisteren på, at han har det ”fint nok med sit liv” kan ses som et led i Marks strategiske samhandel og indtryksstyring, hvor han ønsker at fremstå på en særlig måde over for interviewereren – i dette tilfælde som én, der ikke er mærket af folks tanker om ham (Jacobsen & Kristiansen 2007:47). Dette vil blive yderligere udfoldet i analysedel 2.

Slutteligt kan Marks ligegyldighed også tolkes ud fra Robert Mertons anomieteori (Clinard 2011:45). Her vil tolkningen af Marks udsagn være, at Marks oplevelse af at afvige fra samfundets normalitetsbegreb og hans placering i den sociale orden gør det svært for ham at opnå samfundets normative mål såsom familie- eller arbejdsliv. Marks udsagn kan således ses som et udtryk for, at Mark er presset til at blive en rebel, der bortkaster samfundets forventninger (Ibid.:150).

Sanne har en anden tilgang til spørgsmålet om, hvorvidt Mia, Hannah og hun selv afviger fra normalen på grund af, at de har været anbragt:

Vi har været ude for nogle unormale ting, men vi er jo ikke unormale. Men altså jeg syntes, at jeg var unormal, da jeg var yngre, og vi betegnede også de andre som de normale. Det gør vi også stadigvæk, men vi ved jo godt, at det er fordi nu er vi underlige på grund af alt det lort, vi har proppet i os [stoffer], så vi er bare mærkelige. Jamen du ved, vi er blevet skøre, så nu siger vi, at ”de normale” er dem, der ikke teer sig åndssvagt. Og ikke dropper syrer (Sanne).

Sanne tilkendegiver, at de ting, de har været udsat for i deres opvækst, har været ”unormale”, men at hun ikke længere føler sig unormal på grund af det. Sannes skelnen mellem de normale og dem selv er nu baseret på, at de normale ”ikke teer sig åndssvagt” og ikke tager stoffer (”dropper syre”). Det er således ikke anbringelsen, der definerer dem som afvigere, men derimod at de tager euforiserende stoffer og opfører sig uanstændigt. Sannes kronologi er altså, at hun pga. anbringelsen følte sig unormal, da hun var yngre, men nu føler sig unormal pga. sin adfærd. En måde at forstå denne kronologi på er ud fra Beckers afvigelsesmodel. Her er antagelsen, at Sannes tidligere opfattelse af sig selv som unormal og fremmedgjort over for de konventionelle normer i samfundet har disponeret hende for at starte et forbrug af stoffer (Becker 2005:43). Sanne har internaliseret omverdenens stempling, og de forventninger, der har været til hendes adfærd på baggrund af denne stempling, har betydet, at Sanne har organiseret sin identitet omkring et mønster af afvigende adfærd (Ibid.:50). Statussen som anbragt og dermed unormal og behandlingen i overensstemmelse med dette prædikat bliver til en selvopfyldende profeti og fører til yderligere afvigelse, her i form af et forbrug af euforiserende stoffer (Ibid.:53). Stofforbruget forudsætter dog, at Sanne og veninderne er medlemmer af grupper, med adgang til stoffer. For en alternativ forståelse af Sannes udsagn kan Mertons anomieteori igen benyttes. Her kunne en tolkning være, at følelsen af at føle sig unormal og afvigende fra de ikke-anbragte, majoriteten, har presset Sanne og veninderne ud i en yderligere afvigelse i

form af at tage stoffer. Dette kan ses som en tilbagetrækning, hvor samfundets normer helt bortkastes (Clinard 2011:152). Der er flere udsagn fra Sanne, Mia og Hannah, der tyder på, at de har trukket sig tilbage fra samfundet. Disse vil blive præsenteret senere i analysedel 2.

Hjemlighed og rodløshed

Et gennemgående tema i empirien er begrebet ”hjem”. En gennemgående pointe er, at myndighedernes diskvalificering af de unges tidligere opvækstmiljø og placeringen i nye omgivelser afstedkommer en higen efter et normalitetsbegreb. I det følgende illustreres, hvordan det bl.a. kommer til udtryk ved en følelse af rodløshed og en refleksion over, begrebet hjem. Afsnittet indledes med Livs refleksioner over følelsen af at høre til kontra følelsen af rodløshed:

Jeg tror også, at mange af os er meget rodløse og ikke føler, at de hører til nogle steder. Jeg kender én, der er vokset op på en institution og boede der i ti år, og hun følte egentlig, at hun hørte til der, men fra den dag hun fyldte 18 år, der kunne hun ikke være der mere. Altså hver gang jeg flytter, flytter jeg 100 pct. Jeg kan ikke vende tilbage. Mit hadespørgsmål er: ”hvor kommer du fra?” I don’t know. Hvor kommer jeg fra? Især når man når denne her alder [21 år] – hvad skal man vende tilbage til? Det er meget rodløst og midlertidigt alt sammen (Liv).

Mia beskriver samme tema i sin livshistoriefortælling. Op til dette citat har Mia fortalt, at hun er blevet rykket væk fra sit tidligere opholdssted efter sin abort. Sanne bryder ind, idet hun tilsyneladende kan relatere til Mias beskrivelse:

Mia: Så flyttede jeg på opholdssted her i By Y⁵, og så gik der rigtig lang tid, før jeg kom mig oven på den abort der, så jeg lå bare hjemme meget lang tid sammen med min kæreste. Eller hjemme og hjemme, jeg lå på opholdsstedet. Det var mit hjem, eller det kaldte *de* det ikke. Hver gang jeg sagde, at det var mit, så sagde de: ”nej, det er kommunens”. Det kørte de faktisk rigtig meget på, det var ikke mit, det var deres. Det var jeg rigtig sur over. Fordi fuck om det ikke var mit.

⁵ Større provinsby med ca. 50.000 indbyggere

Sanne: Min mor blev altid sur på mig, fordi jeg kom til at kalde det mit hjem. "Nej, det er ikke dit hjem!"

Liv fortæller, at hun hader at blive spurgt om, hvor hun kommer fra, og Mia og Sanne beskriver, at de begge er indignerede over at få fortalt, at opholdsstedet ikke er deres hjem. En måde at forstå dette på er, at følelsen af at have et hjem og dermed et tilhørssted opfattes som naturligt og når Liv ikke er i stand til at svare på, hvor hun kommer fra, afviger hun fra spørgerens (og samfundets) normative forventninger (Goffman 2014:46). Mias beskrivelse af, at pædagogerne fratager hende retten til at kalde opholdsstedet sit hjem, kan tolkes som et led i den totale institutions krænkelserproces, som har til formål at placere Mia i en umyndiggørende rolle (Goffman 1967:38). Mias reaktion på dette i form af vrede kan ses som en beskyttelsesreaktion over det ydmygende og umyndiggørende i at få at vide, at man ikke har et hjem (Ibid.:33).

Ovenstående har vist, hvilke tanker de unge har om den manglende følelse af at have et hjem. I det følgende dykkes yderligere ned i begrebet "hjem".

Sovesale og nummereret servietter

Som beskrevet i ovenstående er følelsen af at have et hjem centralt for de unge. Definitionen af begrebet hjem rummer en række normative forventninger, som kan variere en smule, afhængigt af hvem man spørger. Mødet med omverdenen kan konfrontere de unge med, at deres hjem (anbringelsesstedet) afviger fra disse forventninger, f.eks. på grund af omverdenens fordomme om anbringelsessteder (Goffman 2014:53f). Mia svarer i det følgende på spørgsmålet om, hvorvidt hun har oplevet, at folk har haft fordomme, når hun har fortalt, at hun boede på et opholdssted. Mias fortælling inspirerer Hannah til at bryde ind og supplere med en lignende oplevelse, hun har haft:

Mia: ... der er rigtig mange, der har alle mulige fordomme. Jeg har kommet i nærheden af én engang, der troede, at vi sov i sådan en sovesal! [de andre griner] Altså hvad! Vi har sgu'da hvert vores værelse.

Hannah: Der er rigtig mange, der tror alt muligt om det. Jeg kan også huske, at jeg gik i skole med en,

der var sådan: "hvad er det?", hvor jeg måtte tage hende med hjem og vise hende stedet, og hun var sådan "jamen det er jo faktisk ligesom en efterskole". Hun syntes, at det var mega hyggeligt. Hun havde også set det som sådan en stor sovesal og stort spisested med kantine og alt sådan noget der [Alle griner].

Mia: Der er folk, der bare tænker "whaaat", og det er jo bare et hus med værelser.

Hannah: Helt almindeligt hus udadtil, og så er det måske lidt institutionsagtigt indvendigt. På vores [institution] lå der servietter, hvor vi allesammen havde et nummer. Det var lidt fængselsagtigt.

Hannahs association bliver her underbyggende for Mias fortælling, som bekræfter hende i, at Hannah deler hendes oplevelse. Temaet, pigerne berører, handler om at føle sig diskrimineret på grund af de fysiske rammer på opholdsstedet, men den lette stemning i gruppen betyder, at det bliver formidlet i en let tone. Dette ændrer imidlertid ikke ved, at disse udsagn kan ses som et udtryk for, at de unge bliver mødt med en række fordomme og forventninger, når omverdenen finder ud af, at de bor på institution. Ud fra pigernes dialog kunne det tyde på, at pigerne opfatter disse fordomme som centreret omkring en forestilling af anbringelsesstederne som store, upersonlige institutioner i stedet for hjem. Et andet aspekt ved denne dialog er, igen, sammenligningen mellem institutionen og et fængsel (se også s. 55). Hannah inviterer sin skolekammerat hjem for at se opholdsstedet, fordi hun ønsker at give skolekammeraten et indtryk af, at opholdsstedet ikke adskiller sig fra et almindeligt hus. De nummererede servietter betyder imidlertid, at Hannah selv mener, at indtrykket er "fængselsagtigt", hvilket er forstyrrende for det indtryk, hun ønsker at give. Dette er et udtryk for, at Hannah ikke selv kan kontrollere sin egen og sit hjemms fremtræden, hvilket er endnu et aspekt af Goffmans totale institution (Goffman 1967:23). Hannahs måde at takle venindes manglende viden om anbringelsesstedet på vil blive udfoldet yderligere i analysedel 2.

Lås på knivene: Institutionen og verden udenfor

Et kendetegn ved den totale institution er som nævnt, at det er svært at blive integreret i samfundet, fordi institutionens altomfavnende tendenser kan være svære at undslippe (Ibid.:17). Det er ofte i forsøget på at blive integreret i samfundet, at de unge oplever splittelsen mellem andres oplevelse af dem og deres egen selvoplevelse (Goffman 2014:48). Som tidligere nævnt flytter Liv til København og starter på Danmarks

medie- og journalsthøjskole. Hun bor kortvarigt hos en dokumentarist og dennes familie, indtil hun bliver genanbragt på en institution. Fasen hvor Liv er anbragt, tilknyttet et ordinært uddannelsessted og får etableret et netværk i film- og mediebranchen, konfronterer hende med kontrasten mellem livet på institutionen og verdenen uden for. Liv beskriver det således:

Jeg går sådan lidt imellem at være et anbragt barn: Altså knivene er låst inde, fordi der er en risiko for, vi slår dem [pædagogerne] ihjel, og jeg er ikke ansvarlig nok til at have adgang til mit eget mad og en fucking brødkniv. Men når jeg ikke er der, så arbejder jeg og er ude og laver opgaver, hvor jeg interviewer børn. Så jeg er meget splittet. Du ved, det ene øjeblik er jeg ikke ansvarlig eller menneskelig nok til at kunne have adgang til knive, og det andet øjeblik er jeg voksen. For jeg har mødt den anden verden [uden for institutionen], og lige pludselig føler jeg ikke, at jeg hører til på institution, lige pludselig bliver jeg frustreret over, at de har sat lås på knivene, og at folk skriver ned, alt hvad jeg gør, og at jeg skal vurderes til tirsdagsmøder, og jeg skal konfronteres. Men samtidig føler jeg heller ikke, at jeg hører til ude i den her verden (Liv).

Liv beskriver, hvordan hun mangler kontinuitet i måden, hun bliver mødt på. Når hun er ude på sin skole, beskriver hun, at hun bliver behandlet som voksen, imens hun på institutionen ikke er ansvarlig nok til at have adgang til knive. Når Liv fortæller, at hun bliver frustreret over, at der er lås på knivene, kan det ses som en reaktion på, at hun oplever sin selvbestemmelsesret og handlefrihed begrænset. Når Liv færdes i ”den anden verden”, kan hun vælge at skjule sin status som anbragt, hvorimod hun på institutionen bliver placeret i kategori sammen med ”de andre anbragte”. Dette kan ses som en stigmatiseringsproces, hvor det at være anbragt ses som en særlig (og primær) egenskab ved Liv, som betyder, at hun bliver kategoriseret og mødt med forventninger, der er knyttet til medlemmer af denne kategori (Ibid.:45). Liv beskriver desuden en ambivalens, eller rodløshed, som kommer til udtryk ved, at hun hverken føler et tilhørsforhold til anbringelsesstedet, eller verden uden for anbringelsesstedet. Pædagogernes forhåndsviden om Liv betyder, at hun oplever at blive bedømt på baggrund af sit tilhør til kategorien som anbragt og derfor ”ikke ansvarlig nok til at have adgang til knive og mad”. Liv bliver altså tillagt særlige egenskaber:

Så siger de [pædagogerne]: "Det er jo ikke på grund af dig, at der er lås på knivene". Og jeg har det sådan: "Det er ligeså meget på grund af mig, at der er lås på de knive. Det er jo på grund af, at jeg er et anbragt barn, som på grund af, at jeg er anbragt er til fare for personalet (Liv).

Når pædagogerne vælger at sætte lås på knivene og således indskrænke de anbragte unges personlige råderum, kan det ses som et led i en bestræbelse på at dirigere samtlige anbragte uden at skulle yde en individuel indsats over for hver enkel (Goffman 1967:41). Det kan også ses som et udtryk for, at de anbragte vurderes som én samlet gruppe med en karaktermæssig fejl frem for unikke individer, hvoraf nogle vil være i stand til at håndtere knive uden opsyn (Goffman 2014:45f). Livs udsagn indikerer, at låsen på knivene har den indvirkning på Livs egen selvfølelse, at hun føler sig behandlet i overensstemmelse med sin status som anbragt fremfor at blive set som et helt og unikt menneske.

Røde bøffer til aftensmad: Livs genanbringelse

Rammernes betydning for de unges normalitetsbegreb kan imidlertid også forstås som de overordnede rammer og ikke blot de fysiske. Liv fortæller i det følgende om processen omkring at hun, efter at være blevet udskrevet af sin anbringelse, flytter ind hos en dokumentarist, og hvordan dette miljøskifte blev en konfrontation med Livs eget normalitetsbegreb:

Og så begynder hun at invitere mig med over, og så lige pludselig dukker der bare en helt ny verden op for mig. De bor på Frederiksberg i en kæmpe villa, det var noget helt andet end at bo i plejefamilie. Det er sindssygt surrealistisk, og jeg er ude på DR til alle mulige fine arrangementer med fin mad, og hun inviterer mig over på søndagsmiddag, hvor vi spiser store bøffer, og jeg kan slet ikke forestille mig at få så fin mad og så på en søndag. Altså der var slet ingen anledning.

Hvordan er det at være i den verden i forhold til nu, hvor du er anbragt igen?

Første gang jeg var til middag, var jeg stukket af, fordi min institution ikke ville have det. Det var to forskellige verdener, som overhovedet ikke hang sammen. At sidde hos dem, og de snakker jo om alt muligt, og så sidde på en institution og snakke med pædagoger. Og det, der så sker, er, at jeg kommer ind på min uddannelse og flytter ind og bor hos dokumentarinstruktøren og hendes mand. Men jeg kunne simpelthen ikke... Jeg var så meget på, jeg kunne slet ikke få ro. Jeg forstod det ikke, for det var så anderledes. Altså, jeg er faktisk røget på institution og bo igen, fordi jeg ikke kunne finde ud af at bo hjemme hos dem. Jeg kunne ikke rigtig... Altså, det er meget skræmmende, når man kommer

fra det der døgninstitutionsmiljø, fordi at tingene fungerer meget, meget anderledes herude. Du er lige pludselig sammen med mennesker, som ikke får penge for at være sammen med dig. Det var ikke en anbringelse hos dem, jeg flyttede bare ind. Og jeg havde svært ved at forstå, hvad vores relation var, fordi de ikke fik penge for mig. I min plejefamilie var det ret tydeligt, at de fik penge for mig, og nu når de ikke får penge for mig længere, så kan jeg ikke komme derovre. Man er et arbejde, og så lige pludselig at være sammen med mennesker hvor man ikke er et arbejde. Det føler man ikke rigtig, at man kan tillade sig. Jeg føler ikke rigtig, at jeg kan bruge deres tid, når de ikke får penge for mig. Hvorfor er det så, at de kan holde ud at være sammen med mig, det giver ikke nogen mening. Jeg har bare enormt svært ved at være der og forstå deres måde at være sammen på, og at de er en familie (Liv).

Disse citater illustrerer hvordan Liv navigerer i to verdener. Her bliver den store villa og de røde bøffer på en søndag en markant modpol til Livs vante ”døgninstitutionsmiljø”. De ydre rammer bliver således afgørende for Livs følelse af ikke at høre til. Et andet centralt aspekt, som Liv fremhæver som afgørende for, at det er svært at være i den nye kontekst, er relationen til familien, og at de ikke får penge for at være sammen med hende. Her bliver det igen normaliteten i institutionsmiljøet [pædagoger får løn for at være sammen med de anbragte] stillet over for normaliteten i familien, der er afgørende for, at Liv ikke kan finde ro i den nye kontekst.

Opsummerende har pointen i dette afsnit været, at anbringelsesstedet og dets rammer bliver et essentielt led i de unges måde at konstituere et normalitetsbegreb på. Anbringelsesstedet har imidlertid flere aspekter, der ikke harmonerer med de unges opfattelse af, hvad der er et normalt hjem, hvilket især bliver tydeligt i mødet med omverdenen. Slutteligt er det vist, at aspekter ved institutionsmiljøet også kan gøre livet efter anbringelsen svært, da omverdenens normer afviger fra anbringelsesstedets normer.

5.2.1.3 Andre anbragtes betydning for de unges normalitetsbegreb

Som beskrevet i foregående afsnit bruger flere af de unge deres anbringelsessted som pejlemærke for deres normalitetsbegreb. I det følgende præsenteres et aspekt der er særligt for de unge, der har været anbragt sammen med andre; nemlig hvilken betydning med-anbragte spiller for de unges normalitetsbegreb. Sanne fortæller her, at anbringelsen på institutioner var medårsag til, at hun havde det svært i sin opvækst:

De [kommunen] skulle bare have givet mig en plejefamilie fra starten af. Fordi de har bare gjort det mere fucked up. Og der er også nogle af pædagogerne på de forskellige steder, der har sagt, at de har sendt sådan en der ind til kommunen om, at de synes, at jeg skulle rykkes i en plejefamilie. Det har jeg først fundet ud af nu, hvor jeg er flyttet tilbage til min hjemby. Det er sket et par gange, og alligevel er jeg bare blevet rykket til sådan nogle der psykosesteder med andre psykosebørn. Og vi har bare gjort hinanden til psykoser! Jeg har bare lavet det samme lort på alle opholdssteder, indtil jeg blev smidt ud (Sanne).

Sanne udtrykker her, at hun mener at hun burde være placeret i en plejefamilie fra starten af, og at opholdene på institutioner, hvor hun har mødt andre unge, der har haft det svært ("psykosebørn"), har betydet, at hun selv er blevet til en "psykose". Begrebet "psykosebørn" kan ses som en stigmabetegnelser samt et udtryk for, at Sanne indordner samtlige unge, der er anbragt, i samme kategori. Det er således de unges egenskab som anbragte og ikke deres unikke personlige karakteristika, som bliver bestemmende for måden, Sanne opfatter dem på (Ibid.:47). Sanne indtager på den måde omverdenens syn på anbragte unge, men bruger samtidig en jargon, der er relateret til gruppen af anbragte (Ibid.:154). Når Sanne omtaler unge, der er anbragt på institution (og sig selv) som "psykosebørn", kan det ses som et udtryk for, at hun står ved sit stigma og endda stiller det til skue fremfor at gemme det væk. Sanne positionerer sig som en anbragt ung og tager på den måde sit gruppertilhørsforhold på sig (Ibid.:154). En anden måde at anskue Sannes udsagn på er ud fra, at anbringelsen og de andre anbragte indgår i Sannes udlægning af sit hidtidige livsforløb som en undskyldning for, at hun har "lavet det samme lort på alle opholdssteder, indtil hun blev smidt ud". Det er således ikke Sanne, der er ansvarlig for sin adfærd eller sin nuværende situation, det er anbringelsen og de andre "psykosebørn". Dette ser Goffman som et udtryk for, at individet udvælger og fordrejer aspekter ved sit livsforløb på en sådan måde, at det er i overensstemmelse med det signal, det ønsker at sende. I dette tilfælde er det anbringelsens karakter (institution i stedet for plejefamilie), der bruges til at forklare Sannes nuværende livssituation (Goffman 1967:113).

Samme tema ses i følgende udsagn fra Tine. Hun svarer her på spørgsmålet om, hvorvidt man kan sige noget generelt om unge, som tidligere har været anbragt:

Hvis man er anbragt sammen, så smitter man hinanden og trækker hinanden ned i det der sorte hul. Så jeg tror, at fællestræk for tidligere anbragte er, at det eddermame er et særpræg, hvis du kommer videre. Sådan får udrettet noget stort, ikke bare småting, men noget, som rent faktisk har betydning for dit fremtidige liv. At du får taget en uddannelse, fuldfører den, sådan noget der, det tror jeg altså ikke, at der er særlig mange, der gør (Tine).

Tines tilkendegivelse af, at dette er et fællestræk for tidligere anbragte, giver et indtryk af, at Tine har internaliseret omverdenens stigmatiserende fordomme om tidligere anbragte unge. Anbringelsen bliver dermed forklaringen på, hvorfor Tine klarer sig dårligt, hvilket vil blive udfoldet yderligere senere i opgaven i afsnittet ”forventninger i forbindelse med skolegang”. Sanne og Tines udsagn kan begge forstås som udtryk for, at de oplever, at færdes i en subkultur på institutionerne, hvor en anden særlig opførsel og andre normer er gældende end i det øvrige samfund. Det er altså gennem interaktionen med de andre anbragte, at de unge ”smitter hinanden” ved at udvikle afvigende motiver og interesser, hvorfor tilhørsforholdet til subkulturen bliver bestemmende for det videre liv (Becker 2005:46ff). Den adfærd, der læres, er muligvis en adfærd, de unge allerede er bekendt med, men ved at befinde sig i en gruppe, hvor den afvigende adfærd ikke anses for at være afvigende, bliver den forstærket. Det er altså først i mødet med omverdenen uden for institutionen, at de unge ser, at denne adfærd afviger fra normalitetsbegrebet, der er gældende her (Becker 2005:50).

Mødet med de anbragte anbragte som en befrielse

En anden oplevelse for de unge, når de møder deres nye fæller, de andre anbragte, er, at det kan ses som en befrielse. De unge har måske tidligere i opvæksten følt sig anderledes, og mødet med ligesindede kan ses som en bekræftelse af, at de ikke er alene om denne afvigelse. I det nedenstående udsagn fortæller Mia om sine første dage på opholdsstedet lige efter, hun er blevet anbragt:

... så kan jeg huske, at vi kom hjem [til opholdsstedet]. Anne og Nanna og jeg sad inde på værelset hele natten, jeg overholdt overhovedet ikke reglerne den første dag, og en af dem barrikaderer døren med sengene. Det var så åndssvagt, og det gjorde vi bare de to første uger. Det var fucking hyggeligt. Jeg elskede den første tid nede på opholdsstedet, det var sådan en befrielse for mig ikke at være hjemme [i den biologiske familie]. Jeg kunne bare drikke og ryge. Kunne bare te mig og være den lort, jeg nu var (Mia).

Mia er klar over, at hun bryder de formelle regler på opholdsstedet, men hun overholder reglerne i gruppen af andre anbragte. Her bliver det således reglerne blandt de andre anbragte, der får fortrinsret hos Mia over opholdsstedet regler (Becker 2005:29). Mia beskriver en befrielse ved at kunne tillade sig at give efter for sine ukonventionelle impulser ("drikke og ryge og være den lort jeg nu var"). Dette underbygger tolkningen af, at de uformelle regler blandt de anbragte udgør en subkultur, som afviger fra det øvrige samfund (og højst sandsynligt også for institutionens reglement). Mias fortælling indeholder ingen refleksion over, at det er en afvigende adfærd, hun blev indhyllet i på opholdsstedet. Mia siger, at "det var så åndssvagt", og at hun "kunne te sig", hvilket kan ses som negativt ladede vendinger, men overordnet set er Mias beskrivelse af de første to uger på opholdsstedet positiv. Det kan også ses som et udslag af, at Mia indtræder i en afvigergruppe med ligesindede, der bifalder og retfærdiggør hendes adfærd (Ibid.:56). Hvor Mia i det øvrige samfund er blevet dømt for at ryge og drikke, oplever hun en accept af sin adfærd sammen med de andre medlemmer af afvigergruppen. Her positionerer Mia sig altså som en del af gruppen. Denne positionering betyder, at Mia med en vis stolthed her fortæller om sin adfærd og derved stiller stereotype kendetegn til skue, som hun ellers med lethed ville have kunne skjule (Goffman 2014:154).

5.2.1.4 Opsamling

Tema 1 i analysedel 1 har haft til hensigt at illustrere de unges egne refleksioner omkring begreberne normalitet og afvigelse. Disse refleksioner har været centreret omkring beslutningen om anbringelsen, de fysiske rammer og de andre anbragtes betydning for de unges normalitetsbegreb. Afsnittet har vist, at selve beslutningen om anbringelse medfører en kategorisering af de unge, som betyder, at de nu tilhører en ny gruppe. Dette afstedkommer, at de skal forholde sig til denne kategori og dermed til deres nye tilhørsgruppe af andre anbragte. De unge beskriver, at afgørelsen om anbringelsen spiller en rolle for deres selvopfattelse, og at anbringelsen dermed bliver betydningsfuld i forhold til deres konstituering af et normalitetsbegreb. Anbringelsen og anbringelsesstedet bliver i flere tilfælde brugt som en modpol til deres opvækstmiljø inden anbringelse. Det er dog en pointe, at følelsen af at afvige fra normalen også kan stamme fra tiden inden anbringelsen. De andre unge, der er anbragt, bliver i flere tilfælde brugt til, at de unge kan positionere sig selv væk fra denne gruppe. De unge tager altså afstand til de andre anbragte og behandler dem, ligesom de selv oplever at blive behandlet af "de normale" (Goffman 2014:148). Gruppen af anbragte bliver dog i andre tilfælde beskrevet positivt. Der er altså en dynamisk bevægelse mellem at

relatere sig til gruppen af anbragte og til at relatere sig til gruppen af ikke-anbragte.

5.2.2 Tema 2: Omverdenens forventninger

Tema 2 omhandler de unges opfattelser af andres forventninger til dem i kraft af deres status som anbragte. Overordnet opdeles temaet i mikro-, meso- og makroniveau.

5.2.2.1 Forventninger på mikroniveau

Dette afsnit har de unges interaktion med omverdenen som omdrejningspunkt. Disse møder er interessante, da de unge her bliver konfronteret med omverdenens forventninger til dem. Afsnittet inddeles i kategorierne 1) jævnaldrendes forventninger 2) de professionelle forventninger 3) forventninger til de unges skolegang. Indledningsvist bringes et eksempel, hvor Mia fortæller om en episode, hvor hun oplevede at blive mødt med negative forventninger:

Jeg tror, at folk ser lidt ned på folk, der bor på opholdssted. Altså den gang jeg boede nede i By X⁶, det var en fin by-agtig, så folk dernede havde mange fordomme om os. Det var nærmest sådan, at de gik over på den anden side af gaden, når vi piger kom gående for at gå i Brugsen. De var meget fine på den dernede, så vi var nærmest de sorte får i byen. Jeg kan huske, at vi sad nede på legepladsen, bare sad og gyngede og røg smøger og sådan noget der, så var der to piger, der legede – jeg tror, at de var to-tre år yngre end os, og jeg tror, at vi var 13-14 år gamle. Selv de piger ville ikke have noget med os at gøre. Vi prøvede at tage kontakt til dem, fordi vi var meget opsøgende omkring andre, men de løb fra os (Mia).

De episoder, Mia beskriver, illustrerer, at mødet mellem de anbragte unge og omverdenen kan være præget af negative forventninger til de anbragte. Mia forbinder selv de reaktioner, hun oplever, med at folk havde fordomme om de, der bor på opholdssted, og laver således en kobling mellem folks adfærd over for hende og sin status som anbragt. Når Mia refererer til sig selv og sine veninder som byens ”sorte får”, kan det ses som et udtryk for, at Mia har tilegnet sig omverdenens opfattelse af normalitet samtidig med, at hun konstaterer, at hun og veninderne afviger fra dette normalitetsbegreb (Ibid.:73). Konsekvensen for Mia er, at hun oplever, at folk flytter sig fysisk fra hende. Det er ikke sikkert, at de selv har haft en opfattelse af, at

⁶ Mindre provinsby på Sjælland på ca. 3.000 indbyggere

de har flyttet sig væk fra pigerne fra anbringelsesstedet. En konsekvens ved at føle sig stigmatiseret er, at man bliver mere "situationsbevidst" og sensitiv over for adfærd, der måske fra andres synspunkt er tilfældige sociale interaktioner (Ibid.:152). I det følgende beskrives flere eksempler på møder mellem de anbragte og omverdenen, og de forventninger disse møder indeholder.

Vennernes forventninger

De unge møder f.eks. jævnaldrende i skolesammenhæng eller i forbindelse med fritidsaktiviteter. De unge fremhæver, at disse møder ofte er forbundet med fordomme. Det er imidlertid ikke altid, at de unge vælger at fortælle deres jævnaldrende, at de ikke bor hjemme hos deres biologiske forældre. Dette kan både skyldes, at de unge har (negative) erfaringer med at have fortalt om deres anbringelse, og at de unge i mødet fornemmer, at de ikke bør fortælle om anbringelsen. Liv kommer i sin fortælling ind på, at hun omtaler pædagogerne fra opholdsstedet som sine tanter og onkler, når de henter hende fra skole. Da jeg følger op på dette ved at spørge, om hendes gymnasieklasser kendte til, at hun boede på et opholdssted, udbryder hun: "Nej nej. Er du sindssyg!". Liv uddyber ikke sit udbrud yderligere, men snakker videre om følelsen af at være anderledes. Livs udbrud kan dog tolkes som et udtryk for, at hun frygter sine gymnasiekammeraters reaktioner på, at hun er anbragt. Det kan under alle omstændigheder ses som om, det er vigtigt for Liv, at klassekammeraterne ikke får at vide, at hun er anbragt. En anden måde at tolke Livs hemmeligholdelse af sin anbringelse på er, at det er et forsøg på at beskytte klassekammeraterne mod en potentielt akavet situation. Liv vurderer, at konfrontationen med hendes afvigelse kan være ubehagelig og/eller svær at forstå for hendes klassekammerater og vælger derfor at hemmeligholde denne information (Ibid.:159).

Liv flytter senere til København og vælger her at fortælle sine nye klassekammerater, at hun er anbragt, hvilket bekræfter Liv i, at ikke-anbragte har svært ved at sætte sig ind i hendes situation:

Når jeg sidder med mine klassekammerater, og man taler om ferieoplevelser, så har jeg engang prøvet, at jeg så fortæller om en, og så er det en pædagog, der hedder Frans, og det øjeblik jeg nævner ordet pædagog, så stopper de med at høre efter, så sidder de bare og kigger på mig, sådan "pædagog?!" (Liv)

Livs fortælling kolliderer her med klassekammeraternes normative forventninger til, hvordan en sommerferie skal holdes. Når Liv vælger at fortælle om denne konkrete oplevelse, kan det ses som et udtryk for, at registreringen af klassekammeraternes reaktion vækker en følelse af ikke at leve op til omverdenens normative forventninger. Konsekvensen kan være, at klassekammeraternes reaktion medfører, at Liv får en forståelse af sig selv som afviger.

Hannah oplever ligeledes at blive kategoriseret i mødet med jævnaldrende ikke-anbragte. I det opfølgende interview bliver Hannah spurgt, om hun har oplevet situationer, hvor hun har følt sig anderledes. Hun svarer således:

Hannah: Altså jeg vil sige, at når jeg taler med mine gamle klassekammerater fra før, jeg gik på specialskole, og før jeg boede på opholdssted, så er det sådan "Nåmen hvor bor du henne?" "På opholdssted". "Nåmen hvor går du i skole henne?" "På specialskole". Det er sådan lidt... Jeg kan jo godt se på dem, at de havde det sådan ...

Sanne: Men det skal du bare lad være med!

Hannah beskriver, hvordan hun oplever tidligere klassekammeraters reaktion på, at hun fortæller om sin situation. Hannah oplever at blive kategoriseret som anderledes på baggrund af hendes status som anbragt og tilknyttet specialskole. Dette kan ses som et led i den proces, hvorigennem Hannah føler sig bedømt og reduceret til nedvurderet menneske (Ibid.:44). Sannes opfordring til Hannah om at afholde sig fra at fortælle sine tidligere klassekammerater, at hun er anbragt og går i specialskole, kan ses som en accept af, at interaktionen med ikke-anbragte er forbundet med negative forventninger. Opfordringen til at undgå at give disse informationer til tidligere bekendtskaber kan ses som en såkaldt indkapsling, hvor stigmaet negligeres ved, at konfrontationen med omverdenen undgås (Ibid.:75). Dette strategiske handlemønster bliver benyttet af flere af de unge og vil blive yderligere udfoldet i analysedel 2.

De professionelle forventninger

Hvor de jævnaldrende, som de unge møder i skolen eller fritidsaktiviteter, ikke har et forudgående, indgående kendskab til institutionslivet eller livet i plejefamilier, er det et fællestræk for pædagogerne og

andre professionelle, at de har en forhåndsviden om og erfaringer med anbragte unge. I det følgende præsenteres udsagn fra de unge, som handler om deres oplevelser af de professionelle forventninger til dem.

Liv beskriver her en episode, der finder sted den første uge, hun bor på sit første opholdssted:

... jeg kan huske på et tidspunkt, så er der nogen, der går amok og begynder at kaste med maden. Og jeg går så ud og sætter min tallerken i opvaskeren, og så kommer de [pædagogerne] ud og ser mega mærkeligt på mig og spørger, hvad jeg har gang i. Og jeg tager så tallerkenen op igen, for jeg ved jo ikke ... Men så er det så fordi de synes, at det er mærkeligt, at jeg er i gang med at sætte min tallerken i opvaskemaskinen, imens de andre er ved at smadre det hele, så forventningen var ligesom, at vi lavede ballade (Liv).

Liv er her lige flyttet ind på opholdsstedet og pædagogerne har en forventning om, at Liv har en særlig adfærd, baseret på deres tidligere erfaringer med de anbragte på institutionen. Da Liv ikke deltager i madkampen, afviger hun fra pædagogernes normative forforståelse omkring anbragte unge. Dette kan tolkes, som om pædagogerne anser det at være anbragt som Livs primære træk, hvilket betyder, at de har en forventning om, at Liv besidder andre uønskede træk (Becker 2005:51). Et sådan uønsket træk kan være, at hun har en impuls til at deltage i madkampen og dermed "lave ballade".

Liv beskriver senere i fortællingen, hvordan hun oplever, at de andre unge på institutionen bliver omtalt:

I dag bliver der hele tiden fokuseret på, hvad der er galt med os. Vi er de børn, der er fucked up oppe i hovederne, og som ikke kan fungere normalt. Og der er f.eks. en pige, de har givet en ADHD-diagnose, og jeg er ikke psykiater, jeg skal ikke blande mig i det, men min kontaktperson og alle pædagoger har sagt til mig: "du må altså sige til, hvis hende her pigen taler for meget til dig". Og pædagogen har også sagt det flere gange, når pigen har været der: "Ej, du snakker bare så meget" og fortæller sådan i sjov: "Ja, de første gange jeg kom på arbejde, så kunne jeg simpelthen ikke holde ud at være her om morgenen, så jeg sad oppe på kontoret". Og så søger hun hele tiden, at jeg skal bekræfte, at denne her pige snakker meget. Og det synes jeg faktisk ikke. Men det er ligesom os, der er noget galt med. Det har man virkelig oplevelsen af (Liv).

Liv fortæller i dette citat om en specifik pige, som omtales på en særlig nedsættende måde. Liv bruger denne konkrete situation som afsæt til at påpege, at hun anser sig selv som ligestillet med pigen, ved at sige: ”det er ligesom os, der er noget galt med”. Dette kan også ses som at Livs fællesskabsfølelse med pigen (og de andre anbragte) går forud for at bekræfte pædagogen. Livs medlemskab i afvigergruppen får her stor betydning og betyder, at hun anser pædagogen for at være forkert i sin insistens på at blive bekræftet (Ibid.:48). En anden måde at forstå Livs udsagn på er, at Liv har et andet normalitetsbegreb end pædagogen. Liv mener ikke, at pigens adfærd er bemærkelsesværdig og bekræfter derfor ikke pædagogen i det. Dette indikerer, at Liv placerer sig selv i samme gruppe som pigen – og dermed i gruppen af anbragte (Ibid.:153).

Forventninger til skolegang

Som beskrevet i afsnittet forskningsvandring er de anbragte unges skolegang ofte problematisk (Lausten et al. 2015:85; Olsen et al. 2011: 80; Christoffersen 1993:51). Flere af de unge fortæller, at de inden anbringelsen klarede sig godt i skolen, men at anbringelsen var katalysator for, at de unge klarer sig fagligt dårligt. I det følgende fremhæves en række udsagn, der omhandler omverdenens forventninger til de unge i en skolemæssig sammenhæng, samt den indvirkning disse forventninger kan have på de unges skolegang.

Liv beskriver her sine første oplevelser på sit opholdssted, hvor det bl.a. spiller en stor rolle, hvilken skole Liv skal tilknyttes:

Og så vil de have, at jeg skal på intern skole, og det vil jeg ikke. Så får jeg ikke lov til at tage i skole de første par dage, men jeg kæmper ligesom for at sige, at jeg *vil* i skole. Det er også fordi, at jeg møder de andre, der bor der. Og altså de kæmpede rigtig meget for i det mindste at gå på en specialskole inde i byen og ikke gå på den interne skole.

Hvad var der med den interne skole?

Altså, man kan sige, de kommer først derned ved 10-tiden, og så har de fri igen kl. 12, og der var bl.a. en pige, der fortalte mig, at da hun kom der, var hun alderssvarende i skolen, og så var der bare ikke sket noget siden. Og det var ligesom bare det alle drømte om: at gå på en almindelig skole.

Det ender med, at Liv får lov til at fortsætte på det gymnasium, hun er tilknyttet inden anbringelsen. Dette er dog under visse betingelser:

Og det ender med, at jeg får lov til at gå i skole, men for eksempel hvis jeg skulle blive på skolen til gruppearbejde, så var aftalen, at min lærer skulle skrive mindst to uger før til min studievejleder. Så skulle studievejlederen skrive til lederen af institutionen, som skulle skrive til kommunen, som så skulle godkende det. Og så skulle det hele vejen retur. Og så kan du få lov til at gætte på, hvor meget gruppearbejde jeg fik lov til at lave (Liv).

Der er flere elementer ved Livs fortælling, der er værd at fremhæve. For det første kan det undre, at Liv bliver vurderet til at høre til opholdsstedets interne skole. Livs modvillighed i forhold til den interne skole bygger på den korte skoledag (kl. 10 til kl. 12), samt at hun erfarer, at andre unge ikke har udviklet sig fagligt, efter at de bliver tilknyttet skolen. Dette indikerer, at den interne skole primært er for elever med særlige behov, hvilket der bliver taget hensyn til ved kortere skoledage. Ifølge Becker kan vurderingen af, at Liv bør placeres på den interne skole, ses som et resultat af, at Liv behandles i overensstemmelse med sin status som anbragt. Dermed bliver dette Livs primære statusstræk, hvilket betyder, at Livs status som gymnasieelev bliver tilsidesat, og at hun først og fremmest behandles som anbragt (Becker 2005:52).

Det andet, der er værd at fremhæve, er, at Liv ikke accepterer denne kategorisering (Ibid.:23). Liv fastholder, at hun ikke hører til på den interne skole og får lov til at fortsætte på sit gymnasium. På trods af dette bliver Liv tilsyneladende stadig begrænset i sin skolegang på grund af sin status som anbragt, idet hun ikke kan deltage i det gruppearbejde, som foregår efter skoletid.

Madpakker og madordninger

Liv kommer senere i sin fortælling igen ind på sin oplevelse af forventningerne til hendes faglige evner. Hun er på dette tidspunkt blevet optaget på Danmarks medie- og journalisthøjskole:

... institutionen har det også meget underligt med, at jeg går på den uddannelse, jeg gør. Det er der helt vildt mange pædagoger, der siger til mig, fordi jeg smører madpakke om morgenen, inden jeg

skal af sted. De synes, at det er sygt underligt, at der ikke er nogen madordning i det tilbud, jeg er i. Og jeg har virkelig prøvet at forklare dem, at det ikke er et tilbud, det er en uddannelse, men det er ligesom om, de ikke rigtig vil forstå det. Man skal virkelig kæmpe for at få lov til at tage en uddannelse. Kommunen synes heller ikke rigtig, at jeg skulle gå på gymnasiet (Liv).

Dette udsagn kan ses som et udtryk for, at Liv er blevet kategoriseret som anbragt, hvilket medfører, at der knyttes bestemte forståelser til hendes egenskaber og personlige karakteristika, hvilket betyder en udradering af hendes unikke personlige kvaliteter og egenskaber (Jacobsen & Kristiansen 2010:24). Liv tager afsæt i en praktisk og konkret situation: at smøre madpakke. Den umiddelbare ufarlige situation indeholder imidlertid tilsyneladende en indbygget konflikt, idet Liv bliver konfronteret med de normative forventninger, pædagogerne har til hende baseret på hendes status som anbragt og dermed tilhørende en særlig kategori. Liv skal gøre en forholdsvis stor indsats for at overbevise pædagogerne om, at hun går på en uddannelse og ikke er tilknyttet et tilbud ("jeg har virkelig prøvet at forklare dem..."). Liv oplever således, at der er diskrepans mellem hendes forståelse af sin faktiske identitet og pædagogernes bedømmelse af hendes sociale identitet (Goffman 2014:44).

I det følgende beskrives det, hvordan accepten af denne kategorisering kan blive en selvopfyldende profeti (Becker 2013:52).

Selvopfyldende profeti i forbindelse med skolegang

Behandlingen som afviger kan sætte gang i adskillige mekanismer, som er med til at forme personen efter det billede, omverdenen har af vedkommende (Ibid.:52). Mia og Sanne har her en kort samtale om, hvorledes Mia blev kategoriseret i forhold til sit faglige niveau, da hun bliver anbragt:

Mia: De første fem måneder nede på opholdsstedet går man i skole på selve opholdsstedet for at se, hvor du står henne [fagligt], om du skal på privat skole, eller om du godt kan gå i normal folkeskole. Hvor meget hjælp du har brug for...

Sanne: Er du en psykose, eller kan vi godt sætte dig ud til de normale mennesker!

Mia: Og så da de havde vurderet mig, eller hvad man kalder det, så blev jeg sendt ud på Mindehøjskolen, der var privatskolen. For psykoserne. Og jeg røg i den der rene drengeklasse, som var lort, og gik der i tre måneder eller sådan noget, hvor jeg så ikke var der. Og så røg jeg ind i eksamensklassen, hvor det hele bare gik op ad bakke for mig, der var de to bedste lærere. Jeg kunne ikke, når de ikke sad ved siden af mig. Ej, men det hjalp mig virkelig meget. Før jeg kom ind i den klasse, der fik jeg 02 og 4 og 00 og alle de der lorte karakterer, efter et par måneder derinde lå jeg på 10- og 12-taller, rent igennem hele lortet.

Sanne: ”Gik op ad bakke”. Det hedder det vist ikke.

Mia: Nej, det hedder gå ned ad bakke. Det gik rigtig godt for mig.

Ovenstående dialog kan umiddelbart tolkes på to måder: Mia kan have været uheldig at komme i en dårlig klasse, hvor larm, uro eller dårlige lærere har skabt et undervisningsmiljø, der ikke passer hende. Hun udebliver fra undervisning i længere tid, og skolens ledelse vurderer, at hun vil klare sig bedre i eksamensklassen (en klasse, der, modsat den anden, vægter eksamensforberedelse højere end udvikling af sociale kompetencer). Her bliver hun vel modtaget: klassens to lærere sætter sig ofte hos hende og hjælper hende, og hun gør faglige fremskridt, hvad der afspejles i hendes karakterer.

Hendes historie kan dog også læses som et spørgsmål om forventninger og præstationer. Mia oplever at blive vurderet som uegnet til at gå i en ”normal folkeskole” blandt ”normale mennesker” og bliver i stedet sendt til en privatskole ”for psykoserne”. Her møder hun en klasse, der bekræfter hendes fordom; ”den der rene drengeklasse som var lort”. Mia falder ikke til, men begynder i stedet at pjække. Mias pjækkeri og ringe skolemæssige præstationer kan tolkes både som en yderligere afvigelse og som en selvopfyldende profeti, fordi hun bliver placeret i en gruppe for ”psykoser” og ligeså godt kan leve op til dette prædikat. Ifølge Becker kan behandlingen i overensstemmelse med opfattelsen af vedkommende, som afviger, frembringe yderligere afvigelse og i sidste ende betyde at personen lever op til den forventning der er til vedkommende; (Ibid:52f). Skolen placerer Mia i eksamensklassen efter en kort periode med udeblivelser. Det fremgår ikke af Mias fortælling, hvad der ligger til grund for denne beslutning, men placeringen i eksamensklassen får den betydning, at Mia klarer sig godt.

5.2.2.2 Forventninger på mesoniveau

Dette afsnit præsenterer udsagn fra de unge, der handler om, hvorledes de bliver mødt med forventninger, der er baseret på deres status som anbragte på et mesoniveau. Her ses bl.a. eksempler på, hvorledes de unge kategoriseres ud fra forventninger til egenskaber hos dem på baggrund af deres primære statusstræk, f.eks. ”anbragt ung” (Goffman 2014:43). Denne kategorisering kan eksempelvis føre til bureaukratiske, standardiserede processer, der reducerer den unge fra at være et helt menneske til at være et ”menneske med en karaktermæssig fejl” (Ibid.:45f). Liv fortæller i det følgende om, hvordan hun bliver mødt med et standardiseret krav om at blive tilset af en psykiater, da hun flytter ind på sit nuværende opholdssted:

Man har en frygt for, at de ikke vil tage en seriøst, er bange for en eller tror, at man er sindssyg. Det kan godt være, at vi er lidt skøre, men vi er også bare mennesker. Ja, man føler sig ikke som et menneske, men som et job, et objekt, der skal behandles, et sagsnummer. Nu går jeg til noget psykolog, og det er rigtig fint, men den institution, jeg bor på nu, har en procedure, hvor man skal tale med en psykiater, når man flytter ind, og det gider jeg ikke. Jeg har ingen diagnose, jeg er erklæret ok intelligent, selvfølgelig er der nogle ting, jeg slås med, det anerkender jeg, det taler jeg også med min psykolog om. Og han vurderer ikke, at det er nødvendigt, at jeg taler med en psykiater, men institutionen siger "Det er vores procedure, det skal du" (Liv).

Kravet om, at Liv skal tale med en psykiater, kan ses som et udtryk for, at opholdsstedet anser hende for at tilhøre en særlig kategori som afviger, og at hun derfor besidder andre negative træk, som er forbundet med den oprindelige afvigelse (Becker 2005:51f). Opholdsstedet behandler således Liv ud fra de forventninger, de har til en anbragt – i dette tilfælde, at en anbragt har behov for at tale med en psykiater. Liv bliver indigneret over dette, da hun allerede taler med en psykolog og ”ikke har en diagnose”. Denne standardisering (”det er vores procedure, det skal du”) stempler således Liv som afviger i den forstand, at hun anses for at have behov for at tale med en psykiater. Liv ses ikke som et individ med unikke behov, men derimod som en del af en gruppe.

Holdningen i den brede befolkning

Mia og Sanne er også stødt på forventninger baseret på samfundsskabte sandheder om, hvad der kendetegner anbragte unge. I deres livshistoriefortælling reflekterer de over dette:

Sanne: Men det er også, fordi folk tror, at opholdsstedsbørn er problembørn. Og de tror, at der er noget galt med os.

Mia Jeg tror, at de får proppet det ind i hovedet.

Sanne: Og det er jo ikke fordi vi bliver født, altså for det meste bliver vi ikke født som sådan nogen, der bare vokser op og er onde og ikke kan finde ud af at gå i skole og ikke kan finde ud af at færdes blandt andre mennesker. Men det fatter folk jo ikke, for der er så mange, f.eks. sådan nogle fine steder, dér, der er det jo 100 pct., at moren har siddet derhjemme og sagt: "Så sidder de garanteret dernede og ryger smøger og tager stoffer og deres familier derhjemme også." Altså, jeg kan lige høre det for mig.

Først og fremmest bør det bemærkes, at Sanne her har fordomme om folk, der har fordomme om de anbragte. Derudover er det relevant at fremhæve Sannes bemærkning om, at "folk tror at opholdsstedsbørn er problembørn". Sidestillingen mellem de to begreber og Sannes brug af det negativt ladede ord "problembørn" kan indikere, at Sanne har internaliseret de negative forventninger fra omverdenen (Ibid.). Hvis dette sker, kan stemplet "problembarn" og de negative forventninger, der er forbundet med dette stempel ("Så sidder de garanteret dernede og ryger smøger og tager stoffer"), blive til en selvopfyldende profeti, der kan sætte mekanismer i gang, som vil forme Sanne efter de forventninger, folk har til hende (ibid.:52). Mias kommentar om, at "de får det proppet ind i hovedet" kan indikere, at Mia har en ide om, at der er nogle overordnede sandhedsregimer, der har fastsat en særlig tilstand eller adfærd som problematisk, og som er blevet alment accepteret (Ejrnæs 2010:161). Denne ordudveksling skal igen ses i lyset af de tre pigers gruppedynamik og den indvirkning, denne har på udsagnene. I dette tilfælde bekræfter Mia Sannes udsagn, hvilket kan betyde, at Sanne bliver opildnet til at blive endnu mere indigneret og positionere sig i en såkaldt "os-og-dem"-position. Dette kan ses som et udtryk for at den stigmatiserede føler et tæt tilhørsforhold med gruppen af andre med tilsvarende stigma. Gruppen vil bekræfte hinanden i den misbilligelse, de oplever fra det øvrige samfund (Goffman 2014:154).

Mia fortæller senere i det opfølgende interview om en anden oplevelse, hun har haft:

Jeg læste inde på "tusser og single", der er sådan en Facebookside, hvor folk lægger billeder ind af sig

selv og søger opmærksomhed. Der var én, der havde skrevet noget med, at hun boede på opholdssted og spurgte om folk havde en mening om det. Der var rigtig mange folk, der skrev, at de aldrig kunne finde på at være sammen med én, der boede på opholdssted og det ene og det andet og det tredje. Og det forstår jeg ikke, fordi folk, der bor hjemme, har ligeså mange problemer, som jeg har. Det er jo ikke, fordi jeg har haft de vildeste problemer i mit liv, jeg har bare haft det svært med mig selv og min familie. Der er jo aldrig nogensinde sket mig noget, som der ikke skulle ske for et barn, eller hvad man siger. Så jeg forstår det virkelig ikke, men der er rigtig mange mennesker, der sætter os i bås (Mia).

Igen handler Mias fortælling om, hvordan hun oplever, at unge, der har boet på opholdssted, bliver ”sat i bås” og dermed bliver opfattet som én homogen gruppe, der besidder en række negative egenskaber på baggrund af anbringelsen (Ibid.:45f). Mias refleksioner omkring, at folk, der har boet hjemme, kan have ligeså mange problemer, som hun har, kan imidlertid tolkes som, at Mia ikke tager denne stempeling på sig. Mias kommentar om at der ”aldrig er sket noget for hende, som der ikke skulle ske for et barn” er også interessant. Mia berører her en holdning til et anbringelsesgrundlag, der er baseret på, hvad der er acceptabelt og ikke acceptabelt for et barn. Mia positionerer sig på den måde inden for sin egen kategori af unge, der er anbragt, ved at differentierer medlemmerne af gruppen. Dette kunne tyde på, at Mia har en opfattelse af, at der er forskellige grader af afvigelse på baggrund af anbringelsen.

”Wow, hun er en mønsterbryder”: Forventninger til funktionsniveau

Liv deler oplevelsen af at blive sat i bås. I løbet af sin anbringelse tager hun kontakt til Børns Vilkår og Baglandet, som er tilbud til anbragte/tidligere anbragte, hvor de kan mødes. Livs tilknytning til de to organisationer har medført, at hun har stillet op til interviews på foranledning af organisationerne. Her har Liv haft en oplevelse af at imponere sine tilhørere, hvilket hun beskriver således:

Jeg har nogle gange prøvet i interviewsammenhænge eller over for politikere, at hvis du bare kan sige tre sammenhængende sætninger, så har de bare tabt kæben. Og så er de sådan ”wow, personen kan tale og kan formulere sig og give udtryk for, hvad hun tænker”. Man bliver virkelig regnet for en idiot nogle gange. På et tidspunkt var jeg med i sådan noget, hvor man skulle tale om efterværn i 15 minutter, og så var der en fra socialstyrelsen, der sagde: "Wow, det var da helt vildt, at hun kunne tale

så sammenhængende, og hun kunne formulere sig". De var sådan helt... det havde de slet ikke forestillet sig. Det var helt skørt. Og jeg synes, at det er forkert, at fordi jeg tager en uddannelse, så er det vildt og crazy. "Wow, hun er mønsterbryder". Alle i samfundet er sådan helt imponeret. Og jeg har det sådan "ok, hvad er det for et samfund, vi har, hvor vi synes, at det er vildt, at tidligere anbragte klarer sig godt"! Måske man skulle prøve at kigge ind ad et lille øjeblik og sige, hvorfor er det, at vi ikke har nogle forventninger!? (Liv).

Liv beskriver igen, hvordan hun oplever, at der er negative forventninger til hende, som udelukkende er baseret på, at hun har været anbragt i sin opvækst. Når personen fra socialstyrelsen bliver overrasket over, at Liv er i stand til at tale sammenhængende, er det et udtryk for, at han finder dette sekundære statustræk ("at kunne formulere sig") anormalt. Det kunne tyde på, at hans forventning tværtimod er, at Liv besidder en række afvigende sekundære statustræk fordi hun er en anbragt ung (Becker 2005:51). Hans rationale kan være, at "er man anbragt, har man svært ved at tale sammenhængende". De negative forventninger betyder, at Liv er opmærksom på, hvorvidt hun skal fortælle folk, at hun har været anbragt. På spørgsmålet om, hun har oplevet, at folk har fordomme om, at hun har været anbragt, svarer Liv:

Altså, jeg har prøvet det i nogle sammenhænge, men det har også gjort, at det er noget, jeg virkelig sjældent siger og er meget opmærksom på. Jeg lader folk lære mig lidt at kende, inden jeg siger det. Fordi der er virkelig mange, der ikke ved, hvad det vil sige at være anbragt, og hvorfor man er anbragt. Der er jo fandeme også folk, der tror, at der er tremmer på vinduerne, når man bor på institution. Der er rigtig mange, der ikke ved, hvad det handler om, og hvorfor man bliver anbragt andet end, at det er børn, der er sindssyge og udadreagerende. Børn, som ikke kan være ude i samfundet. Jeg tror også, at der er mange fordomme om, at fordi der er sket alt muligt, og at vi ikke kan fungere. Og der er også mange statistikker om, at vi ikke får en ungdomsuddannelse og sådan noget. Og der er ikke rigtig nogle forventninger om, at vi klarer os. Forventningen er bare, at du klarer dig dårligt (Liv).

Liv beskriver, at hun oplever, at folk har fordomme, endda statistisk funderede fordomme, og at hun alene på baggrund af sin status som anbragt bliver mødt med en række negative forventninger. Livs overvejelser om, at hun vil vente med at fortælle, at hun har været anbragt, indtil "folk lærer hende at kende", kan indikere, at Liv selv mener, at hun afviger fra den gængse opfattelse af anbragte unge, og gerne vil have at

folk også får dette indtryk. Livs udsagn kan altså ses som en beskrivelse af, at hun oplever, at der er diskrepans mellem hendes selvopfattelse og sin identitet som anbragt (Goffman 2014:44). Disse normative og negative forventninger til hvilke karakteregenskaber, der medfølger, hvis du er anbragt, kan ses som et stigma. Livs strategi bliver at undlade at fortælle, at hun er anbragt, eller som minimum at vente til folk får dannet sig et indtryk af hende som et alsidigt og helt menneske med andre egenskaber end blot de, der er tilknyttet kategorien som ”anbragt”.

5.2.2.3 Forventninger på makroniveau

I det ovenstående har fokus været på de forventninger, de unge beskriver at have oplevet på mikro- og mesoniveau. I det følgende præsenteres uddrag af de unges udsagn, som illustrerer, hvorledes de oplever samfundets forventninger til dem, samt hvorledes disse forventninger kan indvirke på deres videre liv og selvforståelse.

”Er du udeboende eller hjemmeboende”?

Normalitet og afvigelse kan ses som afhængige af samfundsmæssige strukturer. De anbragte definerer altså sig selv i overensstemmelse med den sociale ordens statusser og roller (Mik-Meyer & Villadsen 2007:45). Samfundsmæssige forventninger kan f.eks. komme til udtryk, når de unge bliver bedt om at udfylde skemaer eller andre formalia. Liv beskriver her et eksempel fra uddannelsessystemet:

Da jeg gik i gymnasiet, kom nogle UU-vejledere forbi og skulle lave sådan noget, som vi allesammen skulle igennem i forhold til, at det er vigtigt, at man kommer videre på en ny uddannelse. Og så er der et spørgeskema, og det første spørgsmål er: "Er du hjemmeboende eller udeboende". Og jeg er sådan: "Pas, hvad skal jeg svare?" Og resten handler bare om forældre, og om hvor ofte taler du med dine forældre om dit uddannelsesvalg, hvor meget synes du, at dine forældre kan støtte dig i dine tanker om dit uddannelsesvalg. Og der var bare ingen mulighed for at sige: "Jeg kan ikke snakke med mine forældre, jeg bor på institution!". Så man er helt fucked. Og nu har jeg snart fødselsdag, og jeg kan godt mærke, at dem fra min klasse er sådan: "Nå, hvad skal du?" Og jeg er sådan: "jeg skal ikke noget, jo, jeg skal holde fødselsdag med den pædagog, der nu engang er på arbejde, jeg tror, at det er en vikar". I dont know. Så samfundet er sådan meget familiefikseret: man skal holde jul, man skal holde fødselsdag med sin familie, og man skal til påskefrokost med sin familie. Der er meget snak om familie. Og så skal man invitere sine forældre hen til et klassearrangement, og så lader jeg bare være

med at invitere nogen, for jeg gider ikke. Hvem skal jeg stille med? Så møder jeg bare op alene ... for det meste. Jeg tror ikke, at folk tænker så meget over, hvor tit man bliver mødt med den der "forældre-ting" (Liv).

Her bliver problemfeltets fokus på, at en anbringelse potentielt kan påvirke det senere liv fundamentalt bekræftet (Fallesen et al 2010:31). Det at være anbragt får betydning for flere arenaer i den unges liv, i form af, at den unge bliver konfronteret med sin afvigelse i adskillige sammenhænge. Liv har ikke selv valgt at fortælle om sin status som anbragt. På trods af dette beskriver hun i citatet, hvordan hun kommer til kort, da hun skal udfylde UU-vejledernes skema. Her konfronteres Liv med, at hun ikke kan leve op til den normative definition af en familiekonstellation. Som tidligere beskrevet kan skemaets vægt på forældrenes rolle i forhold til gymnasieelevernes videre uddannelse ses som en statuering af en bestemt livsform som normal og kernefamilien bliver på den måde en målestok, som Liv føler sig bedømt efter (Lützen 1998:425). Når Liv ikke er i stand til at besvare spørgeskemaer, er dette en bekræftelse af, at hun afviger fra den normative forventning til et menneske i hendes position og aldersgruppe. Det samme er tilfældet, når Liv oplever forventninger om, at fødselsdage bliver holdt sammen med familien. Livs manglende evne til at leve op til de normative forventninger i disse situationer betyder, at Liv afsløres som afviger (Kristiansen 2014:14).

Lovningsmæssige forventninger

Betydningen af de unges status som (tidligere) anbragte kommer også til udtryk på en konkret og praktisk måde i form af strukturelle rammer, der får indvirkning på de unges liv. På spørgsmålet om hvilken betydning det har for hende at have været anbragt, fortæller Liv:

Altså, det har nogle gange sådan nogle konkrete betydninger f.eks. i forhold til økonomi. Mine klassekammerater får SU, det har jeg aldrig kunne få, fordi jeg har været i plejefamilie og været anbragt. Og SU'en fylder enormt meget, når man går på en uddannelse, og det kan jeg ikke tale med om. Og systemet er lavet sådan, at når man fylder 18 år, regner de med, at man skal på kontanthjælp, det er sådan, det står skrevet i serviceloven, og så i tilfælde af at man ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet, fordi man studerer, så får man så tøj- og lommepenge. Og jeg må ikke arbejde, som jeg gør, jeg må ikke tjene penge. Så på den måde er der en del begrænsninger. Man bliver hele tiden

mindet om, at okay, du er anbragt. Og jeg vil bare gerne have lov til at tjene mine egne penge. Lige nu er jeg kriminel, fordi jeg arbejder og får udbetalt penge. Men jeg ved f.eks. at en jeg kender, som har boet i plejefamilie, siden hun var 2 år, og så får hun et studiejob ligesom hendes jævnaldrende i Legoland, og så skal hun aflevere alle de penge, hun tjener, til kommunen, så det er sådan en konstant "okay, du er ikke en del af samfundet, du er ikke normal, du hører ikke rigtig til her (Liv).

Det er her de samme mekanismer, der gør sig gældende, som da Liv tidligere beskrev, at hun kom til kort, da hun blev bedt om at udfylde et skema, der handlede om hendes videre uddannelsesforløb. Liv bliver igen konfronteret med, at hun falder uden for samfundets normalitetsbegreb. På trods af Livs forsøg på "at passe ind" ved at være tilknyttet det ordinære uddannelsessystem og ikke fortælle sine klassekammerater om at hun er anbragt, bliver hun alligevel konfronteret med, at hun afviger fra normalen (Goffman 2014:113). Den lovgivningsmæssige diskrimination i form af, at Liv ikke kan modtage SU, får den konkrete betydning, at Liv ikke er i stand til at deltage på lige fod med sine jævnaldrende, når snakken falder på økonomi og SU. Et andet aspekt ved dette citat er, at der tilsyneladende er en forventning fra systemet om, at Livs medlemskab i kategorien "anbragte unge" vil betyde, at hun skal på kontanthjælp. Liv tillægges dermed yderligere defekter ud over sit oprindelige stigma, da hun alene på baggrund af sin status som (tidligere) anbragt anses som en, der ikke er i stand til at varetage et ordinært job, men derimod have behov for kontanthjælp. (Ibid.:47). Slutteligt bør det bemærkes, at betegnelsen "tøj- og lommepenge" kan opfattes som umyndiggørende. SU bliver givet til dig på baggrund af din status som studerende og kan dermed ses som en belønning eller incitament for, at du tager en uddannelse. Tøj- og lommepenge kan lede tankerne hen på et beløb, der bliver givet til mindre børn.

5.2.2.4 Opsamling

Tema 2 i analysedel 1 har beskæftiget sig med, hvorledes de unge oplever at blive mødt med forventninger fra omverdenen på mikro-, meso- og makroniveau. De unge beskriver, hvordan de i nogle tilfælde oplever at blive mødt med en afstandstagen fra de mennesker, de møder. Derudover oplever de unge, at der er en række normative forventninger til dem. Der er i analysen vist eksempler på, hvordan disse forventninger kan blive til en selvopfyldende profeti, og på hvordan diskrimination i form af udelukkelse fra SU-systemet kan opleves som en evig påmindelse om, at man er "anderledes" eller afvigende fra normalen.

5.2.3 Første delkonklusion

I analysedel 1 har fokus været på, hvorledes flere aspekter ved anbringelsen har indflydelse på de unges normalitetsforståelse, samt hvordan denne normalitetsforståelse især bliver udfordret i mødet med det øvrige samfund og aktører fra dette samfund. Derudover har fokus været på, hvorledes de unge bliver kategoriseret eller kategoriserer sig selv som afvigere. Således har det overordnede fokus været at beskrive de unges følelser med hensyn til deres stigma og deres forhold til omverdenen (Ibid.:147f).

Analysedel 1 har vist, at de unges selvforståelse og opfattelse af gruppetilhørsforhold bliver udfordret og revurderet i forbindelse med beslutningen om anbringelsen uden for hjemmet. Endvidere at de unge søger efter et normalitetsbegreb, men at de finder det svært at identificere i både det biologiske hjem og på anbringelsesstedet. Anbringelsesstedet bliver i flere tilfælde brugt som redskab til at konstituere et normalitetsbegreb og fungerer samtidig som modpol til det tidligere opvækstmiljø. Der er imidlertid flere aspekter ved anbringelsesstedet, der diskvalificerer det som et normalt hjem. Analysedel 1 har samtidig vist, at de unge møder en række normative forventninger til dem – forventninger, der er baseret på deres status som anbragte. Disse forventninger har som konsekvens, at de unge bliver påtvunget at forholde sig til den gruppe, de bliver opfattet som en del af. Ved at have vist eksempler på forventninger til de unge på både mikro-, meso- og makroniveau, tilstræbes det at illustrere kompleksiteten i de unges møde med det øvrige samfund. Trods succes i uddannelsessystemet, og trods et bevidst valg om at hemmeligholde, at de er anbragt, bliver de unge konfronteret med, at de afviger fra det øvrige samfunds normative forventninger. Dette kan f.eks. være i form af standardiserede skemaer uden mulighed for afkrydsning i feltet ”anbragt” eller i form af fratagelse af retten til at få SU på lige fod med deres jævnaldrende medstuderende.

5.3 Analysedel 2: Strategier og handlinger

I analysedel 2 vil fokus være på de unges refleksioner over, hvordan de kan handle strategisk i forhold til deres status som (tidligere) anbragte. Der tages afsæt i delkonklusionen fra analysedel 1, der bl.a. har anskueliggjort, hvorledes de unge bliver kategoriseret eller kategoriserer sig selv som afvigere. Der tages ydermere afsæt i Goffmans betragtning om, at mennesker er drevet af et ønske om at blive anerkendt og en frygt for at blive afsløret som afviger (Kristiansen 2014:14). Nærværende delanalyse inddeles i to temaer. Det første tema belyser, hvorledes de unge præsenterer sig selv i forhold til deres anbringelse. Anden del belyser de unges strategier for at fremstå ikke-afvigende. Fælles for temaerne er, at der vil blive inddraget eksempler fra de unges møde med omverdenen samt interviewsituationen. Helt overordnet kan der identificeres to måder, hvorpå de unge kan forholde sig til deres nye tilhørsgruppe: de kan vælge at lægge afstand til denne gruppe, eller de kan vælge at træde ind i gruppen. Analysedel 2 vil således være yderligere inddelt i henhold til disse to tilgange.

5.3.1 Tema 1: De unges selvpræsentation

Ifølge Goffman er det almenmenneskeligt at ønske at kontrollere det indtryk, som omverdenen får af en i sociale sammenhænge (Jacobsen & Kristiansen 2007:92). I empirien ses det gennemgående, at de unge har gjort sig overvejelser omkring at fremstå ikke-afvigende. I disse overvejelser indgår refleksioner omkring hvad der kendetegner (tidligere) anbragte unge og hvordan de interviewede unge kan positionere sig ud fra dette. Goffmans samhandlingsbegreb kan i den forbindelse være et redskab til at forstå hvorledes de unge i det sociale møde udfører strategiske handlinger, der bidrager til at bringe den mening i spil, de intenderer at fremsætte.

5.3.1.1 Afstandstagen i forhold til gruppen af anbragte

Det gennemgående fokus i denne analyse er, at de unge ved beslutningen om, at de bør anbringes uden for hjemmet, skal forholde sig til deres nye gruppe af ligesindede, de andre anbragte. De unge kan i store træk enten vælge at tage afstand eller at tilslutte sig deres nye fæller (Goffman 2014:148). I det følgende vises eksempler på, hvordan de unge reflekterer over måder, hvorpå de kan positionere sig *uak* fra gruppen af andre anbragte. Tine svarer her på, hvad hun forestiller sig, at andre mennesker tænker om, at hun har været anbragt:

Tine: Det tror jeg er forskelligt fra person til person. For jeg tror ikke, at folk de tænker noget om mig, fordi jeg har været anbragt, jeg tror, at de tænker: ”hvad er der sket?” Det kommer selvfølgelig an på, hvem jeg præsenterer mig selv overfor, og hvordan jeg fremstår. Om jeg bander ad helvedes til eller snakker formelt til dem. Hvis jeg står og bander ad helvedes til, så tænker de: ”okay, hvad har hun lavet, hvor syg er hun?”. Og hvis jeg f.eks. til en jobsamtale fremstår formel og fortæller dem, at jeg har været anbragt, så tænker de: ”nå okay, hvad er der sket med hende”.

Du sagde: ”hvis du bandede eller var meget formel”. Tror du, at folk har nogle forventninger, hvis de hører, at om lidt kommer der en ind ad døren...

Tine: (afbryder) Jeg tænker bare, at folk har jo nok et eller andet billede oppe i deres hoved: Ok, hvis du er kommunebarn, så ryger du hash, så kan du ikke passe dit job, så er du på bistand, sådan noget der. Og det tror jeg er meget sådan det overordnede billede af en. Så det kommer an på, hvordan jeg fremstår, for hvis jeg bander, så er jeg bare en af dem, men hvis jeg snakker pænt, fornuftigt, lyder voksen, så tror jeg ikke, at de vil tænke på mig som den person. Men så vil de tænke: ”okay, hvad er grunden så til det, så må det være noget andet, så må det være hendes omgivelser, den har været galt med, så kan det ikke være hende”.

Tine inddeler den store gruppe af *alle* anbragte i to undergrupper: Den ene gruppe består af unge, der er anbragt som følge af deres adfærd, mens den anden består af unge, der er anbragt på grund af deres omgivelser. Tine ønsker, ifølge hendes udsagn, at blive opfattet som en del af den gruppe, hvor det er omgivelserne, der danner grundlag for anbringelsen. Ved at nedtone visse aspekter af sin fremtoning og fremstå formel i mødet med nye mennesker ønsker Tine at styre folks indtryk af hende (Jacobsen & Kristiansen 2007:93). Tine skelner her mellem det at blive opfattet som årsag til anbringelsen (”så er jeg bare en af dem”), og det, at det er ”omgivelserne, den har været gal med”. Ved at være opmærksom på, hvilke virkemidler hun benytter, kan Tine understrege, at det har været omgivelserne og ikke hende, der har været årsag til anbringelsen. Udsagnet kan altså ses som en måde, hvorpå Tine forholder sig til sit stigma og det gruppertilhørsforhold, der medfølger dette stigma.

Tine beskriver, at hun er klar over, at der er negative forventninger til hende på baggrund af, at hun har været anbragt, og at hun prøver at overbevise de øvrige aktører om, at hun er okay ved at forsøge at leve

op til almindelige sociale normer, i dette tilfælde ved at snakke pænt og fornuftigt. Dette kan både ses som et udtryk for, at Tine forsøger at passere som ikke-afviger ved at skjule sit stigma, men kan også være et udtryk for, at Tine forsøger at beskytte sit publikum (Goffman 2014:157). Ved at leve op til almindelige sociale normer viser Tine, at hun er indforstået med samfundets opfattelse af normalitet. Hendes efterlevelse af normerne kan ses som en måde, hvorpå hun kan vise, at hun er værd at acceptere, på trods af at hun har været anbragt i opvæksten (Ibid.:162).

”Jeg er jo ikke sådan en anbragt”

I ovenstående ses det, at Tine har en stereotyp opfattelse af, hvad der kendetegner gruppen af anbragte, samt at hun inddeler denne gruppe i undergrupper, der er differentieret ud fra, om de er anbragt på grund af deres egen adfærd eller omgivelserne. Dette afsnit belyser, hvordan Mark positionere sig væk fra gruppen af andre anbragte.

Præmissen for interviewene med de unge er som bekendt, at de unge er udvalgt på baggrund af, at de alle har været anbragt uden for hjemmet i deres opvækst. Ikke desto mindre ses det i interviewsituationen, at de unge forsøger at påvirke opfattelsen af dem selv ved at præsentere sig som anderledes end ”en anbragt”. Mark fortæller om forløbet op til anbringelsen, og om hvordan det adskiller sig fra det gængse anbringelsesforløb: ”Lige præcis i mit tilfælde der var det jo frivilligt. Så jeg fik at vide, at hvis jeg ikke kunne lide det, så kunne jeg altid komme hjem” (Mark).

Betoningen af ”lige præcis i mit tilfælde” giver indtryk af, at Mark ønsker at skabe et billede af, at han adskiller sig fra ”den gængse anbragte”, hvilket kan ses som en måde, hvorpå han kontrollerer modtagerens (i dette tilfælde: interviewerens) opfattelse af ham (Jacobsen & Kristiansen 2007:105). Positioneringen væk fra gruppen af andre anbragte er gennemgående i Marks fortælling, og den kommer til udtryk på forskellige måder. Et andet eksempel er, da Mark fortæller om den klasse, han bliver tilknyttet efter sin anbringelse i plejefamilien, og siger: ”Jeg følte mig ikke som et plejebarn. Der gik tre måneder, før jeg sagde i min klasse, at jeg boede i plejefamilie” (Mark).

Marks betoning af, at han ikke følte sig som et plejebarn, indikerer, at han har en klar opfattelse af, hvad et plejebarn er. Mark uddyber ikke denne opfattelse, men tager blot afstand fra at tilhøre plejebørns-

kategorien. Dette kan ses som et udtryk for, at Mark forsøger at distancere sig fra den socialt situerede rolle, han er blevet tildelt, og som det forventes af ham, at han indtager (Ibid.:114). Mark ønsker at vise interviewereren, at han ikke anser sig selv for at leve op til de normative krav, som han oplever, der stilles til rollen som anbragt (Ibid.:115). Dette kan altså, ligesom det tidligere udsagn, ses som Marks forsøg på at styre det indtryk, han giver i interviewssituationen, og på den måde efterlade et indtryk af, at han ikke er ”som et plejebarn”, men at hans anbringelse havde en anden – frivillig - karakter. Det faktum, at Mark aktivt vælger ikke at sige, at han bor i plejefamilie til sin nye klasse indikere dog, at Mark har en opfattelse af sig selv som afvigende på grund af sin status som anbragt, og derfor har et ønske om hemmeligholde dette, hvilket modsiger udsagnet ”jeg følte mig ikke som et plejebarn”.

Et andet eksempel er, da Mark uddyber følelsen af ikke at føle sig som et plejebarn. Mark bruger sin oplevelse i en samtalegruppe for anbragte unge til at eksemplificere sin afstandstagen til denne gruppe:

Det var fordi, de alle sammen, de snakkede om sådan nogle syge ting. Det var deprimerende. Det lød ikke som om, at de havde det godt i deres plejefamilie eller noget godt i livet. Det lød bare som om, at de allesammen bare sad [og sagde:] "jeg har cuttet igen, jeg har det lidt svært, jeg bliver mobbet i skolen, fordi jeg er plejebarn". Jeg var på en måde anderledes. Jeg tror også, at det er fordi, at mange af dem de ser sig selv som rigtig mærkelige, fordi at plejefamilier har jo ikke noget godt ry (Mark).

Her omtale Mark de andre medlemmer af gruppen som ”de”, samtidig med at han giver udtryk for, at han finder deres fortællinger deprimerende. Mark udsagn er også et eksempel på den ambivalens flere oplever, når de udsættes for den kategorisering, som anbringelsen medfører, hvor de går fra at tilhøre kategorien af hjemmeboende (majoriteten) til at tilhøre kategorien af anbragte (minoriteten). En måde at håndtere denne ambivalens på, er ved at inddele fællerne i den nye gruppe i forskellige kategorier alt afhængig af graden af deres stigma (Ibid.:148). Ud fra dette rationale vil en ung, der er tvangsanbragt, således tilhøre en anden kategori end en, der eksempelvis er anbragt midlertidig hos slægtninge. Denne differentiering ses også i Jons refleksion over, om man kan sige noget generelt om unge, der har været anbragt i deres opvækst:

Altså, hvis man ligesom skal tage opfattelsen fra omverdenen, så er det vel, at man har et problematiseret ophav. Når jeg spørger mig selv, så tror jeg, at det afhænger af hvornår: om man er blevet det som spæd eller som 8-årig. Om man er blevet det fuld tid eller stadig har kontakt til sine biologiske forældre (Jon).

Dette udsagn indikerer, at Jon ligeledes har en opfattelse af, at der er forskellige grader af stigmatisering på baggrund af karakteren af anbringelsen. I dette tilfælde: alderen ved anbringelsestidspunktet, og hvorvidt der fortsat er kontakt til de biologiske forældre. Jon opdeler sin besvarelse ved at adskille sin egen og omverdenens opfattelse. Jons udlægning af, hvordan han tror, at omverdenen opfatter tidligere anbragte unge, er mere bombastisk end hans egen, som er nuanceret og medtænker flere facetter ved mennesket (alder og kontakt til biologisk familie). Dette kan tolkes som et udtryk for, at Jon mener, at omverdenen har en mere forenklet opfattelse af unge, der har været anbragt ("at man har et problematiseret ophav"), end den opfattelse han selv giver udtryk for at have.

5.3.1.2 Tilknytning og identificering med gruppen af anbragte

Som nævnt er de unges tilknytning til gruppen af andre anbragte karakteriseret ved en ambivalens (Goffman 2014:148). Dog ses det flere steder i de unges udsagn, at de identificerer sig med deres tilhørsgruppe. Dette kommer til udtryk på forskellig vis, hvilket dette afsnit vil belyse.

"Jeg skal sgu ikke på efterskole": tryghed ved stereotype kendetegn

En måde at udtrykke tilhørsforhold til gruppen af anbragte på er ved at fremhæve positive elementer ved dette statustræk. Tine fortæller i det følgende om sine første tanker, efter det bliver besluttet, at hun skal anbringes uden for hjemmet:

Da jeg hørte om kostskole, så tænkte jeg, at det var efterskoleagtigt. Jeg tænkte "jeg skal sgu'da ikke gå på efterskole". Men det viste sig, at det var et sted, hvor der var anbragte børn, så det var jo et sted, hvor folk havde de samme problemer – eller hvor folk havde problemer. Det var ikke bare noget, som de havde valgt frivilligt. Så det var meget fedt, at alle ligesom havde et eller andet (Tine).

Tine positionerer sig her væk fra unge, der frivilligt tager på efterskole, og baserer denne afstandstagen på, at efterskoleelever er tilknyttet efterskole frivilligt og ikke har de samme problemer som anbragte unge. Som det kan læses i ovenstående udsagn, bliver dette anset negativt af Tine, hvorimod andre anbragte er en gruppe, hun kan relatere sig til. Det kan altså ses som om, der for Tine er en tryghed i at blive placeret sammen med det, hun betragter som ligesindede, fremfor ”efterskoleelever”.

Anbringelsen som et udtryk for handlekraftighed

En anden måde hvorpå de unge kan kontrollere det indtryk, de efterlader hos andre mennesker, er ved at præsentere anbringelsen som positiv. I stedet for at anskue det at blive anbragt som myndighedernes dom over den hidtidige livsførelse, kan anbringelsen betragtes som et udtryk for, at de unge er stærke og selv kan sige fra over for denne livsførelse. Adspurgte hvad de tror, der kan føre til anbringelse, svarer Sanne og Mia følgende:

Mia: Der er nogle, som bliver udsat for meget voldsommere ting, end jeg er blevet, som ikke er blevet fjernet hjemmefra endnu. Så det kommer an på, hvilken kommune du er i, hvem du snakker med, og hvor højt du råber efter hjælp

Sanne: Ja, og hvor god du er til at snakke din egen sag. Det tror jeg virkelig har meget med det at gøre, og at dem omkring dig er gode til at snakke din sag

Her udlægges beslutningen om anbringelsen som noget, der sker på foranledning af de unge selv og bliver bl.a. knyttet op på de unges evner til at advokere. De unge præsenterer altså positive egenskaber ved dem selv som (med-)årsagsforklaring til, at de er blevet anbragt. De positive egenskaber bliver samtidig benyttet til at positionere sig væk fra de, der ikke er blevet anbragt af myndigheder på trods af, at de er ”blevet udsat for voldsommere ting”. Mark kommer ind på lignende overvejelser i sin besvarelse af samme spørgsmål:

Det kommer an på, hvor stærk man selv er, tror jeg. Der er mange børn [som har det svært], der bare lever derhjemme og ikke har noget med kommunen at gøre. De kender ikke rigtig til, hvordan man skal gøre, hvis man har det svært (Mark).

Mark fremstiller her et positivt billede af sig selv og andre anbragte (Jacobsen & Kristiansen 2007:94). Mark beskriver ligesom Sanne og Mia anbringelsen som et udtryk for, at man er stærk, og positionerer sig således i kontrast til ”de, der bare lever derhjemme”. Mark giver udtryk for, at han ikke anser dem for at være i stand til at handle, når de oplever at have det svært. Udsagnet kan ses som et udslag af Marks forsøg på at påvirke interviewersituationen ved at betone det positive i at blive anbragt og dermed efterlade et indtryk af sig selv som værende handlekraftig og egenmægtig (Ibid.:93). Som nævnt i introduktionen til dette afsnit var interviewerrollen relativt tilbagetrukket, og Mark blev således ikke udfordret på dette udsagn. Resten af Marks fortælling var imidlertid centreret omkring følelsen af ikke at høre til i plejefamilien, hvilket kan så tvivl om, hvorvidt Mark anså anbringelsen som positiv.

I Tines livshistoriefortælling indgår også en beskrivelse af anbringelsesforløbet:

På det punkt arbejdede mig og min mor faktisk sammen, for vi ville begge to gerne have, at jeg skulle væk. Vi var enige om, at kommunen ikke gjorde en skid, og at det blev værre og værre derhjemme. Jeg tog faktisk fri fra skole, og vi tog derop og stod oppe på kommunen flere gange og sagde: "prøv at hør, vi går ikke, før I finder en løsning". Og efter at vi gjorde det én gang, så blev vi sendt væk i en halv time, og hun fandt så den der kostskole til mig. Og det var det tilbud, der var, så det måtte jeg sige ja til (Tine).

I Tines fortælling bliver kommunen fremstillet som handlingslamme og ineffektive, imens Tine og morens hjemmesituation forværres. Det er først, da Tine tager initiativ, og sammen med sin mor går op på kommunen og kræver sin ret, at kommunen formår at finde en løsning på situationen. Tines fremstilling af anbringelsesforløbet og sin rolle som initiativrig er fortalt således, at hun selv fremstår som kompetent og i kontrol, hvilket kunne tyde på, at det er vigtigt for Tine, at det er det indtryk, andre får af hende (Ibid.:130). Kommunen som de sløve, og de tidligere anbragte unge som ”dem, der bankede i bordet” er en gennemgående tematik. Mark beskriver det således:

Fordi vi fik jo at vide sådan der: "vi svarer om en måned", og så svarer de efter tre måneder. Og så begyndte vi selv at nævne sådan der: ”kan jeg så ikke bare få en plejefamilie eller en kostskole” (Mark).

Mia fortæller det således:

På det første møde på min skole med min nye sagsbehandler, en anden oppe fra kommunen, en lærer og min mor, der sagde jeg til ham [sagsbehandleren], at jeg skal væk hjemmefra, og det skal jeg nu. Så kom jeg til et møde oppe hos ham tre dage efter, kan jeg huske, hvor vi sad og kiggede på, hvilket opholdssted jeg skulle på, og så sagde han, at han havde sendt en anden pige ned på det her opholdssted, og det hørte han virkelig meget godt om. ”Fint. Her skal jeg hen”. Så gik jeg hjem og pakkede mine ting, og så flyttede jeg (Mia).

Det ses i alle tre tilfælde, at de unge har et ønske om at fremstå som kompetente sociale individer over for interviewer. Myndighedernes afgørelse om anbringelsen uden for hjemmet på baggrund af situationen i hjemmet kan ses som et tab af kontrol (jf. Indledningen), hvilket også er et element i den totale institution, hvor de, der tilknyttes institutionen, bliver frarøvet deres selvbestemmelse, kompetence, autonomi og handlefrihed (Ibid.:122). Når de unge udlægger forløbet, så de fremstår som initiativtageren til anbringelsen, kan det give et indtryk af, at de er i kontrol (Ibid.:92). Mias måde at fremstille forløbet på (”Fint. Her skal jeg hen”) leder tankerne hen på en leders godkendelse eller befaling. Her bliver forløbet fremstillet som kommunens eller sagsbehandlerens fremlægning af et tilbud, og Mia som værende i en position, hvor hun kan vælge til og fra.

Anbringelsen som afsæt til en bedre fremtid

En anden fremstilling af anbringelsen er som en proces, hvor de unge går fra at være i en problematisk tilstand, til at de får det bedre og bliver resocialiseret i samfundet. På den måde fremstår de unge som afbalancerede og livskloge ved fortællertidspunktet. Hannah fortæller her, hvordan hun oplever, at anbringelsen har præget hende:

Altså det var meget stresset derhjemme, så jeg tror ikke, at det havde været særlig godt at blive hjemme. Anbringelsen har gjort, at jeg i hvert fald er blevet en mere afslappet person og har lært mig selv at kende lidt bedre, end da man var oppe at toppes hele tiden (Hannah).

Her bliver anbringelsen brugt til at beskrive en selvudvikling, der resulterer i, at Hannah bliver et menneske, der hviler i sig selv, og som har fået en større selvindsigt.

Det samme gør sig gældende i Mias fortælling:

Anbringelsen betyder, at jeg har fået et rigtig godt forhold til min familie, for det havde jeg ikke før i tiden, vi kunne overhovedet ikke sammen. Det har nok også gjort, at jeg har fået min afgangseksamen i 9. klasse. Det har gjort rigtig meget for mig. Jeg var et helt andet menneske. Jeg var rigtig voldelig, jeg var et rigtig ubehageligt menneske at være sammen med, før jeg flyttede på opholdssted (Mia).

Mia fortæller her om ting, der kan antages at være afstedkommet af ydre, praktiske omstændigheder. Den fysiske flytning fra et hjem præget af uro, til et sted der er præget af struktur og ro, vil med stor sandsynlighed have en positiv indvirkning på både forholdet til forældre og skolegang. Mias udlægning af anbringelsen som betydningsfuld for, at hun er blevet ”et helt andet menneske”, er imidlertid i højere grad en afspejling af Mias nuværende identitet. Anbringelsen bliver på den måde et redskab til, at Mia kan fremstille et positivt billede af sit nuværende jeg (Ibid.:94). Som nævnt tidligere kan beslutningen om anbringelsen ses som en dom over opvæksten i den biologiske familie, men ved at betone en positive udvikling siden beslutningen om anbringelsen, kan man statuere, at man ikke længere er den person, man var dengang.

Anbringelsen kan også fremlægges som en måde, hvorpå de unge kan tilegne sig andre kundskaber end gruppen af jævnaldrende, der ikke har været anbragt. Dette udlægges således af Tine:

Imens jeg har været anbragt synes jeg, at jeg blev snydt for rigtig mange ting. Jeg blev snydt for et almindeligt familieliv, privatliv, fødselsdage, juleaftener og sådan. Normalt liv. For eksempel skole: var jeg ikke kommet på den kostskole, så var jeg da 100pct. kommet på gymnasiet, det er jeg sikker på. Hele vejen til universitetet også. Så det har jeg tænkt over rigtig mange år, men det tænker jeg ikke over mere. Det betyder ikke noget for mig mere. Nu er jeg nået hertil, og så har jeg lært noget andet - vel at klare mig selv (Tine).

Tine fortæller her hvordan hun anser anbringelsen for at være årsag til, at hun er blevet snydt for adskillige ”normale” ting, og hun fremhæver især, at hendes skolegang er negativt påvirket. Det, der dog er værd at bemærke, er, at Tine slutteligt fremhæver det faktum, at anbringelsen har været en katalysator for, at hun

har lært at klare sig selv. Anbringelsen bliver dermed brugt til at positionere sig som indehaver af nogle positive egenskaber, som er særligt knyttet til gruppen af (tidligere) anbragte (Goffman 2014:154). På trods af et ringere uddannelsesniveau end jævnaldrende, giver anbringelsen altså adgang til andre positive egenskaber.

5.3.1.3 Opsamling

Tema 1 i analysedel 2 har haft til hensigt at belyse, hvordan de unge fremstillinger sig selv for at kontrollere det indtryk, som omverdenen får af dem (Jacobsen & Kristiansen 2007:92). Det er gennemgående i de unges udsagn, at de er bevidste omkring det indtryk, de giver deres omgivelse, og at denne bevidsthed især udspringer af deres status som (tidligere) anbragte. Dette er bl.a. et udslag af, at de unge selv har en stereotyp forestilling om statussen som anbragt, og at de derfor forsøger at kontrollere andres opfattelse af dem. Derudover har tema 1 vist, at de unge føler en ambivalens i forhold til deres tilhørsforhold til den nye gruppe af anbragte. De unge svinger mellem at tage afstand til denne gruppe, bl.a. ved at differentiere mellem medlemmerne i gruppen, og til at de unge påtager sig identiteten som anbragte, men fremhæver dette som noget positivt, såsom et resultat af handlekraftighed og som afsæt til en bedre fremtid.

5.3.2 Tema 2: Aktiv handlen

Tema 1 i analysedel 2 har undersøgt, hvorledes de unges udsagn bærer præg af, at de forsøger at opretholde en særlig selvpræsentation. Fokus har således været på måden, de unge *italesætter* anbringelsen på. I det følgende skal vi se eksempler på, hvordan de unge aktivt *handler* i mødet med omverdenen for at fremstå ikke-afvigende. Dette tema er inddelt i eksempler på de unges afstandstagen i forhold til gruppen af andre anbragte og de unges tilknytning og identifikation med de andre anbragte.

5.3.2.1 Afstandstagen i forhold til gruppen af anbragte

I tema 1, der omhandlede de unges verbale selvpræsentation, ses det, at de unge fortrinsvist i deres selv fremstilling tager afstand fra deres status som anbragte og dermed til gruppen af andre anbragte. Tema 2 omhandler de unges handlinger, og her tegner der sig et billede af, at de unge ikke i deres handlinger tager samme afstand til gruppen af andre anbragte. I nedenstående bringes et eksempel på, hvordan en afstandstagen fra gruppen af andre anbragte kan komme til udtryk.

Hemmelig afvigelse

En strategi, de unge kan gøre brug af for ikke at blive afsløret som afvigere, er at hemmeligholde, at de er anbragt. Dette gælder særligt for de unge, der er tilknyttet ordinære uddannelses tilbud. Frygten for at blive afsløret i at afvige fra normen, fordi de ikke bor hjemme hos deres biologiske forældre, betyder, at de unge opfinder historier for at undgå denne afsløring. I det følgende fortæller Liv om følelsen af ikke at høre til nogen steder:

Liv: Du ved, det gymnasium der, jeg passede ikke ind. Der jeg gik der, og havde de pædagoger der, [så] nogle gange når jeg blev hentet af de der pædagoger, så... jeg havde sindssygt mange onkler og tanter, og de skiftede hele tiden. Og jeg tror nogle gange, at mine klassekammerater var imponeret over, hvor mange onkler og tanter, jeg havde. Det var bare en helt anden verden.

Så der var ingen fra din gymnasieklasse, der vidste, at du boede på et opholdssted?

Liv: Nej nej. Er du sindssyg!

Ved denne ordveksling er særligt to ting værd at bemærke: 1) Det faktum at Liv opdigter historier (eller en anden virkelighed) for at skjule sin afvigende livssituation som anbragt. 2) Livs udbrud ”Nej nej. Er du sindssyg!” til det opfølgende spørgsmål som indikerer, at det var yderst magtpåliggende for hende at skjule anbringelsen. At Liv kalder pædagogerne for sine tanter og onkler kan være en måde, hvorpå hun kan styre det billede, hun giver af sig selv, for på den måde at påvirke andres opfattelse af hende (Kristiansen 2014:204). En afsløring af, at det er pædagoger fra anbringelsesstedet og ikke Livs familie, der henter hende, kan have konsekvenser for hende i den sociale kontekst, gymnasieeleverne færdes i. Livs udsagn indikerer, at hendes opfattelse er, at hendes afvigelse fra det gængse normalitetsbegreb kan betyde, at klassekammeraterne kan have svært ved at relatere til hendes status som anbragt, hvilket vil betyde, at hun bliver betragtet som ”anderledes”. Det vil dermed påvirke hendes samspil med klassekammeraterne (Goffman 2014:47). Ved at hemmeligholde information for klassekammeraterne kan Liv altså forsøge at kontrollere andres opfattelse af hende og den måde, de behandler hende på (Jacobsen & Kristiansen 2007:93). En alternativ udlægning er, at Liv forsøger at beskytte sine klassekammerater fra konfrontationen

med hendes stigma (Goffman 2014:159). Hun tilpasser sig således omverdenens normer og forventninger til, hvilke personer der kan komme og hente en fra gymnasiet.

5.3.2.2 Tilknytning og identificering med gruppen af anbragte

I de unges udsagn ses det også, at de unge kan vælge at identificere sig med gruppen af anbragte. Denne tilknytning vil komme til udtryk i deres handling, hvilket dette afsnit giver eksempler på.

Fremvisning og afmystificering

Som beskrevet i analysedel 1 møder de unge en række forventninger baseret på deres status som anbragte. En strategi, de unge kan benytte sig af for at præge omverdenens syn på dem, er at afmystificere det at være anbragt. Dette indikerer, at de unge ikke selv mener, at de lever op til omverdenens fordomme. Et eksempel på dette blev illustreret i Mias fortælling om, hvordan hun inviterer en skolekammerat hjem for at vise hende opholdsstedet:

Der er rigtig mange, der tror alt muligt om det, jeg kan også huske, at jeg gik i skole med en, der var sådan: "hvad er det?" Hvor jeg måtte tage hende med hjem og vise hende, og hun var sådan "jamen det er jo faktisk ligesom en efterskole, bare kun med piger". Der var kun piger på det opholdssted. Hun syntes, at det var mega hyggeligt, hun havde også set det som sådan en stor sovesal og stor spisestue med kantine og alt sådan noget der (De tre piger griner) (Mia).

At fremvise og dermed afmystificere opholdsstedet kan således ses som en strategi, som Mia kan benytte sig af for at præge skolekammeratens opfattelse af hende. Skolekammeraten er uvidende om, hvad et anbringelsessted er, og hun forbinder det umiddelbart med sovesale og kantiner. Ved at fremvise opholdsstedet kan Mia iscenesætte sig selv og give indtryk af, at det at være anbragt ikke er så afvigende, som veninden har tænkt, inden hun så institutionen. At Mia tager veninden med hjem for at fremvise sit opholdssted tyder på, at Mia ikke er flov over stedet.

Opsøgning af grupper af ligesindede

I det ovenstående er vist eksempler på, hvordan de unge kan handle for at skjule deres stigma eller præsentere sig selv på en måde, så stigmaet nedtones. Hvis disse strategier ikke lykkes og de unge bliver

opdaget og kategoriseret som afvigere, kan det betyde begyndelsen på deres moralske karriere, hvilket har konsekvenser for deres selvforståelse og handlinger. En konsekvens af at blive stemplet som afviger kan f.eks. være, at de unge bevæger sig ind i gruppen af afvigere (Becker 2005:56). Mark reflekterer i det følgende over anbringelsens betydning for hans nuværende liv.

Jeg tror, at grunden til, at jeg laver meget af det lort, jeg gør, er på grund af, jeg har været anbragt (...) man har altid følt sig sådan lidt speciel, når man har været anbragt: alle andre bor hjemme, og man bor selv hos to personer, man faktisk kun har kendt et lille stykke tid. Og så skal man jo se på dem som mor- og far-figurer, man føler sig unormal, ikke? Så begynder man at komme ind i de der grupper, hvor de andre også er ude i noget lort, kan man vel sige, fordi man selv er sådan "nå, fuck alt". Og så er det sådan, ja, det er nok der, jeg har fået alle mine kontakter lige så stille (Mark).

Mark beskriver her, at han "begynder at komme i de der grupper, hvor de andre også er ude i noget lort" som en konsekvens af, at han føler sig unormal, fordi han har været anbragt. Kronologien i Marks udsagn giver indtryk af, at han opsøger disse grupper som en reaktion på følelsen af at være unormal. Indtrædelsen i denne afvigergruppe kan give Mark en normalitetsfølelse i og med, at de andre også "er ude i noget lort". En alternativ måde at forstå indtrædelsen i såkaldte "afvigergrupper" på er ved Robert Mertons anomieteori. Ud fra denne teori ville en forklaring på Marks indtrædelse i den afvigende gruppe kunne findes i, at Mark oplever et samfundsmæssigt pres i form af at skulle opnå en række mål, samtidig med at han oplever, at han ikke kan leve op til disse mål (Clinard 2011:145). Her ville Marks indtræden i gruppen betyde, at han søger en gruppe, der har andre mål, det Merton ville kalde *rebellion* (Ibid.:150).

En måde at håndtere følelsen af at afvige på er således at opsøge grupper af ligesindede. En anden strategi er at holde sig helt væk fra folk. Dette fremgår af denne ordveksling mellem Mia og Sanne:

Mia: Jeg er stadig hidsig. Men jeg slår ikke! Du har ikke set mig slå på nogen andet end i mine branderter. Der har været perioder, hvor jeg godt kunne slå dig, men hvor jeg ikke har gjort det.

Sanne: Men vi bor også her, du ved, og holder os væk fra mennesker.

For at blive i Mertons begrebsapparat kan dette ses som en decideret tilbagetrækning fra samfundet. Mia har netop beskrevet, hvordan anbringelsen har været en udviklende proces for hende, hvilket er mundet ud i, at hun har lært at tøjle sit temperament. Sanne konstaterer (tørt), at Mias temperament ikke bliver udfordret, da de ikke ser andre mennesker – hverken afvigergrupper eller andre jævnaldrende. Ved at holde sig for sig selv bortkaster Sanne og Mia samfundets normative forventninger, og de kan leve uden at blive konfronteret med dem (Ibid.:152).

Indtrædelsen i en afvigergruppe betyder, at medlemmer af den specifikke gruppe interagerer med andre medlemmer, som de har afvigelsen tilfælles med. Dette kan give de unge en følelse af at blive accepteret og forstået som dem, de er, hvilket kan retfærdiggøre deres afvigelse. Så længe de er en del af dette fællesskab, bliver de ikke konfronteret med, at de afviger fra det øvrige samfund. Mia har tidligere fortalt, hvordan hun oplevede By X som særligt stigmatiserende, fordi byen var ”fin by-agtig”, og at folk dernede havde mange fordomme om de anbragte. Mia kommer efter sin anbringelse tilbage til By Y, og i det følgende reflekterer Mia og Sanne over forskellen mellem ”den fine by” og By Y:

Mia: Det var virkelig slemt dernede [i By X], men så da jeg kom til By Y, synes jeg slet ikke, at der har været noget på nogen som helst punkter. Men det er også, fordi rigtig mange af de her har selv været anbragt eller har selv kontaktperson eller et eller andet, så de er inde over kommunen stort set alle sammen.

Sanne: Alle vores venner har faktisk problemer derhjemme selv.

Hvorfor tror I, at det kan være, at man er meget sammen med nogen, der ligner en selv?

Sanne: Vi forstår hinanden.

Mia: Ja, og min mor har altid sagt til mig, at man søger de mennesker, man selv er. Det er det samme med de kærester, man får, de afspejler altid ens far på en eller anden mærkelig måde. Og det kan jeg da også kun give hende ret i, at de gør på en eller anden mærkelig måde [Mia griner].

Ovenstående dialog giver indtryk af, at pigerne oplever det som et positivt aspekt ved By Y, at der er mange her, der er i berøring med det kommunale system i et eller andet omfang. Mia og Sannes opsøgning af grupper af unge der har ”været anbragt eller selv har kontaktperson”, kan tolkes som et udtryk for, at en indtræden i disse grupper samtidig fungerer som en legitimering af deres egen afvigelse (Becker 2005:57). Sannes kommentar om, at ”vi forstår hinanden”, indikerer netop dette: at de unge ikke bliver udfordret på deres adfærd eller behøver at stå til regnskab for, hvem de er, og hvordan de opfører sig. I gruppen af ligesindede kan de unge finde et fællesskab, hvor de ikke skal leve op til samfundets normer. Mias italesættelse af By X og By Y som modsætninger underbygger også dette: i By X blev Mia mødt med fordomme, men i By Y (blandt de der ”er inde over kommunen”) kan Mia være sig selv.

At de unges selvvalgte gruppe har en stærk indflydelse på deres livsførelse og deres identitetsfølelse ses også i følgende udsagn fra Jon. Her fortæller Jon om sit liv, efter han flyttede fra sin plejefamilie og hjem til sin mor som 14-årig. Citatet slutter med, at Jon beskriver, hvordan han endte med at bryde med den måde, han havde levet sit liv på indtil da:

Jeg bliver jævnligt anholdt. Jeg tror, at jeg har været anholdt 30 gange, fra jeg var 15 til 19 år eller sådan noget. Men jeg kommer først ind at sidde, da jeg er 19 år gammel, hvor jeg afsoner seks måneder i Vestre Fængsel. Og det er egentlig der, det slutter. For jeg ryger så i fængsel og finder ret hurtigt ud af, at det der ungdomsfængsel var ikke rigtig nogen udfordring, men det var Vestre Fængsel godt nok! Det var fandeme hårdt. Så derinde besluttede jeg mig for, at jeg kunne ikke være gangster og rocker, som jo var det mig og min omgangskreds ligesom stiledede efter. Det gik bare op for mig, at det kunne jeg ikke. For jeg så jo andre trives, og jeg lå simpelthen bare og græd. Jeg græd uafbrudt i 14 dage. Jeg græd så meget, at de ringede efter en læge, som jeg så bad om at forsvinde. Men man vænner sig til det, man akklimatiserer sig ligesom til at leve på den måde der. Og da jeg så kommer ud, så bryder jeg op med stort set alt, jeg kender, og så flytter jeg så langt væk, man overhovedet kan i Danmark - så flytter jeg til Frederikshavn. Bare fordi det var langt væk, og der var en strand. Og der er jeg i to til tre år. Og så kommer jeg tilbage. Jeg er også blevet udlært tømrer. Og så formår jeg, da jeg er tilbage, at skabe mig et nyt netværk (Jon).

Af Jon udsagn kan udledes, at hans omgangskreds og miljø har en stor indflydelse på hans liv. Jon beskriver, hvordan han, for at bryde med det liv han lever, bliver nødt til at ”bryde op med alt han kender”

og ”flytte så langt væk man overhovedet kan i Danmark”. Jon bliver dermed nødt til at vende ryggen til den subkultur, han har indgået i, og som har fungeret som en legitimering af hans kriminelle løbebane (Ibid.:57). En alternativ måde at forstå Jons rationale på er ved hjælp af Sutherlands teori, hvor afvigende adfærd ses som et resultat af social læring i grupper (Sutherland & Cressey 2011:155). Jons beslutning om at bryde med sit (kriminelle) miljø indikerer, at Jon anser sin omgang med gruppen for at være den primære årsag til hans kriminalitet (Ibid.:158). Dette harmonerer også med udsagnene i afsnittet, der omhandler andre anbragte unges betydning for de interviewedes normalitetsbegreb. Her betones bekendtskabet med andre anbragte unge som betydningsfuld for de unges adfærd og normalitetsforståelse. Et andet interessant aspekt ved Jons fortælling er beskrivelsen af hans udvikling i fængslet, hvor han går fra at ”græde uafbrudt i 14 dage” til at ”akklimatisere til at kunne leve på den måde der”. Her beskriver Jon et generelt træk ved den totale institution. Jons møde med fængslet kan ses som starten på en *motifikationsproces* (Jacobsen & Kristiansen 2007:119), som har til formål at nedbryde selvet. Når Jon beskriver, at han oplever at blive akklimatiseret, er dette et udtryk for, at Jon indretter sig efter den totale institutions regler (Ibid.:122). Jons strategi i fængslet er at assimilere sig til institutionens rytme ved at opføre sig som det forventes af en indsat (Ibid.:123). Jon fastholder dog, at mødet med det voldsomme fængselsmiljø er afsæt til bruddet med den kriminelle løbebane, og det bliver på den måde vendepunktet i Jons fortælling (Goffman 2014:80). Jons bekendtskab med sine medindsatte er præget af en ambivalens, da de egenskaber, der prises i denne gruppe – måske de samme egenskaber som Jon tænker på, når han bruger begreberne ”gangster og rocker” – er vanskeligt for ham at forene med billedet af den grædende 19-årige knægt. Fængselsopholdet bliver altså den konkrete begivenhed, der danner grundlag for Jons nuværende identitet (Ibid.:80).

Et tredje element ved Jons udsagn er hans uddannelse til tømrer. Fortællingen har en kronologisk udvikling, som starter med 1) ”den gamle Jon”, som bevæger sig i en kriminel løbebane, og hvis netværk består af andre kriminelle. 2) Dernæst ses ”Fængsels-Jon”, hvor forvandlingen sker, og hvor han finder ud af, at han slet ikke har lyst til at fortsætte i samme livsbane. Og til sidst ses ”Den nye Jon”, som bliver uddannet tømrer, og som etablerer et nyt netværk. Tømreruddannelsen bliver altså definerende for Jons nye jeg. Idet Jon får en uddannelse, bliver han i stand til at leve op til samfundets mål og normer (Clinard 2011:149).

5.3.2.3 Opsamling

Tema 2 i analysedel 2 har haft til hensigt at belyse de unges refleksioner omkring, hvordan de kan handle for at fremstå ikke-afvigende i mødet med det øvrige samfund. Der er i dette tema vist eksempler på, hvordan en strategi f.eks. kan være, at de unge hemmeligholder, at de er anbragt, så deres klassekammerater ikke får denne viden. Der er dog også vist eksempler på, hvordan en anden strategi kan være det stik modsatte; de unge fremviser deres opholdssted for på den måde at afmystificere det. En tredje gennemgående strategi er, at de unge opsøger grupper af ligesindede med samme stigma som dem selv. Det er sammenfattende en overordnet pointe, at gruppen af ligesindede spiller en stor rolle i de unges fortælling og for deres selvforståelse og selvfremsættelse.

5.3.3 Anden delkonklusion

Analysedel 2 har taget afsæt i delkonklusionen fra analysedel 1, der viser, at de unge møder en række normative forventninger, der er baseret på deres status som anbragte, hvilket betyder, at de unge bliver påtvunget at forholde sig til den gruppe, som de opfattes som en del af. Analysedel 2 har således vist, at de unge har en række refleksioner over, hvordan de præsenterer sig selv i mødet med det øvrige samfund – og i interviewsituationen.

Der ses helt overordnet to tilgange, de unge vælger i deres selvpræsentation og deres aktive handling. Den første tilgang er centreret omkring en afstandstagen fra at tilhøre gruppen af anbragte. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at de unge opstiller gradbøjninger af kategorien *anbragte unge* og giver udtryk for, at deres egen anbringelse adskiller sig fra majoriteten af anbringelseshistorierne. En strategi her kan også være at hemmeligholde anbringelsen. Den anden tilgang, de unge kan have, er, at de assimileres ind i gruppen af andre anbragte og finder en stor identifikation her. Dette kommer til udtryk ved, at de unge fremstiller det at have været anbragt uden for hjemmet som overvejende positivt i opvæksten. Her fremstilles anbringelsesprocesser som båret frem af de unges initiativrigdom, og de unge positionerer sig væk fra de andre problembørn, der ikke ”var gode nok til at tale deres sag”. Strategier her kan være at fremvise anbringelsesstedet, hvis man oplever fordomme i det øvrige samfund, eller at *indkapsle* sig i gruppen af andre anbragte for at undgå at blive konfronteret med de misbilligende blikke fra det øvrige samfund.

Kapitel 6

Konklusion og perspektivering

I dette kapitel foretages en sammenkædning af de væsentligste pointer og fund i analysen. Nærværende speciale er skrevet ud fra en ambition om at udforske kompleksiteten på anbringelsesområdet. Interessen for området bunder bl.a. i, at anbringelser uden for hjemmet er en af samfundets mest indgribende foranstaltninger, der med stor sandsynlighed vil præge resten af den anbragtes liv. Hensigten har været at undersøge, hvilken betydning de tidligere anbragte unge selv tillægger anbringelsen uden for hjemmet, med fokus på de unges oplevelse af normalitet, samt hvilke strategier de har benyttet i forhold til at have været anbragt i opvæksten. Det overordnede ønske har været at sætte de unge i centrum og lade dem fortælle om deres liv. Interviewene med de tidligere anbragte unge er derfor udført som livshistoriefortællinger med så minimal indblanding fra interviewerens som muligt.

Analysen af de unges udsagn har overordnet ført til følgende centrale empiriske fund:

1. Anbringelse udfordrer eksisterende normalitetsbegreb

Når der træffes beslutning om, at de unge bør anbringes uden for hjemmet, opleves det af de unge som en kategorisering og fører samtidig til en stillingstagen til et nyt gruppetilhørsforhold; tilhørsforholdet til gruppen af anbragte. De unge går således fra at tilhøre gruppen af ikke-anbragte (majoriteten) til at tilhøre gruppen af anbragte (minoriteten). Det nye tilhørsforhold medfører bl.a. to ting: 1) En udfordring af de unges normalitetsbegreb i kraft af, at de bliver konfronteret med, at deres hidtidige opvækstvilkår afviger fra normalen, og 2) nye forventninger fra omverdenen baseret på deres status som anbragte. Følelsen af at være afvigende kan imidlertid også stamme fra tiden inden anbringelsen, men det er stadig anbringelsen, der konfronterer de unge med, at opvæksten afviger fra samfundets normer.

Kontrasten mellem opvækstmiljøet og det nye miljø spiller en afgørende rolle i konstitueringen af et normalitetsbegreb. Efter anbringelsen ses det i de unges fortællinger, at de søger efter et (nyt) normalitetsbegreb, og at anbringelsesstedet bliver et redskab, de unge kan gøre brug af i definitionen af dette. Hos de unge, der er anbragt i plejefamilier, gælder det, at plejefamiliens normalitet bliver placeret som modpol til de unges egen opvækst. Der er imidlertid flere elementer ved anbringelsen, der opleves som uforeneligt med et normalt opvækstmiljø, f.eks. de fysiske rammer på anbringelsesstedet, der af de unge beskrives som ”institutionsagtige”.

2. Stigmatisering på flere niveauer

De unge beskriver mødet med omverdenen som en konfrontation med kontrasten mellem livet på anbringelsesstederne og omverdenens normalitetsbegreb. De unge oplever stigmatisering på flere niveauer, som kommer til udtryk i form af negative forventninger til de unge baseret på deres status som anbragte. Stigmatiseringen kommer til udtryk i det direkte møde mellem de anbragte og medlemmer af det øvrige samfund, men også som strukturelle begrænsninger i form af lovgivning. Stigmatiseringen medfører en følelse af at blive reduceret fra at være et menneske til at være ”en anbragt” - og dermed en nedtoning af den menneskelige kompleksitet. Stigmatiseringen er dog ikke alene begrænsende, men er også forbundet med handlemuligheder. Dette leder til specialets tredje og sidste fund:

3. Relationen til gruppen af anbragte har stor betydning

De unge gør brug af diverse strategier og selvpræsentationer i mødet med omverdenen såvel som i interviewsituationen. Disse strategier bruges til at undgå ”misbilligende blikke” eller til at fremstå kompetent. Tilhørsforholdet til de andre anbragte spiller en stor rolle i hverdagens interaktioner og sociale relationer, hvilket både kan komme til udtryk ved, at de unge tager afstand til gruppen, eller at de unge føler en stor identifikation med gruppen af andre anbragte. Således ses følgende strategier i de unge fortællinger:

- De unge kan hemmeligholde, at de er anbragt.
- De unge kan opsøge (og isolere sig med) grupper af ligesindede, hvor de ikke føler sig stigmatiseret.
- De unge kan forsøge at påvirke omverdenens opfattelse af dem ved at præsentere sig som værende anderledes end ”en anbragt”.
- De unge kan fremvise anbringelsesstedet for at modbevise fordømmene.

De to første strategier kan ses som et udslag af, at de unge har internaliseret omverdenens normalitetsbegreb, og at de ikke ønsker, at blive betragte som en del af kategorien af anbragte. De to sidste strategier er ikke nødvendigvis et udtryk for, at de unge ikke har internaliseret omverdenens forventninger, men at de først og fremmest orienterer sig mod gruppen af anbragte og det fællesskab, som opstår her.

6.1 På tværs af de fire empiriske fund

Dette speciale har vist, at anbringelsens betydning kommer til udtryk på forskellig vis og præger de unges selvbillede og samspil med andre. Anbringelsens betydning kommer bl.a. til udtryk ved, at de unge har en

følelse af at afvige fra majoritetens normalitetsbegreb. Denne følelse kan både være betinget af abstrakte ting, såsom en oplevelse af at folk flytter sig til modsatte fortove, men den kan også være betinget af noget konkret såsom lovgivning, der placerer de unge i en samlet kategori, adskilt fra jævnaldrende f.eks. i forhold til SU lovgivningen. De unge viser i deres udsagn, at de reflekterer over hvilke strategier og handlinger de kan gøre brug af for at præge omverdenens opfattelse, og forventninger, til dem. Selvpræsentationerne og handlingerne centrerer omkring en hhv. afstandtagen og en omfavelse af aspekter ved anbringelsen, og tilhørsforholdet til gruppen af andre anbragte.

Specialet har vist, at følelsen af at afvige fra samfundets normer på baggrund af at have været anbragt uden for hjemmet er kompleks og bl.a. betinget af kontekst, interaktionen med omverdenen og de unges egen selvopfattelse.

6.2 Perspektivering

Hvis man ikke kan løse sociale problemer gennem anbringelse af børn og unge, mister hele projektet da ikke sin legitimitet? På ingen måde. Det handler om, at man må kunne forvente, at sociale indsatser bidrager til at kompensere på de områder, hvor udfordringerne er størst – men uden samtidig at holde middelklasse-Danmark op som spejl (Jacobsen 2012).

Således indledes specialets sidste afsnit med et perspektiv på anbringelsesområdets legitimitet. Citatet er i tråd med specialets formål, som ikke har været at plædere for, at anbringelser af unge bør afskaffes, men derimod at bidrage til kritisk refleksion over dette komplekse område. Det afsluttende perspektiveringsafsnit har til formål, at fremhæve relevante aspekter, der udspringer af analysens fund, og som jeg mener kan bidrage til en nuancering og en større forståelse af anbringelsens betydning for de tidligere anbragte unge. Dermed tilstræbes det, at give et bud på fokuspunkter der kan tilskynde et godt forløb – under og efter anbringelsen.

Det første fokuspunkt handler om de unges forskellige identiteter. Dette speciale har tilstræbt at belyse den kompleksitet og heterogenitet, der er gældende for de tidligere anbragte unge frem for at se dem som en samlet homogen gruppe. Specialet har bl.a. fundet, at de unge alle har haft en opvækst præget af ustabilitet, men at deres reaktioner, håndtering og behov for støtte er forskellig. Som en overordnet pointe

ses det således, at forskellige omstændigheder spiller en rolle for, hvilken betydning anbringelsen får for de unge. Det er generelt, at de unge fremhæver elementer ved anbringelsen som konstituerende for deres identitet, men hvordan det kommer til udtryk, og hvordan anbringelsen bliver præsenteret, er forskellig. Det ses i de unges udsagn, at de selv søger at fortælle historien om anbringelsen som positiv og som udslag for eksempelvis handlekraftighed. Det ses i andre udsagn, at anbringelsen bliver brugt som årsagsforklaring på problemer senere i tilværelsen. De unge bevæger sig altså dynamisk mellem forskellige positioner og låser sig hverken fast i rollen som ”anbragt” eller som ”noget andet end en anbragt”. Denne bevægelse mellem forskellige identiteter illustrerer det skisma, anbringelsen repræsenterer for de unge. Et fokuspunkt i arbejdet med målgruppen kan således være at hjælpe de unge til at være i stand til at bevæge sig ind og ud af deres adskillige sociale identiteter, således at de ikke alene opfatter sig selv som anbragt.

Det andet fokuspunkt handler om kategorisering. Ovenstående pointe omkring anbringelsens kompleksitet, og de unges bevægelse mellem flere identiteter kan benyttes som afsæt til en illustration af det dilemma, der kan opstå i det sociale arbejde med denne målgruppe. En hyppigt benyttet metode i arbejdet med de (tidligere) anbragte unge er netværksgrupper. Formålet med disse er, at de unge kan mødes med andre, der har en tilsvarende historie, og herigennem få bearbejdet anbringelsens negative betydning. Dette er uden tvivl en metode, der hjælper og støtter flere af de unge, men en overvejelse bør være, at netværksgrupperne kan have den negative effekt, at det kan opfattes som endnu en kategorisering af de unge. De unge sættes sammen i grupper med andre unge alene baseret på, at de har været anbragt uden for hjemmet. Hermed reduceres de unge til én samlet gruppe fremfor at blive set som unikke individer, der ikke nødvendigvis har noget tilfælles med andre unge alene på grund af anbringelsen. Det kan have som konsekvens, at de unge fastholdes i, at deres primære identitet er ”anbragt”, og derved begrænses de i at opsøge andre aspekter af deres sociale identitet.

Det tredje og sidste fokuspunkt omhandler inddragelse. Her ses det, at følelsen af at afvige, som de unge oplever som en følge af at have været anbragt, kan reduceres gennem styrkelse af selvtillid og følelsen af autonomi. Dette kan blandt andet opnås ved at den unge deltager, og har medbestemmelse i de beslutninger og forløb, der har betydning for deres opvækst og livsvilkår. På den måde kan historien om anbringelsen blive en positiv fortælling om eksempelvis handlekraftighed, frem for en dom over deres adfærd og opvækst, som i yderste konsekvens kan ekskludere og stigmatisere de tidligere anbragte unge.

Litteraturliste

- Allett, Nicola; Keightley, Emily & Michael, Pickering** (2011) *Using Self-Interviews to Research Memory* The University of Manchester
- Andersen, Anders S., Dausien, Betina & Larsen, K.** (2005) **Livshistorisk fortælling og fortolkende socialvidenskab.** Forlaget Samfundslitteratur, København
- Ankestyrelsen** (2014) *Anbringelsesstatistik årsstatistik 2013* Ankestyrelsen, København
- Becker, Howard** (2005) *outsider – studier i afvigelsessociologi* Hans Reitzel, København
- Bengtsson, Tea** (2012) *Youth behind bars - An ethnographic study of youth confined in secure care institutions in Denmark* PhD thesis Department of Sociology, University of Copenhagen
- Berg-Sørensen, Anders** (2012) "Hermeneutik og fænomenologi" in *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* Jacobsen, Michael H.; Lippert-Rasmussen, Kasper & Nedergaard, Peter Hans Reitzel, København
- Boolsen, Merete W.** (2010) *Gounded theory i* Brinkmann, Svend & Tanggaard, Lene *kvalitative metoder en grundbog* Hans Reitzel, København
- Bryderup, Inge M.** (2005) *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år* Klim, Aarhus
- Christoffersen, Mogens N.** (1993) *Anbragte børns livsforløb* SFI, København
- Clausen, Sten-Erik & Kristofersen, Lars B.** (2008) *Barnevernsklinter i Norge 1990–2005 en longitudinell studie* Nova rapport 3/2008, Oslo
- Clinard, Marshall B.** (2011) "Robert Merton: Anomie and Social Structure" i Earl & Weinberg, Martin S. *The study of social problems. Seven perspectives* 7. Udg. Oxford University Press, New York
- Danermark, B, M, Ekström, L, Jakobsen, JC Karlsson** (2002) *explaining Society – Critical Realism in the Social Sciences i* *Generalisation, scientific inference and models for an explanatory social science*
- Egelund, Tine og Hestbæk, Anne-Dorthe** (2003) *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt.* SFI, København

Egelund, Tine, Andersen, Dines, Hestbæk, Anne-Dorthe Lausten, Mette Knudsen, Lajla Fuglsang Olsen, Rikke, Gerstoft, Fredrik (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. SFI, København

Egelund, Tine, Christensen, Pernille S., Jakobsen, Turf B, Jensen, Tina G., Olsen, Rikke Fuglsang (2009) *Anbragte børn og unge – en forskningsoversigt* SFI, København

Egelund, Tine; Jacobsen, Turf B.; Hammen, Ida; Olsson, Martin; Høst, Anders (2010) *Sammenbrud i anbringelser af unge - erfaringer, forklaringer og årsagerne bag* SFI, København

Ejrnæs, Morten (2006) Normalitet og sociale afvigelser i Schou, Carsten & Pedersen, Carsten (red) *Samfundet i pædagogisk arbejde: et sociologisk perspektiv* Akademisk forlag, København

Ejrnæs, Morten (2010) teorier på forskellige niveauer som forudsætning for at forstå og forklare sociale problemer i Ejrnæs, Morten & Guldager, Jens *helhedssyn og forklaring* akademisk forlag, København

Ejrnæs, Mette, Ejrnæs, Morten & Frederiksen, Signe (2010) Anbringelser uden for hjemmet – anbragte børn og risiko for anbringelse i Andersen, Signe H. (red.) *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv* Syddansk Universitetsforlag, Odense

Fallesen, Peter, Emanuel, Natalia & Wildeman, Christopher (2010) Den kumulative risiko for anbringelse uden for hjemmet i Andersen, Signe Hald (red.) *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv* Syddansk Universitetsforlag, Odense

Goffman, Erving (1967) *anstalt og menneske* Jørgen Paludans forlag, Viborg

Goffman, Erving (2014) *stigma* Samfundsvidenskaberne, København

Guldborg, Per; Hansen, Stig; Jensen, Else Marie, Kjærgaard, Jonna L.; Larsen, Jørgen (1991) *anbring mig ordentligt – om unges tanker, følelser og fantasier* Munksgaard, København

Harboe, Thomas (2010) *Metode og projektskrivning* Samfundslitteratur, Frederiksberg

Holm-Petersen, Kirsten (2004) *Anbragte børn. 25 beretninger om en barndom uden for hjemmet*. Kroghs forlag, Vejle

Horsdal, Marianne (1999) *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet* Borgens forlag, Valby

Hutchinson, Gunn S. og Oltedal, Siv (2006).: *Modeller i socialt arbejde*. Hans Reitzel, København

Jacobsen, Bo, Tanggaard, Lene & Brinkmann, Svend (2010) "fænomenologi" i Brinkmann, Svend & Tanggaard, Lene *kvalitative metoder – en grundbog* Hans Reitzel, København

Jacobsen, Michael H. & Kristiansen, Søren (2004) "Indledning: Social samhandling og mikrosociologi." i: Erving Goffman: *Social samhandling og mikrosociologi. En tekstsamling*. Redigeret af S. W. Jørgensen, M. H. Jacobsen og S. Kristiansen. Hans Reitzel, København

Jacobsen, Michael H. & Kristiansen, Søren (2007) *Erving Goffman. Sociologien om det elementære livs former*. Hans Reitzel, København

Jacobsen, Michael H. & Søren Kristiansen (2010) Forord ved Michael Hviid Jacobsen og Søren Kristiansen i: Erving Goffman: *Stigma. Om afvigerens sociale identitet* Samfundslitteratur, 2. Udgave, Frederiksberg

Jacobsen, Turf B. (2012) *Udsatte børn skal lære relationer* i Information d. 15.10.12

Jensen, Birgitte S. (2014) *inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Aalborg University Press, Aalborg

Juul, Søren (2012) "Fænomenologi" i Juul, Søren & Pedersen, Kirsten B. *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: en indføring* Hans Reitzel, København

Juul, Søren & Pedersen, Kirsten B (2012) "hvorfør videnskabsteori?" i Juul, Søren & Pedersen, Kirsten B. *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring* Hans Reitzel, København

Järvinen, Margaretha (2004) Life histories and the perspective of the present. **I:** *Narrative Inquiry*, 14, 1. 45-68

Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna (2005) *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter* Hans Reitzel, København

Jørgensen, Anja (2008) Hermeneutik, fænomenologi og interaktionisme – tre sider af samme sag? i Hviid Jacobsen, Michael & Pringle, Keith (red) *at forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde* Akademisk forlag, København

Kildedal, Karin (1996) *Det anbragte barn: en debatbog om anbringelser af børn og unge uden for eget hjem* Dafolo Forlag A/S, Frederikshavn

Knudsen, Margit & Liljenberg, Ann K. (2001) *Børneliv – når børn ikke bor hjemme. Om ansvar og værdier i børns liv* UFC børn og familier, formidlingscentret i Aabenraa

Kristiansen, Søren (2014) "Erving Goffman - Hverdagslivets rollespil" i Jacobsen, Michael Hviid og Kristiansen, Søren. *Hverdagslivet. Sociologier om det upåagtede*. Hans Reitzel, København

Kvale, Steinar (1997) *Interview – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview* Hans Reitzel, København

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Interview – introduktion til et håndværk* Hans Reitzel, København

Lausten, Mette, Frederiksen, Signe, Olsen, Rikke F., Nielsen, Alva A., Bengtsson, Tea (2015) *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer del ii*, SFI, København

Levin, Irene og Trost, Jan. (2014) "Symbolsk interaktionisme – hverdagslivets samhandling" i Jacobsen, Michael H., og Kristiansen, Søren: *Hverdagslivet. Sociologier om det upåagtede*. Hans Reitzel, København

Lützen, Karin (1998) *Byen tæmmes. Kernefamilie, sociale reformer og velgørenhed i 1800-tallets København* Hans Reitzel, København

Mehlbye, Jill (2005) *Slægtsanbringelse – det bedste for barnet? – En pilotundersøgelse* KORA København

Mik-Meyer, Nanna & Villadsen, Kaspar (2007) *Magtens former – sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren* Hans Reitzel, København

Mølholt, Anne-Kirstine; Stage, Sofie; Pejtersen, Jan H. & Thomsen, Pia (2012) *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*. SFI, København

Nagel, Allan (2005) *Når man starter med minuspoint: 15 fortællinger fra 100 års anbringelser af børn og unge på døgninstitutioner* forlaget Foreningen af Danske Døgninstitutioner for børn og unge

Nielsen, Jens Carl Ry og Repstad, Pål (2006): "Når mauren også skal være ørn: Om å analysere sin egen organisasjon" i: F. Nyeng og G. Wennes *Tall, tolkning og tvill* Ceppelan Akademisk Forlag, Oslo

Olsen, Rikke F., Egelund, Tine, Lausten, Mette (2011) *tidligere anbragte som unge voksne* SFI, København

Ottosen, Mai H., Lausten, Mette, Frederiksen, Signe, Andersen, Dines (2014) *Anbragte børn og unges trivsel 2014* SFI, København

Nielsen, Helle S. (2009) *Udforskning af børneperspektiver i dialog mellem børn og forsker* i Tidsskrift for socialpædagogik nr. 23

Schwartz, Ida (2009) *Brugerperspektiver i socialpædagogik* i Tidsskrift for socialpædagogik nr. 23

Skytte, Marianne (2008) "Livshistorier som videnskilde i socialt arbejde" i Michael Hviid Jacobsen og Keith Pringles: *At forstå det sociale*. Akademisk forlag, København

Sutherland, Edwin H. & Cressy, Donald R. (2011) "learning to be Deviant" i Earl & Weinberg, Martin S. *The study of social problems. Seven perspectives* 7. Udg. Oxford University Press, New York

Vinnerljung, Bo (2006) *Fosterbarn som unga vuxnan – en översikt av resultat från några nationella registerstudier* Socialmedicinsk tidsskrift 1/2006

Warming, Hanne & Rasmussen, Tina J. (2005) *En pose blandet slik* Familieplejen Danmark, Frydenlund

Zahavi, Dan (2011) "Fænomenologi" i Collin, Finn & Køppe, Simo *Humanistisk videnskabsteori* DR Multimedie, København

Østergaard, Simon M.; Bækgaard, Martin; Kloppenborg, Hans; Schøler, Marianne K. (2011) *Kommunernes udgifter til anbringelse af børn og unge* KREVI Aarhus

Hjemmesider

Danmarks statistik (2016) <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/de-kommunaleserviceindikatorer/udsattebornogunge> (lokaliseret d. 15.7.2016)